

suđenja stranojercima i izjave

primena nje-akti

pravično standarda

u pravosudnom suđenje na

sistemu Srbije

presuda i dom

ČKO CIVIL RIGHTS DEFENDERS YIHR

Primena
standarda
pravičnog suđenja
u pravosudnom
sistemu Srbije

PRIMENA TRANZICIONIH ZAKONA
U SRBIJI 2014. GODINE

Program ljudskih prava i ovaj izveštaj podržani su od organizacije
Civil Rights Defenders

Zahvaljujemo se partneru na podršci

ZA IZDAVAČA

Anita Mitić

OBRADA I ŠTAMPA

Ivo Matejin

Štamparija Dual-mode

AUTOR IZVEŠTAJA

Inicijativa mladih za ljudska prava

TIRAŽ

300 primeraka

YOUTH INITIATIVE FOR HUMAN RIGHTS
INICIJATIVA MLADIH ZA LJUDSKA PRAVA
NISMA E TË RINJVE PËR TË DREJTAT E NJERIJUT

© Inicijativa mladih za ljudska prava

• 2015 •

www.yihr.org

Sadržaj

UVOD	7	Posle utakmice Srbija–Albanija	59
		Političke konotacije i medijsko izveštavanje	61
PRAVIČNO SUĐENJE	10	Napadi na objekte posle utakmice	63
Pristup sudu	12	Apatin	64
Pravo na pravnu sigurnost i sprovođenje sudskih odluka	12	Sombor	64
Nezavisan i nepristrasan sud osnovan po zakonu	13	Novi Sad	65
Pravo na javnu raspravu	16	Stara Pazova	67
Rasprava u razumnom roku	17	Bečej	68
Pretpostavka nevinosti	18	Subotica	69
Pravo na zastupanje, pravnu pomoć i samostalnu odbranu	18	Vršac	69
Besplatna pomoć tumača	19	Zaključak	71
PRAVOSUĐE U SRBIJI U 2014. GODINI	21	MONITORING SLUČAJEVA	72
Implementacija reforme pravosuđa u Srbiji	22	Govor mržnje na internet portalu „Nova srpska politička misao“	73
Pravo na suđenje u razumnom roku	24	Govor mržnje lista Kurir - pretnje	78
Javni beležnici i štrajk advokata	27	Danku Runiću	78
Novo krivično delo: učestvovanje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi	29	Govor mržnje u rijaliti programu „Dvor“	81
Pravosuđe u procesu evropskih integracija	31	Slučaj SNP Naši: „Spisak 30 najvećih srbomrzaca i izdajnika“	84
Srbija pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu	34	Slučaj uvrede: Blašković protiv Fajgelja	92
Pilot presuda Evropskog suda za ljudska prava	35	Slučaj „Istinoljublje“	94
NEZAVISNA TELA	36	Govor mržnje u izjavama Dragana Markovića Palme	96
Zaštitnik građana	37	Slučaj Miša Vacić	101
Strateški slučajevi	38	Slučaj Mladen Obradović	104
Primena zakona u praksi	41	Slučaj prebijanja Andreja Vučića	106
Poverenik za zaštitu ravnopravnosti	43	Slučaj paljenja Bajrakli džamije u Beogradu	108
Izveštaj za 2014. godinu	45	Slučaj paljenja ambasada u Beogradu 2008.	112
UBISTVA NOVINARA	47	Paljenje zastava na skupovima	
Ubistvo novinara Slavka Ćuruvije	48	Srpske radikalne stranke	116
Ubistvo novinarkе Radislave Vujasinović	50	Slučaj Dario Milenković	117
Ubistvo novinara Milana Pantića	51	Slučaj Uroš Mišić - incident u klubu „Plastik“	119
SRBI I ALBANCI: ODNOSI VISOKOG RIZIKA	53	Slučaj napada na Vladimira Mavrenovića	122
Uvod	54	Slučaj afera “Indeks”	124
Utakmica kao kontekst zaoštavanja odnosa	55	Klinika „Perfekta“	129
Pre utakmice	55	BIBLIOGRAFIJA	130
Utakmica Srbija–Albanija	57		

Inicijativa mladih za ljudska prava (Inicijativa) je 2011. godine počela monitoring određenih krivičnih i parničnih postupaka pred domaćim sudovima, sa ciljem da analizira stepen primene principa pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Republike Srbije.

Izveštaj se sastoji iz četiri celine: u prvom delu je ukratko predstavljen pravno-teorijski okvir prava na pravično suđenje; drugi deo predstavlja pregled rada pravosuđa i nezavisnih institucija u 2014. godini; u trećem delu su opisani događaji koji prethode pokretanju sudskih postupaka koji se tiču ubistava novinara u Srbiji i serije napada na građane i imovinu nakon fudbalske utakmice Srbija-Albanija; dok su u četvrtom delu predstavljeni odabrani slučajevi koje su istraživači/ce Inicijative pratili.

Glavni utisak monitoringa suđenja u 2014. godini jeste da se u brojnim procesima koje Inicijativa prati u 2014. godini nije održao nijedan pretres. U prvih nekoliko meseci rad pravosuđa je blokiran migracijom predmeta i početkom rada novoosnovanih sudova, na letnju pauzu se nadovezao štrajk advokata, tako da je u punoj funkcionalnosti pravosuđe radilo tri-četiri meseca.

Kroz iskustvo istraživača/ica, najčešća kršenja principa pravičnog suđenja odnose se na raspravu u razumnom roku, što je i u javnosti primećeno kao najveća slabost srpskog pravosuđa. Odlaganja pretresa su izuzetno česta, i pretresi se uglavnom zakazuju sa razmacima od po nekoliko meseci, zbog preopterećenosti sudija. Načelo javnosti suđenja takođe nije u potpunosti obezbeđeno. Prisustvo javnosti, odnosno istraživača/ica na pretresima nije uvek dozvoljeno, i zavisi od odluke sudije, koja uglavnom nije obrazložena. Takođe, pristup dokumentima koji se tiču sudskih postupaka je ograničen jer sudovi odbijaju brojne zahteve za pristup informacijama od javnog značaja. Jedan od opštih zaključaka jeste da se u medijskom izveštavanju o sudskim procesima učestalo krši pretpostavka nevinosti, jedan od elemenata pravičnog suđenja, što ukazuje na nedostatak svesti o važnosti ovog ljudskog prava.

U okviru ovog programa, u prethodnih godinu dana, obučeno je 5 istraživača i istraživačica za monitoring suđenja. Kroz proces praćenja suđenja, istraživači/ce su imali priliku da prvi put prisustvuju suđenjima, i da imaju uvid u praktičnu primenu principa i procesnih radnji o kojima su kroz formalno obrazovanje bili samo teorijski informisani. Inicijativa će nastaviti da radi na edukaciji mladih branitelja/ki ljudskih prava, i insistirati na punoj primeni standarda pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Srbije.

U Beogradu,
April 2015.

I

Pravično suđenje

Pravično suđenje

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično delo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično delo ima sledeća minimalna prava:
 - da u najkraćem mogućem roku, detaljno i na jeziku koji razume, bude obavešten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;
 - da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;
 - da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtevaju;
 - da ispituje svedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispituju i da se obezbedi prisustvo i saslušanje svedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svedoče protiv njega;
 - da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 6 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

PRISTUP SUDU

Pristup sudu je jedan od osnovnih elemenata pravičnog suđenja. Ovo pravo građanima garantuje Ustav Republike Srbije koji u članu 32, u okviru prava na pravično suđenje garantuje da „svako ima pravo na nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega”.¹ Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koju je Srbija ratifikovala 2004. godine, u članu 6 stav 1 garantuje isto ovo pravo. U vezi sa pristupom sudu, a što proizlazi iz člana 6, je pravo da se pokrene postupak, traži naknada štete i da se dobije sudska odluka. To je pravo da se podnese zahtev nekom sudu koji ima nadležnost da ispita činjenično stanje i pravnu regulativu koja je relevantna za dati spor, kako bi doneo obavezujuću odluku.² Član 6 ne predviđa izričito pravo na žalbu višem sudu zbog odluke nižeg suda, već se ta mogućnost može koristiti samo tamo gde je unutrašnje pravo predviđa. Zakon o parničnom postupku³ u članu 367 i Zakonik o krivičnom postupku⁴ u članu 432 predviđaju pravo na žalbu i rokove za izjavljivanje iste. Zakon o parničnom postupku u članu 85 objašnjava da stranke mogu da preduzimaju radnje u postupku lično ili preko punomoćnika.

PRAVO NA PRAVNU SIGURNOST I SPROVOĐENJE SUDSKIH ODLUKA

Načelo pravne sigurnosti u kaznenom pravu garantuje Ustav Republike Srbije u članu 34. To načelo obuhvata pretpostavku nevinosti, pravilo da niko ne može biti gonjen ni kažnjen za krivično delo za koje je pravosnažnom presudom oslobođen ili osuđen ili za koje je optužba pravosnažno odbijena ili postupak pravosnažno obustavljen, kao i mogućnost za ponavljanje postupka koja je dopuštena samo u izuzetnim okolnostima i u skladu sa kaznenim propisima.⁵ Pravosnažnost sudskih odluka podrazumeva da onog trenutka kada je jedna presuda u parničnom postupku ili oslobađajuća presuda u krivičnom postupku postala pravosnažna, ona odmah mora postati obavezujuća i ne sme postojati nikakva opasnost da bi takva presuda mogla da bude preinačena. U vezi sa ovim načelom je i načelo delotvornosti koje se, pre svega odnosi na blagovremeno izvršenje pravosnažnih sudskih odluka.

1 Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 98/2006.

2 Priručnik o zaštiti prava na pravično suđenje, dostupan na <http://bit.ly/1CQdcL1>.

3 Zakon o parničnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US i 55/2014.

4 Zakonik o krivičnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

5 Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 98/2006.

NEZAVISAN I NEPRISTRASAN SUD OSNOVAN PO ZAKONU

Ustav Srbije garantuje da: „Svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.”⁶ Mada Ustav garantuje svima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije⁷, u Srbiji to pravo nije svima dostupno.

Nezavisnost suda znači da on mora biti nezavisan i od zakonodavne i od izvršne vlasti. Vladavina prava se ostvaruje slobodnim i neposrednim izborima, ustavnim jemstvima ljudskih i manjinskih prava, podelom vlasti, nezavisnom sudskom vlašću i počinovanjem vlasti, Ustavu i zakonu. Ustavne odredbe garantuju nepristrasno suđenje pred sudom osnovanim po zakonu. Iako te odredbe daju snažne garancije, praksa u mnogim slučajevima pokazuje suprotno. Osnovni preduslov za ostvarivanje ovog načela je sudska nezavisnost i nepristrasnost, ali istovremeno i efikasnost u donošenju odluka da bi se ostvario pristup pravdi svih građana.

Na nezavisnost pravosuđa prvenstveno utiču direktni politički uticaji, način na koji se biraju sudije i tužioci, vrednovanje njihovog rada i način napredovanja u službi, način imenovanja predsednika sudova i državnih tužilaca, izbor nezavisnih pravosudnih institucija, kontrola rada sudija i upravljanja budžetom pravosuđa, uloge i ovlašćenja Ministarstva pravde u odnosu na funkcionisanje pravosuđa.

Zahtevi koji se odnose na nepristrasnost, nezavisnost, osnivanje u skladu sa zakonom, primenjuju se samo na pravosudne organe. Međutim, kada u sistemu krivičnog pravosuđa postoji institut istražnog sudije, zahtev u pogledu nepristrasnosti može se primeniti u tom slučaju; slično tome, ako sudijski pomoćnik glavnog sudije defakto obavlja važne funkcije u postupku suđenja, njegov lični interes za ishod predmeta može uticati na pristrasnost suda.⁸ Sudska vlast pripada sudovima i nezavisna je od zakonodavne i izvršne vlasti. Sudske odluke su obavezne za sve i ne mogu biti predmet vansudske kontrole.⁹ Zakonom je zabranjeno uticanje na postupajućeg sudiju, korišćenje javnog položaja i javno istupanje kojim se utiče na tok i ishod sudskog postupka. Svaki vid uticaja

⁶ Ustav Republike Srbije, čl. 32; vidi <http://bit.ly/1E4buHT>.

⁷ Ibid, čl. 22.

⁸ Više o tome na bit.ly/1D3OurL, str. 40.

⁹ Zakon o uređenju sudova, čl. 3, Službeni glasnik RS, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2010 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011 i 101/2013.

na sud, svako vršenje pritiska na učesnike u postupku je strogo zabranjen. Nezavisnost postupajućeg sudije ne dovodi se u pitanje. Sudija je nezavisan u postupanju i donošenju odluke, sudi i presuđuje na osnovu Ustava, zakona i drugih opštih akata, potvrđenih međunarodnih ugovora, opšteprihvaćenih pravila međunarodnog prava.¹⁰

Nezavisnost suda, a i sudije, mora postojati kako prema izvršnoj vlasti, tako i prema učesnicima u postupku. Zakon o sudijama daje garancije učesnicima u postupku da će sudija doneti odluku po sopstvenoj oceni, bez uticaja drugih lica i bez uticaja pripadnika vladajuće elite. Takođe, istim propisom se daju preporuke sudijama. Potreban je izvestan strukturni stepen razdvojenosti sudske vlasti od izvršne vlasti. Stalnost sudske funkcije jedna je od osnovnih pretpostavki nezavisnosti suda. Kada se utvrđuje da li se neko telo može smatrati nezavisnim, mora se, između ostalog, obratiti pažnja i na način biranja članova tog tela i na dužinu trajanja njihovog mandata.

Narodna skupština u sve tri situacije (izbor sudija koje se prvi put biraju, izbor predsednika VKS-a i predsednika ostalih sudova), „raspolaze punim kapacitetom ovlašćenja vezanih za izbor sudija, dok je kvalitet ovlašćenja VSS-a ograničen samo na podnošenje predloga za izbor sudija.”¹¹

U Nacionalnoj strategiji reforme pravosuđa (za period 2013–2018), koju je usvojila Narodna skupština 1. jula 2013, stoji: „Pojedina opredeljenja ove strategije zahtevaju promenu Ustava. Reč je o rešenjima poput: isključenja Narodne skupštine iz procesa izbora predsednika sudova, sudija, javnih tužilaca/zamenika javnih tužilaca, kao i članova VSS-a i DVT-a; promene sastava VSS-a i DVT-a u pravcu isključenja predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti iz članstva u ovim telima; predviđanja pravosudne akademije kao obaveznog uslova za prvi izbor na sudijsku i tužilačku funkciju.”¹²

Strategija nije pravno obavezujuća. Ona je politički plan koji treba da bude ostvaren pravnim sredstvima. Strategija nije iznad Ustava, ne može biti „izvor” ustavnih promena ni opravdanje za njih. Ona sadrži određene smernice u kom pravcu i u pogledu kojih rešenja bi trebalo menjati Ustav.

¹⁰ Zakon o sudijama, čl. 1, st. 1 i st. 2, Službeni glasnik RS, br. 116/2008, 58/2009 - odluka US, 104/2009, 101/2010, 8/2012 - odluka US, 121/2012, 124/2012 - odluka US, 101/2013, 111/2014 - odluka US i 117/2014.

¹¹ Više o tome na <http://bit.ly/1IaiRNr>, u sekciji pod nazivom „Analiza Ustava”.

¹² Više o tome na <http://bit.ly/1yohzhx>.

Formulacija člana 4 stava 3 Ustava daje osnov za rešenje da se odlučivanje o izboru sudija deli između Narodne skupštine i Visokog saveta sudstva, čime se ova važna garancija nezavisnog položaja suda izuzima iz pune nadležnosti sudske vlasti. Da bi se ovo ispravilo, potrebno je uraditi jedno od dvoga: izbrisati član 4 stav 3 Ustava ili ga preformulisati tako da glasi „odnos zakonodavne i izvršne vlasti zasniva se na ravnoteži i međusobnoj kontroli”.¹³

U nekim od zaključaka Radne grupe angažovane na izradi analize Ustava navedeno je i da:

Kad je o prvom izboru sudija na mandat od tri godine reč, u budućoj reviziji Ustava, moguće su dve opcije: institucionalizovanje prvog izbora na način da se delotvornije štiti nezavisnost sudijske funkcije i onemogućiti politizacija njenog vršenja ili njegovo ukidanje. U slučaju prihvatanja prve alternative, snažnije jemstvo nezavisnosti sudijske funkcije bi podrazumevalo produžavanje prvog mandata izbora sudija sa tri na pet ili šest godina. Takođe, sudije bi nakon isteka tog prvobitnog izbornog perioda mogle automatski da stiču stalnost sudijske funkcije, pri čemu bi se nezavisnom organu, Visokom savetu sudstva, prepustila mogućnost da u relativno kratkom vremenskom intervalu ukaže na postojanje unapred predviđenih razloga koji ukazuju zbog čega jedno lice nije dostojno obavljanja sudijske funkcije i da ga razreši dužnosti. Sve sudije, bez obzira na to da li se biraju prvi put, na ograničeni mandat, ili se biraju na stalnu funkciju, treba da bira VSS“, samo su neki od zaključaka Radne grupe, angažovane na izradi analize Ustava.¹⁴

Nepristrasnost sudije je odsustvo predrasuda ili unapred utvrđenog stava prema strankama. Test nepristrasnosti ima dva vida: on može biti subjektivni i objektivni. Subjektivni test zahteva da se strože utvrdi nivo individualizacije / kauzalne veze zato što zahteva da bilo koji član suda ispolji lične predrasude u odnosu na jednu od stranaka; pretpostavlja se da postoji subjektivna nepristrasnost ako nema čvrstog dokaza o suprotnom. Navešćemo nekoliko primera odsustva subjektivne nepristrasnosti: javne izjave sudije, člana veća, u kojima je on ocenjivao kvalitet odbrane i izgleda za ishod datog krivičnog predmeta.

¹³ Više o tome na <http://bit.ly/1IaiRNR>, u sekciji pod nazivom „Analiza Ustava”.

¹⁴ Ibid.

Objektivni test nepristrasnosti zahteva nešto manje strog ili rigorozan nivo individualizacije / kauzalne veze, i shodno tome, teret dokazivanja za podnosioca predstavke je znatno manji. Tvrdnja da nema objektivne nepristrasnosti stvara pozitivnu pretpostavku za podnosioca predstavke. Mada je, u načelu, saopšteno da izuzetno negativna medijska kampanja u vezi s nekim krivičnim suđenjem može negativno uticati na pravičnost postupka i na nepristrasnost porote, i, u nešto manjoj meri, na nepristrasnost profesionalnih sudova, još nije razrađen test na osnovu koga bi se moglo utvrditi koja vrsta pozitivne obaveze nastaje za sudove ili druge organe vlasti u tom pogledu.¹⁵

PRAVO NA JAVNU RASPRAVU

Pravo na javnu raspravu predstavlja sastavni deo prava na pravično suđenje i kao takvo garantovano je pomenutim članovima 32 Ustava i članom 6 Evropske konvencije, zatim članom 362 Zakona o krivičnom postupku i članom 321 Zakona o parničnom postupku. Ovo pravo podrazumeva da glavnim pretresima pored stranaka može prisustvovati zainteresovana javnost, uključujući i predstavnike medija. Značaj prisustva javnosti glavnim pretresima ogleda se u omogućavanju objektivnog vođenja postupka i osiguravanju pravičnosti suđenja. Pravo na javnu raspravu podložno je ograničenju i to u slučajevima kada je ugrožena nacionalna bezbednost, radi očuvanja javnog reda i morala, radi zaštite interesa maloletnika, zarad očuvanja privatnosti stranaka i iz drugih opravdanih interesa u demokratskom društvu.

U praksi se, međutim, dešava da je pristup suđenju onemogućen ili otežan, pa je tako na suđenju u slučaju koji se tiče napada na Vladimira Mavrenovića, sudija na jednom pretresu odbila da istraživače Inicijative mladih za ljudska prava pusti u sudnicu, da bi na narednom pretresu dozvolila prisustvovanje nakon instistiranja istraživača i Mavrenovićevog zastupnika.

Na suđenju u vezi sa „spiskom srbomrzaca” sudija je pak odbila da primi naše istraživače u sudnicu, ali je dopustila novinarima da prisustvuju. To ukazuje da postoji nezvanična selektivnost i diskreciona odluka sudije koja javnost je dobrodošla na suđenjima. Jedan od argumenata koji se često koristi je i nepostojanje dovoljno prostora za prisustvo javnosti. Nameće se zaključak da sudije često biraju manje sudnice, da ne bi morali da se suočavaju sa situacijom da „previše javnosti” želi da poseti određeno suđenje, jer na suđenju javnost ne sme da stoji.

¹⁵ Više o tome na <http://bit.ly/1D3OurL>, str. 45–50.

Dosadašnje iskustvo istraživača Inicijative mladih pokazuje da sudije u nekim situacijama traže od javnosti da se predstave, dok u nekim slučajevima traže i matične brojeve. Tako je na suđenju Urošu Mišiću traženo od istraživačice Inicijative da javno kaže ime i prezime i matični broj. Ovakva praksa je bila i na suđenju u slučaju klinike Perfekta, kada je sudija javno tražila podatke od prisutne javnosti.

U ovoj oblasti bitna je i javnost presude. Od kada je Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti naložio sudovima da moraju da prikrivaju lične informacije o strankama u sporu, sudovi su na različite načine tumačili ovu odluku. Dok neki anonimiziraju samo lične podatke (adresu, ime roditelja, JMBG), drugi to čine i sa imenom i prezimenom okrivljenog, sudije, kao i svedoka, ili nekih bitnih činjenica. Nekada nije moguće utvrditi ni o kojoj osobi se radi u predmetu.

Osim ovoga, sudovi neretko odbijaju zahteve za pristup informacijama od javnog značaja iz različitih razloga (predmet se nalazi pred sudom više instance ili kod sudskog veštaka itd.). U Izveštaju o radu za prethodnu godinu Poverenik je objavio da je od svih podnetih žalbi čak 16,85% podneto zbog odbijenih zahteva za pristup informacijama od javnog značaja u vezi sa predmetima i radom tužilaštva i sudova.

RASPRAVA U RAZUMNOM ROKU

U odnosu na povrede drugih prava, predstavke koje se pozivaju na povredu prava na raspravu u razumnom roku su najbrojnije pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Ovo pravo je zasnovano na konceptu o štetnosti odlaganja po verodostojnost i delotvornost presude. Tumačenje „razumnog roka” veoma je fleksibilno imajući u vidu da ne postoji vremenski određen rok dužine trajanja postupka. Uprkos tome, postoje određeni kriterijumi na osnovu kojih se utvrđuje kršenje prava na suđenje u razumnom roku. Ti kriterijumi se odnose na složenost postupka (broj stranaka u predmetu, broj i priroda optužbi itd.), ponašanje stranaka (kašnjenje, često podnošenje žalbi itd.), ponašanje relevantnih vlasti (sudske reforme, neadekvatna organizacija sudova itd.), značaj slučaja za podnosioca predstavke. U posebnim slučajevima kao što su određivanje naknade stradalima u saobraćajnim nesrećama, brakorazvodne parnice, sporovi koji se tiču starateljstva nad decom itd. tumačenje „razumnog roka” je strože zbog osetljivosti predmeta.¹⁶

¹⁶ Više o kriterijumima za tumačenje „razumnog roka” u pravosudnom sistemu Srbije videti u Smernicama Vrhovnog kasacionog suda, dostupno na <http://bit.ly/1HL7uv6>.

U Srbiji je prošle godine uvedeno novo pravno sredstvo za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Ovo je jedna od najznačajnijih izmena Zakona o uređenju sudova.¹⁷ Od 21. maja 2014. godine, stranke koje smatraju da im je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku mogu podneti zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku neposredno višem sudu. O ovakvom zahtevu sud mora odlučivati hitno, u vanparničnom postupku.¹⁸

PRETPOSTAVKA NEVINOSTI

Pretpostavka nevinosti garantovana je članom 42 Ustava i članom 6 Evropske konvencije. Ovo načelo odnosi se na krivične postupke i njime se podrazumeva da se svako smatra nevinim dok se njegova krivica ne dokaže pred sudom. U tom smislu „teret dokazivanja krivice leži na tužiocu: od okrivljenog i optuženog se ne očekuje da dokazuje svoju nevinost niti mu se može zamerati što u tom pogledu ne pokazuje dovoljnu revnost”¹⁹. Načelo pretpostavke nevinosti ne odnosi se samo na sudije i tužioce, već i na sve ostale državne organe, medije i privatna lica.

PRAVO NA ZASTUPANJE, PRAVNU POMOĆ I SAMOSTALNU ODBRANU

Pravo na odbranu garantovano je članom 33 Ustava Republike Srbije, članom 6 Evropske konvencije, Zakonom o krivičnom postupku i Zakonom o parničnom postupku. Ovo pravo podrazumeva pravo okrivljenog da se brani sam, odnosno da izabere svog pravnog zastupnika ili da dobije pravnog zastupnika po službenoj dužnosti. Međutim, ova prava nisu apsolutna. U krivičnim postupcima naročito može biti uskraćena samostalna odbrana i to u slučajevima kada se postupak vodi zbog krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora od osam godina ili teža kazna; zbog ličnih svojstava okrivljenog, ako je nem, gluv, slep ili nesposoban da se sam uspešno brani itd.²⁰

Ustav Republike Srbije takođe garantuje i pravo na pravnu pomoć koje obuhvata i besplatnu pravnu pomoć pod određenim uslovima. Institut besplatne pravne pomoći predstavlja izuzetno važan element demokratskog društva budući

17 Zakon o uređenju sudova, Službeni glasnik RS br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – dr. zakon, 78/2011 – dr. zakon, 101/2011, 101/2013.

18 Primena standarda pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Srbije, Inicijativa mladih za ljudska prava, dostupno na <http://bit.ly/1FaDKEY>.

19 Ljudska prava, Vojin Dimitrijević, Milan Paunović, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 1997, str. 273.

20 Videti Zakonik o krivičnom postupku, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

da predstavlja konkretizaciju principa vladavine prava i ostvarivanja pravnog poretka. Besplatna pravna pomoć još uvek nije regulisana posebnim zakonom, već je regulisana Zakonom o parničnom postupku. Nepostojanje posebnog zakona za posledicu ima ograničenje besplatne pravne pomoći na oslobađanje od plaćanja troškova sudskog procesa u građanskim stvarima. Odluku o oslobađanju od plaćanja troškova donosi sudija na osnovu vrednosti predmeta spora i imovinskog stanja stranke.

Bez obzira na to da li se radi o krivičnom ili parničnom postupku, kada sud odlučuje da li će neko od gorenavedenih prava ograničiti i na koji način, on mora uzeti u obzir interese pravde. Ovime se podrazumeva da je neophodno „razmotriti složenost i prirodu slučaja, analizu šta ono predstavlja za počinioca, težinu zaprećene kazne i sposobnost optuženog da sam sebe na odgovarajući način zastupa.”²¹

BESPLATNA POMOĆ TUMAČA UKOLIKO STRANKA NE RAZUME JEZIK KOJI SE KORISTI NA SUDU

Prema odredbi iz čl. 6 st. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima svako ko je optužen za krivično delo ima pravo da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razume ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu.

Prema Zakoniku o krivičnom postupku:

Stranke, svedoci i druga lica koja učestvuju u postupku imaju pravo da u toku postupka upotrebljavaju svoj jezik i pismo, a ako se postupak ne vodi na njihovom jeziku i ako, nakon pouke o pravu na prevođenje, ne izjave da znaju jezik na kome se postupak vodi i da se odriču prava na prevođenje, obezbediće im se na teret budžetskih sredstava prevođenje onoga što oni ili drugi iznose, kao i prevođenje isprava i drugog pisanog dokaznog materijala. Prevođenje obavlja prevodilac.²²

Okrivljeno lice ima pravo da pre prvog saslušanja, na jeziku koji razume bude obavešten o delu koje mu se stavlja na teret, o prirodi i razlozima optužbe, kao i da sve što izjavi može da bude korišćeno kao dokaz u postupku.

²¹ Priručnik o zaštiti prava na pravično suđenje, dostupan na <http://bit.ly/1CQdcL1>.

²² Zakonik o krivičnom postupku, čl. 11, st. 3 i st. 4, Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

Prilikom saslušanja okrivljenog/uhapšenog lica, Zakon ostavlja mogućnost da lice, koje ne razume jezik postupka, posredstvom tumača da izjavu; a ako tumač ili prevodilac nije ranije zaklet, položiće zakletvu da će verno preneti pitanja koja se okrivljenom upućuju i izjave koje on bude davao.²³

Ustav svakome jemči pravo na besplatnog prevodioca u slučaju da ne razume jezik koji je u službenoj upotrebi u sudu. Slepim, gluvim i nemim licima garantuje se pravo na besplatnog tumača.²⁴ Stranke, svedoci i drugi učesnici u postupku imaju pravo da u postupku upotrebljavaju svoj jezik i u tu svrhu se obezbeđuje prevođenje. Sud ima obavezu da ova lica pouči o pravu na prevođenje, a oni se ovog prava mogu odreći ukoliko razumeju i govore jezik na kome se vodi postupak. Povreda ovog prava je apsolutno bitna povreda krivičnog postupka.

Problem u vezi sa ovim pravom javio se u sudu u Prijepolju zbog potreba za prevodiocem na bosanski jezik. Osnovni sud u Prijepolju obratio se Ministarstvu pravde sa pitanjem da li ima registrovanih sudskih tumača za bosanski jezik i dobio negativan odgovor. U svim predmetima u kojima se javljao ovaj problem, a što se dešavalo sve učestalije, suđenja su odlagana. Prema tekstu u Politici: „[p]atpozicija traje poput kakve „rupe u zakonu”. Nerešeni sporovi se gomilaju i zastarevaju. U ovdašnjem osnovnom sudu već je oko 60 takvih nerešenih predmeta, u Prekršajnom čak 250.“²⁵

²³ Ibid; čl. 87, st. 2 i st. 3.

²⁴ Ustav Republike Srbije; čl. 32, st. 2, Službeni glasnik RS br. 98/2006

²⁵ Dnevni list „Politika“; izdanje 15.03.2014. god. Više o tome na: <http://bit.ly/1DFqThx>.

II

Pravosuđe u Srbiji u 2014. godini

Implementacija reforme pravosuđa u Srbiji

U skladu sa Nacionalnom strategijom reforme pravosuđa za period 2013–2018 godine²⁶ i Akcionim planom²⁷ za njeno sprovođenje, ključne predviđene aktivnosti je trebalo da obeleže 2014. godinu. Međutim, zahvaljujući upravo neadekvatno promišljenim aktivnostima prethodna godina je obeležena nanošenjem više štete nego koristi pravosuđu u Srbiji, a posebno ukoliko govorimo o suđenju u razumnom roku. Takozvana druga reforma pravosuđa u Srbiji počela je 1. januara 2014. proširenjem sudske mreže, čime je gotovo udvostručen broj osnovnih sudova, pa su umesto dotadašnja 33, građanima dostupna 64 suda.²⁸ Broj sudija je ostao isti, a broj nerešenih predmeta u Srbiji narastao je na više od tri miliona. Potreba za novom reformom javila se usled slabih rezultata prethodne.

Kao što je konstatovano u prethodnom izveštaju najviši prioritet za adekvatno rešavanje u periodu nakon početka rada nove mreže sudova dat je reintegraciji u pravosudni sistem sudija i javnih tužilaca koji su vraćeni na funkciju na osnovu odluke Ustavnog suda, preispitivanju pravosudne mreže, rešavanju zaostalih predmeta, rešavanju predmeta u razumnom roku, unapređenju statusa Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca, kao i ujednačavanju sudske prakse i uspostavljanju jedinstvenog sistema e-pravosuđa.²⁹

Na samom početku reforme izdvojili su se problemi sa novom mrežom sudova, preraspodelom i rešavanjem starih predmeta, te neadekvatnim izdvajanjem iz budžetskih sredstava za reformske odredbe. To je dovelo do jasnog stagniranja u procesuiranju starih predmeta, ali i gubljenja određene dokumentacije kada su u pitanju pravosnažni slučajevi. Mreža je počela zaista da funkcioniše tek u martu ili aprilu, kada su svi predmeti zavedeni u nove sudove i kada su sudijama

26 Nacionalna strategija reforme pravosuđa za period 2013–2018. godine, Službeni glasnik RS br. 57/2013.

27 Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije pravosuđa za period 2013 – 2018. godine, Dostupno na: <http://bit.ly/1J2H2gU>.

28 Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava, Službeni glasnik RS, br. 101/13.

29 „Primena standarda pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Srbije 2013–2014”, Inicijativa mladih za ljudska prava, Beograd, 2014, str. 14. Dostupno na: <http://bit.ly/1JKmCu5>.

dodeljeni novi predmeti.³⁰ Preraspodela predmeta bila je praćena i dodatnom anonimizacijom pretrage na Portalu sudova Srbije, koja je stvarala problem u pronalasku predmeta čak i sudijama koji su vodili slučajeve. Za sve to vreme suđenja su zakazivana, ali i najčešće odlagana, što je stvaralo jasnu prepreku održavanja suđenja u razumnom roku, jer su predmeti koji su već trajali nekoliko godina dodeljivani drugim sudijama, što je impliciralo vraćanje glavnog pretresa ili rasprave na početak.³¹

Ubrzo je usledila letnja pauza u radu sudova. Zakon o javnom beležništvu Republike Srbije³² počeo je da se primenjuje u septembru 2014. u skladu sa poslednjim izmenama istog, usled čega su advokati 17. septembra stupili u štrajk koji je trajao do kraja januara 2015. Tokom ovog perioda suđenja su takođe konstantno odlagana zbog štrajka, odnosno odsustva punomoćnika. Svi ovi efekti reforme pravosuđa doveli su do zaokruženja cele jedne godine u kojoj su suđenja samo odlagana, bez mogućnosti donošenja presuda za mnoge slučajeve.

Jedan od bitnih koraka u reformi biće izmena važećeg ustavnog okvira. Nacionalna strategija za reformu pravosuđa predvidela je izmene ustava i zakonodavnog okvira do 2018. godine. Potreba za ustavnom promenom se odnosi na jačanje nezavisnosti sudske vlasti u odnosu na izvršnu i zakonodavnu, pre svega isključenje Narodne skupštine iz izbora sudija, tužilaca, predsednika sudova, članova Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca kao i isključenje predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti iz članstva u ovim telima. Neophodne izmene Ustava u ovom pogledu trebalo bi da osiguraju da profesionalnost i integritet postanu glavni kriterijumi u procesu izbora sudija.

Povezano sa prethodnim, a i usled izmena Zakona o krivičnom postupku, te uvođenjem tužilačke istrage, tužioci osim gonjenja počinilaca krivičnih dela vode i istragu, odlučuju o pravima učesnika u krivičnom postupku, pa i posredno učestvuju u utvrđivanju krivice (bilo kroz načelo oportuniteta kada nekog oslobađaju odgovornosti u zamenu za humanitarnu donaciju ili kroz dogovor o

30 U posetama tima Inicijative mladih za ljudska prava novoformiranim sudovima sudsko osoblje se žalilo na Uputstvo za vršenje raspodele i migracije predmeta osnovnih sudova u pogledu primene nove mreže sudova, rekavši da je dosta nejasno napisano ali i na nedostatak stare baze Portal sudova Srbije pre anonimizacije.

31 Zakon o parničnom postupku, član 331. Službeni glasnik RS br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014, odnosno Zakon o krivičnom postupku, član 388. Službeni glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014.

32 Zakon o javnim beležnicima, Službeni glasnik RS br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - dr. zakon, 93/2014 - dr. zakon, 121/2014 i 6/2015.

sporazumno priznanju krivice), te ih sam Ustav mora definisati kao pravosudne organe.³³ Ustav Republike Srbije već sadrži odredbe o pravu na pravično suđenje, ali je za potpuno ispunjavanje ovog prava neophodno da se pravosuđe u Srbiji ozbiljno reformiše.³⁴ Iz ovog i prethodno navedenih razloga, izradu nacrtu izmena Ustava treba staviti kao prioritet u narednom periodu, budući da je to najviši akt države, te da će svi drugi zakoni i akti crpeti legitimitet i osnovu za poboljšanje situacije po pogledu primene principa pravičnosti, posebno prava na suđenje u razumnom roku.

PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

U maju 2014. godine na snagu su stupile odredbe Zakona o uređenju sudova kojima se uvodi novo pravno sredstvo za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku. Pre uvođenja ovog pravnog sredstva, stranke u postupku imale su mogućnost podnošenja ustavne žalbe Ustavnom sudu Srbije, što se nije u praksi pokazalo kao efikasno sredstvo. Novim odredbama zakona, stranke mogu podneti zahtev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku neposredno višem sudu, koji o zahtevu odlučuje hitno, u vanparničnom postupku. Odlučujući po žalbi, neposredno viši sud može odrediti rok u kome će niži sud okončati postupak, ali i odrediti naknadu podnosiocu zahteva.

Prema istraživanju Inicijative mladih za ljudska prava, u 2014. godini podneto je 8581 zahteva za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, od kojih je u 1246 utvrđena povreda prava, i dodeljena novčana nadoknada od gotovo 300 000 evra.³⁵ Prosečna novčana nadoknada koju su sudovi dodeljivali je 400 evra.

33 „Izmena Ustava zbog reforme pravosuđa”, Večernje Novosti, Dostupno na: <http://bit.ly/1C-K6Om9>.

34 „Ljudska prava u Srbiji 2014”, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2015, str. 32-33.

35 Svi podaci su prikupljeni slanjem preciznih zahteva pojedinačnim sudovima na osnovu Zakona o slobodnom pristupu o informacijama od javnog značaja. Ipak, u godišnjem izveštaju Vrhovnog kasacionog suda nalaze se različiti podaci od onih koje su dostavili Inicijativi. Više o ovome na adresi: <http://bit.ly/1FOcuwm>.

SUD	BROJ PRIMLJENIH ZAHTEVA	BROJ REŠENJA U KOJIMA JE UTVRĐENA POVREDA	BROJ REŠENJA SA NOVČANOM NAKNADOM	NOVČANA NAKNADA RSD	NOVČANA NAKNADA EUR
Viši sud u Beogradu	455	24	16	696000	1300
Viši sud u Valjevu	5	4	2	170000	0
Viši sud u Vranju	175	6	2	100000	0
Viši sud u Zaječaru	18	0	0	0	0
Viši sud u Zrenjaninu	48	35	12	430000	300
Viši sud u Jagodini	35	17	14	530000	0
Viši sud u Kragujevcu	74	33	25	840000	4000
Viši sud u Kraljevu	324	15	6	70000	600
Viši sud u Kruševcu	232	93	83	490000	26450
Viši sud u Leskovcu	227	22	18	430600	6650
Viši sud u Negotinu	44	19	16	573300	0
Viši sud u Nišu	136	32	11	267000	0
Viši sud u Novom Pazaru	91	38	35	1180000	1350
Viši sud u Novom Sadu	66	19	0	0	0
Viši sud u Pančevu	80	47	32	1640000	0
Viši sud u Pirotu	14	12	5	50000	1600
Viši sud u Požarevcu	26	9	5	215000	0

SUD	BROJ PRIMLJENIH ZAHTEVA	BROJ REŠENJA U KOJIMA JE UTVRĐENA POVREDA	BROJ REŠENJA SA NOVČANOM NAKNADOM	NOVČANA NAKNADA RSD	NOVČANA NAKNADA EUR
Viši sud u Prokuplju	25	14	6	415000	800
Viši sud u Smederevu	162	42	34	1149560	0
Viši sud u Somboru	21	5	3	37000	0
Viši sud u Sremskoj Mitrovici	131	24	21	425000	4025
Viši sud u Subotici	16	1	0	0	0
Viši sud u Užicu	162	129	108	4141000	0
Viši sud u Čačku	370	136	109	253000	33280
Viši sud u Šapcu	59	15	10	200000	4300
Vrhovni kasacioni sud	371	54	30	960000	0
Apelacioni sud u Beogradu	1910	123	-	2086000	6300
Apelacioni sud u Kragujevcu	925	84	68	3100000	3750
Apelacioni sud u Nišu	614	30	19	660000	6350
Apelacioni sud u Novom Sadu	360	44	24	1810000	0
Privredni apelacioni sud	1370	105	0	0	0
Prekršajni apelacioni sud	35	15	13	496900	0
UKUPNO	8581	1246	727	23415360	101055

Uporedo sa početkom primene novog instituta za zaštitu prava na pravično suđenje, Ministarstvo pravde je počelo sa radom na izradi nacrtu Zakona o suđenju u razumnom roku.³⁶ Rešenja koja su predviđena ovim nacrtom različita su od novina koja je donela izmena Zakona o uređenju sudova, tako da se ne može govoriti o unapređenju sistema zaštite prava na suđenje u razumnom roku, već o uspostavljanju potpuno novog sistema.

Ovim nacrtom zakona predviđena su tri mehanizma zaštite: prigovor, žalba i zahtev za pravično zadovoljenje. O prigovoru odlučuje predsednik suda pred kojim se vodi postupak na koji se žalba odnosi, dok o žalbi odlučuje predsednik neposredno višeg suda. Nacrtom je predviđeno da se ukidaju odredbe Zakona o uređenju sudova koje su uređivale ovu oblast, kao i Zakona o Ustavnom sudu, što znači da bi se prekinula postojeća paralelna nadležnost neposredno viših sudova koji odlučuju o zahtevima i Ustavnog suda koji odlučuje o ustavnim žalbama.

JAVNI BELEŽNICI I ŠTRAJK ADVOKATA

Tokom leta 2014. godine, Narodna skupština je usvojila izmene Zakona o javnim beležnicima. Zakon određuje da je javno beležništvo služba od javnog poverenja.³⁷ Već u postupku donošenja ovog zakona bilo je nedoumica o njihovoj nadležnosti. Advokatska komora Srbije stupila je nakon donošenja ovog zakona u višemesečni štrajk. Prethodno su u junu advokati štrajkovali zbog povećanja poreza, tako da je blokada sudstva trajala više meseci. Cilj donošenja ovog zakona bilo je smanjivanje pretrpanosti sudova administrativnim poslovima. „Ključna tačka sukoba između advokata i Ministarstva je nadležnost notara regulisana u članu 82 stavu 1 Zakona o javnom beležništvu, prema kojem isprave o pravnim poslovima moraju biti sačinjene u obliku notarskog zapisa”³⁸ Ovaj član je označavao potpuni monopol javnih beležnika u odnosu na advokate u poslu sastavljanja različitih ugovora,³⁹ koji su jedan od najvećih prihoda advokata. Očigledne su bile brojne nepravilnosti u postupku uvođenja notara u pravni

36 Nacrt Zakona o suđenju u razumnom roku: <http://bit.ly/1EM9jJm>.

37 Zakon o javnim beležnicima, član 2, Službeni glasnik RS br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 - dr. zakon, 93/2014 - dr. zakon, 121/2014 i 6/2015.

38 Beogradski centar za ljudska prava, Ljudska prava u Srbiji 2014. <http://bit.ly/1GPdWg3> str. 139.

39 To su sledeće vrste ugovora: ugovori o imovinskim odnosima između supružnika; ugovori o imovinskim odnosima između vanbračnih partnera; sporazumi o deobi zajedničke imovine supružnika ili vanbračnih partnera; sporazumi o zakonskom izdržavanju; ugovori o raspolaganju nepokretnostima; ugovori o ustupanju i raspodeli imovine za života; ugovori o doživotnom izdržavanju, obećanje poklona i ugovori o poklonu za slučaj smrti.

sistem zemlje. Interesantno je da je prva verzija zakona u kojoj su notari imali manje nadležnosti, izmenjena i nadležnosti su im proširene na štetu advokata.

Ono što su predstavnici vlade i ministar pravde Selaković istakli u odbranu sistema javnih beležnika, jeste činjenica da oni pri sastavljanju ugovora odgovaraju svojom imovinom, što su advokati odbijali kao neistinito. Nakon duge blokade pravosuđa i brojnih debata u medijima, zakon je izmenjen. Podeljena je nadležnost oko sastavljanja ugovora, a notari su ovlašćeni da ih solemnizuju. Novina je i da su javni beležnici postali obavezni da plaćaju porez od 30% od naknade za svoj rad. Do tada nijedan deo prihoda od javnobeležničkih spisa nije išao u budžet.⁴⁰

Velike su posledice četvoromesečnog odlaganja suđenja. „Posledice po ljudske slobode i prava su nesagledive”, smatra Dobričanin Nikodinović i ukazuje da se to pre svega odnosi na pravo na slobodu i pravo na pravično suđenje licima koja je protest advokata zatekao u pritvoru.⁴¹ Advokati su poslali 76 inicijativa za ocenu ustavnosti ovog zakona i srodnih zakona.⁴² Ustavni sud se nakon četiri meseca i dalje nije izjasnio, bez obzira na brojne urgencije. Advokati su se okupili krajem decembra ispred zgrade Ustavnog suda da bi protestovali protiv ovakve prakse. Mediji u Srbiji su povremeno navodili kako su protesti advokata bili politizovani i plaćeni od različitih tajkuna.⁴³

Zakon o javnim beležnicima je u kratkom periodu stupio na snagu, dok još nisu postojali kapaciteti ljudstva za uspostavljanje sistema javnih beležnika. U trenutku kada je zakon stupio na snagu javnobeležnički ispit nije bilo položilo ni 95 notara, koliko ih imamo danas za celu Srbiju.⁴⁴ Beogradski centar za ljudska prava je u svom izveštaju ukazao na to da: „[m]eđu najvećim propustima (su) promene pravila polaganja ispita, izbor konkursne komisije, nepoštovanje zakonskih kriterijuma za imenovanje, kao i formiranje organa javnobeležničke komore bez dovoljno članova.”⁴⁵ Nakon zahteva za pristup informacijama od javnog značaja BIRN je na sajtu Javno objavio biografije svih javnih beležnika, koje su sami sastavili.⁴⁶

40 Beogradski centar za ljudska prava, Ljudska prava u Srbiji 2014 <http://bit.ly/1GPdWg3> str. 140.

41 „Posledice protesta advokata: odlaganje suđenja, pritvorenici se ne puštaju na slobodu“ Blic: <http://bit.ly/1P2wMdh>.

42 „Više inicijativa za ocenu ustavnosti Zakona o javnom beležništvu“ Pravni propisi: <http://bit.ly/1MFUCwl>.

43 Vučić: Neću smeniti Selakovića jer to traži Mišković“ Danas: <http://bit.ly/1CeD9js>.

44 U decembru je 83 javnobeležničkih pripravnika položilo ispit. Tako da je sada ukupan broj notara veći, ako računamo pripravnike. Spisak svih javnobeležničkih kancelarija je dostupan na sajtu mreže sudova: <http://bit.ly/1DrsitV>.

45 Beogradski centar za ljudska prava, Ljudska prava u Srbiji 2014. <http://bit.ly/1GPdWg3> str. 141.

46 Mapu notara videti na <http://bit.ly/1GPdXa8>.

NOVO KRIVIČNO DELO: UČESTVOVANJE U RATU ILI ORUŽANOM SUKOBU U STRANOJ DRŽAVI

Poslanici Skupštine Srbije su 9. oktobra 2014 godine jednoglasno usvojili dopune Krivičnog zakonika kojim se uvode krivična dela - učestvovanje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi i organizovanje učestvovanja u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi. Državljeni Srbije koji budu učestvovali u ratovima u stranim državama, kao i oni koji ih vrbuju i organizuju za odlazak na ratište i daju im opremu, čine krivično delo za koje je zaprećena kazna zatvora od šest meseci do deset godina.

Kada je reč o krivičnim delima učestvovanja u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi ona obuhvataju državljane Srbije koji učestvuju u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi kao pripadnici vojnih ili paravojnih jedinica koje su u sukobu, a nisu pripadnici neke srpske misije pri međunarodnim organizacijama.

Mediji su nedavno objavili da su srpske obaveštajne službe popisale oko 70 osoba iz Srbije koji ratuju u Ukrajini i Siriji. Veliki broj lica koja su otišla u ratom zahvaćene Siriju i Ukrajinu, poreklom je sa juga Srbije. Na društvenim mrežama takva lica postavljaju uznemirujući sadržaj, propagandni materijal, fotografije svojih saboraca, uslova u kojim borave itd. Javna tajna je da u Novom Pazaru postoje centri u kojima se deli propagandni materijal, izrazito ekstremne retorike, kojim se mlada lica vrbuju za „Sveti rat“ na teritoriji Sirije. U toku 2007. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova je nakon dužeg operativnog rada lociralo i označilo kao grupu terorista tri lica, poreklom iz Novog Pazara. U nepristupačnom delu zaseoka, nedaleko od centra grada, skrivala se tročlana grupa koja je, prema navodima MUP-a, pripremala terorističke napade na verske objekte u Novom Pazaru. Akcijom je rukovodila Protivteroristička jedinica MUP-a – i tom prilikom jedno lice je ubijeno, jedno lice je ranjeno i nakon ukazane medicinske pomoći prebačeno u Beograd na dalju hospitalizaciju, dok je jedno lice uhapšeno. Jedan pripadnik MUP-a je ranjen u akciji, nakon ukazane pomoći pušten je na kućno lečenje.

Akcija u selu Trnava nije bila jedina. Mesec dana ranije u selu Žabren kod Sjenice, uhapšeno je nekoliko lica za koje su sumnjalo da pripadaju vehabističkom pokretu. Žabren, selo na planini Ninaji, izolovano je od puteva. Na nepristupačnom terenu taj pokret je oformio trening kamp za obuku novih članova. Prilikom hapšenja, pronađena je velika količina oružja i municije. Pronađena je i velika količina eksploziva, različite vrste vojničkih uniformi, odeće

i opreme. Nađeni su i kompasi, dvogledi, bajoneti, geografske karte, priručnici o rukovanju automatskim oružjem, sanitetski materijal, kanisteri sa vodom i naftom. Otkrivena grupa vehabija je oružje dobijala sa Kosova. Lice koje je bilo označeno kao vođa te grupe, ubijeno je samo mesec dana kasnije u selu Trnava.

Relativno skoriji primeri dolaze iz Sirije i Ukrajine. „Dobrovoljci“ koji ratuju u Siriji vrbovani su od lica koja su vođe vehabističkog pokreta. Takva lica su vođena izrazito radikalnim učenjem svojih mentora. Lica koja ratuju na teritoriji Ukrajine uglavnom su proruski orijentisana. Takva lica, vođena rusofilskim osećajima ratuju na teritoriji druge države iako su državljani Srbije.

Više tužilaštvo u Beogradu sumnjiči osam osoba za krivično delo učestvovanje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi, koje je uvedeno izmenama Krivičnog zakona Srbije krajem prošle godine kako bi bili sankcionisani dobrovoljci poznati i kao „psi rata“.

UČESTVOVANJE U RATU ILI ORUŽANOM SUKOBU U STRANOJ DRŽAVI:

Državljanin Srbije koji učestvuje u ratu ili oružanom sukobu u stranoj državi, kao pripadnik vojnih ili paravojnih formacija strana u sukobu, a nije državljanin te strane države, kao ni pripadnik zvanične misije međunarodne organizacije čiji je Srbija član, kazniće se zatvorom od šest meseci do pet godina.

Ako je delo iz stava 1. ovog člana učinjeno u sastavu grupe, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

ORGANIZOVANJE UČESTVOVANJA U RATU ILI ORUŽANOM SUKOBU U STRANOJ DRŽAVI:

Ko u nameri izvršenja krivičnog dela iz člana 386a ovog zakonika na teritoriji Srbije vrbuje ili podstiče drugo lice na izvršenje tog dela, organizuje grupu ili vrši obuku drugog lica ili grupe za izvršenje tog dela, opremi ili stavi na raspolaganje opremu radi izvršenja tog dela ili daje ili prikuplja sredstva za izvršenje tog dela, kazniće se zatvorom od dve do deset godina.

Za delo iz stava 1. ovog člana učinilac će se kazniti kaznom propisanom za to delo i kada lica koja organizuje nisu državljani Srbije.

Poslanici Skupštine Srbije usvojili su većinom glasova dopune Krivičnog zakonika. Tokom rasprave apelovano je na građane Srbije koji se trenutno nalaze na ratištima, uglavnom u Siriji i Ukrajini, da se u roku od najviše deset dana vrate u zemlju kako ne bi bili krivično gonjeni. U debati poslanici opozicije ukazali su na nedoumice, a jedna od njih je i kako će se tretirati građani koji imaju dvojno državljanstvo, da li su kazne za grupni odlazak, uglavnom mladih, na ratišta širom sveta rigoriznije od pojedinačnih odlazaka odraslih ljudi, šta sa onima koji učestvuju u međunarдном sukobu, a ne čine ratni zločin, već su na strani ugroženih i štite civile.

Opozicione partije u Skupštini Srbije zalagale su se i za veće kazne onih koji učestvuju u ratu ili oružanom sukobu, naročito za organizatore.

Dopune su predložene na usvajanje po hitnom postupku, kako je obrazloženo, u cilju zaštite građana i osnovnih društvenih vrednosti, jer se jedan broj državljana Srbije pridružuje paravojnim formacijama izvan zemlje, a po povratku postaju nosioci propagandnog delovanja i podsticanja na učešće drugih u ratnim sukobima u drugim državama.

PRAVOSUĐE U PROCESU EVROPSKIH INTEGRACIJA

Nakon dobijanja statusa kandidata za članstvo u Evropskoj uniji, u martu 2012. godine pristupni pregovori na političkom nivo otpočeli su 21. januara 2014. godine organizovanjem prve međuvladine konferencije između Srbije i EU.

Pregovori formalno počinju nakon međuvladine konferencije, i to ulazeći u fazu analize usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa pravnim tekovinama Evropske unije. Ova faza poznata je kao skringing (screening). Skringing se sastoji iz dva dela: eksplanatorni i bilateralni skringing. Tokom eksplanatornog skringinga Evropska unija državi kandidatu predstavlja pravne tekovine EU u okviru svakog poglavlja. Sa druge strane, bilateralni skringing podrazumeva procenu usklađenosti nacionalnog zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU i daje smernice za dalje postupanje sa ciljem ostvarivanja potpune usaglašenosti dva pravna sistema. Bilateralni skringing završava se izdavanjem izveštaja o skringingu koji izrađuje Evropska Komisija. Na osnovu izveštaja Evropska komisija definiše početna merila (opening benchmarks), bez čijeg ostvarenja poglavlja ne mogu biti konkretno otvorena.⁴⁷

47 Više o procesu pristupanja videti na <http://bit.ly/1CyON93>.

U slučaju Republike Srbije poglavlja koja se prva otvaraju (i koja će se poslednja zatvoriti) su poglavlje 23 - Pravosuđe i osnovna prava, poglavlje 24 - Pravda, sloboda i bezbednost i poglavlje 35- Ostala pitanja. Ovo su verovatno i najosetljivija poglavlja budući da se bave pitanjima korupcije, migracije, azila, viza, policijske saradnje, borbe protiv trgovine ljudima, borbe protiv organizovanog kriminala, borbe protiv terorizma, carinskom saradnjom, reformom pravosuđa, osnovnim pravima itd.⁴⁸ Evropska Komisija izdala je Izveštaje o skriningu za poglavlje 23,⁴⁹ poglavlje 24,⁵⁰ i poglavlje 32.

U okviru Izveštaja o skriningu za poglavlja 23 - Pravosuđe i osnovna prava, donete su sledeće preporuke za usklađivanje pravosudnog sistema sa pravnim sistemom EU:

- Potpuno sprovesti preporuke Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT);
- Ojačati kapacitete ombudsmana (naročito u pogledu njegove uloge mehanizma za prevenciju na nacionalnom nivou), kao i usluge koje pružaju ombudsmani na pokrajinskom i lokalnom nivou;
- Dalje unapređivati uslove u zatvorima i preduzeti mere za smanjenje broja zatvorenika u pojedinačnim zatvorima, a posebno bi trebalo dalje ispitati mogućnosti alternativnog služenja zatvorskih kazni. Preduzeti mere da bi se delotvorno smanjilo zlostavljanje u policijskom pritvoru;
- Obezbediti neutralnost države prema unutrašnjim stvarima verskih zajednica i dalje raditi na tome da se obezbedi da prava pripadnika nacionalnih manjina na jednak pristup verskim institucijama, organizacijama i udruženjima bude dosledno garantovano i u zakonodavstvu i pri sprovođenju zakona u skladu sa preporukama nezavisnih tela;
- Obezbediti zaštitu novinara od pretnji i nasilja, naročito kroz delotvorne istrage napada na novinare u prošlosti i njihovo sankcionisanje koje će imati za cilj odvratanje;
- Preispitati i uneti izmene i dopune u zakonodavni i institucionalni okvir za zaštitu slobode medija sprovođenjem Medijske strategije sa ciljem da se na odgovarajući način reguliše državno finansiranje i okonča kontrola medija od strane države. Preduzeti hitne mere da bi se zaustavile pretnje i nasilje nad novinarima, kao i curenje informacija o istragama koje su u

48 Detaljnije o poglavljima 23 i 24 videti na <http://bit.ly/1EacAC4>.

49 Izveštaj o skriningu za poglavlje 23 dostupan je na <http://bit.ly/1a8WkET>.

50 Izveštaj o skriningu za poglavlje 24 dostupan je na <http://bit.ly/1Gs3l1Z>.

- toku i o planiranim krivičnim istragama u medije;
- Dopuniti Strategiju za borbu protiv diskriminacije uverljivim akcionim planom, kao i aktivnostima kojima će se negovati jednakost polova i mehanizmom kojim će se pratiti sprovođenje Strategije. Ojačati institucionalne kapacitete tela koja su aktivna u ovoj oblasti, unaprediti njihovu međusobnu saradnju i obezbediti da tela zadužena za sprovođenje zakona delotvornije postupaju po eventualnim kršenjima prava, unaprediti svest i mere za podršku, naročito one koje se odnose na zapošljavanje i javno predstavljanje žena. Poseban naglasak treba staviti na zaustavljanje diskriminacije protiv LGBTI zajednice i na poštovanje njihovih prava i sloboda; Usvojiti zakon koji ima za cilj zaštitu lica sa mentalnim smetnjama u institucijama socijalne zaštite;
 - Unaprediti zaštitu i sprovođenje prava dece i osoba sa invaliditetom, između ostalog i kroz jačanje relevantnih institucija, obezbeđivanje bolje saradnje između pravosuđa i socijalnog sektora i kroz potpuno sprovođenje zakonodavstva o maloletničkom krivičnom pravu u skladu sa standardima EU;
 - Jačati proceduralnu zaštitu u skladu sa standardima EU;
 - Kroz inkluzivan proces, usvojiti poseban akcioni plan koji je usmeren na delotvorno sprovođenje postojećih odredbi koje se odnose na zaštitu manjina i na preporuke izdate u okviru Trećeg mišljenja o Srbiji Savetodavnog komiteta u kontekstu Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (OKZNM);
 - Srbija treba da počne sa pripremama da bi krajem 2014. godine usvojila novu, višegodišnju strategiju i akcioni plan kojima će se unaprediti uslovi života za Rome i aktivnosti kojima će se obezbediti njihova registracija, sveobuhvatne mere o zabrani diskriminacije, obezbediti poštovanje međunarodnih standarda o prisilnom iseljavanju i pristup garantovanim društveno-ekonomskim pravima i osim toga treba i da odvoji dodatnu finansijsku pomoć za sprovođenje važeće i buduće Strategije o Romima, posebno u pogledu mera vezanih za njihovo obrazovanje i zdravstvenu zaštitu;
 - Unaprediti položaj izbeglica i IRL tako što će im se obezbediti pun pristup pravima, kao i ličnim identifikacionim dokumentima i stambenim rešenjima za one najranjivije;
 - Obezbediti odgovarajuće krivično gonjenje protiv zločina iz mržnje. Pratiti efekte sprovođenja Strategije (za period od 2013. do 2018. godine) za borbu protiv nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama i, kada je to potrebno, preduzimati korektivne mere;

- Obezbediti usaglašenost zakonodavstva i Ustava sa pravnim tekovinama u oblasti zaštite podataka o ličnosti i omogućiti procenu kroz pripremu relevantnih tabela za transpoziciju; obezbediti dovoljne finansijske i ljudske resurse za Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.⁵¹

Ministarstvo pravde izradilo je Nacrt akcionog plana za poglavlje 23. Dopunjen Nacrt akcionog plana donet je u decembru 2014. godine i on prati preporuke iz Izveštaja o skriningu za poglavlje 23.⁵² Prve aktivnosti iz ovog Nacrta planirane su za prvi kvartal 2015. godine, tako da ocena implementacije akcionog plana još uvek nije moguća.

Osim donošenja Akcionog plana za poglavlje 23 kojim bi trebalo usaglasiti pravosudni sistem Republike Srbije sa pravnim sistemom EU u oblasti pravosuđa i osnovnih prava, usvojen je i Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina EU.⁵³

Narodna Skupština Republike Srbije je 16. decembra 2013. godine usvojila Rezoluciju o ulozi Narodne Skupštine i načelima u pregovorima o pristupanju Republike Srbije Evropskoj uniji.⁵⁴ Nakon usvajanje Rezolucije oformljen je Nacionalni konvent o EU, koji predstavlja svojevrstu platformu u okviru koje se vrši saradnja zakonodavne vlasti sa organizacijama civilnog društva u procesu pristupnih pregovora sa EU.⁵⁵

SRBIJA PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU

U 2014. godini pred Evropskim sudom za ljudska prava odlučeno je u 18 predstavki protiv Republike Srbije. Kršenje odredbi Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđeno je u 16 slučajeva. Najčešće kršeni članovi Konvencije bili su član 6 (pravo na pravično suđenje) i član 1 Protokola I (mirno uživanje imovine).

⁵¹ Preporuke dostupne na <http://bit.ly/1a8WkET>.

⁵² Drugi Nacrt akcionog plana o poglavlju 23 dostupan je na <http://bit.ly/1OAZdCM>.

⁵³ Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina EU dostupan je na <http://bit.ly/1FEZ2Le>.

⁵⁴ Rezolucija je dostupna na <http://bit.ly/1GGucY9>.

⁵⁵ Stranica Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji: <http://bit.ly/1zkuYIX>

ČLAN KONVENCIJE (PREKRŠENO PRAVO)	BROJ UTVRĐENIH KRŠENJA PRAVA
Član 6: pravo na pravično suđenje	7
Član 1 Protokola I: mirno uživanje imovine	7
Član 8: pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života	1
Član 2: pravo na život	1
Član 3: zabrana mučenja	3
Član 13: pravo na delotvorni pravni lek	1
Član 5 stav 3: pravo na slobodu i sigurnost	1
Član 6 stav 1: pravo na pristup sudu	3
Član 10: pravo na slobodu izražavanja	1

PILOT PRESUDA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

U 2014. godini pred Evropskim sudom za ljudska prava našlo se oko 1850 predstavki koje se odnose na nemogućnost povraćaja stare devizne štednje u zemljama bivše SFRJ, zbog čega je Sud odlučio da donese pilot presudu, odnosno presudu koja će se odnositi na sve ostale slične slučajeve. Pilot presuda doneta je predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i BJR Makedonije⁵⁶. U konkretnom predmetu Sud je utvrdio da su Slovenija i Srbija prekršile član 1 Protokola I (pravo na mirno uživanje imovine) i član 13 Konvencije (pravo na delotvorni pravni lek) prema podnosiocima predstavke. Sud je, takođe, utvrdio da propusti u sprovođenju planova o isplati stare devizne štednje predstavljaju sistemski problem i zbog toga naložio da slovenačka i srpska vlada „moraju preduzeti sve što je neophodno, uključujući i izmene zakona, u roku od godinu dana i pod nadzorom Komiteta ministara... da bi omogućile isplatu njihove stare devizne štednje pod istim uslovima kao i onima koji su imali takvu štednju u domaćim filijalama (srpskih i slovenačkih, prim. a.) banaka”. Iz ovog razloga razmatranje svih sličnih slučajeva protiv Srbije i Slovenije je odloženo na godinu dana.

⁵⁶ Predmet Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i BJR Makedonije dostupan je na <http://bit.ly/1JaTUS4>.

III

Nezavisna tela

Nezavisna tela

Nezavisna i nepristrasna regulatorna tela, u različitim pravnim oblicima se pojavljuju u Evropi već devedesetih godina dvadesetog veka, radi efikasnije kontrole državnih organa i zaštite prava građana. U Srbiji ova praksa počinje tek od demokratskih promena 2000. godine. Neka od nezavisnih kontrolnih tela koja nastaju od tada su: Republička radiodifuzna agencija, Komisija za hartije od vrednosti, Zaštitnik građana (ombudsman), Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti i drugi.

U tranzicionim društvima, kao što je srpsko, jako je važno da se, pored razvoja institucija, radi i na poboljšanju njihove međusobne saradnje. Transparentnost i demokratičnost u njihovom radu se pored samokontrole obavlja i kontrolom od strane nezavisnih tela.

ZAŠTITNIK GRAĐANA

Među navedenim nezavisnim telima posebno se izdvaja institucija ombudsmana, kao jedna od najvažnijih mehanizama kontrole organa javne vlasti, posebno u kontekstu kontrole javne uprave. „Ovlašćenja ombudsmana (...) su neposredno povezana sa idejom ostvarivanja i zaštite ljudskih prava, usled čega se ombudsman i danas najčešće i definiše kao zaštitnik prava građana, čiji je glavni cilj sprečavanje nepravilnosti i nezakonitosti, kao i tkz. lošeg postupanja u radu uprave prema građanima”.⁵⁷

Institucija Zaštitnika građana je u pravni sistem Republike Srbije uvedena Zakonom o zaštitniku građana 2005. godine, a na ustavni nivo je podignuta 2006. godine, čime je predviđeno:

Zaštitnik građana je nezavisan državni organ koji štiti prava građana i kontroliše rad organa državne uprave, organa nadležnog za pravnu zaštitu imovinskih prava i interesa Republike Srbije, kao i drugih organa i organizacija, preduzeća i ustanova kojima su poverena javna ovlašćenja. Zaštitnik građana nije ovlašćen da kontroliše rad Narodne skupštine, predsednika Republike, Vlade, Ustavnog suda, sudova i

⁵⁷ Milenković, Dejan, „Javna uprava“, FPN Čigoja štampa, Beograd, 2013, str.195.

javnih tužilaštava. Zaštitnika građana bira i razrešava Narodna skupština u skladu sa Ustavom i zakonom. Zaštitnik građana uživa imunitet kao narodni poslanik.⁵⁸

STRATEŠKI SLUČAJEVI

Bezbednosno-informativna agencija (BIA) i Vojnobezbednosna agencija (VBA) su posebna državna organizacija, odnosno organ uprave u sastavu Ministarstva odbrane. Nadležnost Zaštitnika građana se ne odnose direktno na ove dve agencije, već on vrši kontrolu i nadzor organa državne uprave uopšte, pod šta spadaju ova dva bezbednosna tela.

Dana 28. septembra 2014. godine, tokom Parade ponosa u Beogradu, dogodio se incident između pripadnika žandarmerije, dva civilna lica i dva pripadnika Vojne policije Srbije (bataljon specijalne namene „Kobre“). Povodom ovog događaja državno tužilaštvo je pokrenulo zvaničnu istragu, dok su policija i Vojnobezbednosna agencija pokrenule unutrašnje istrage. Pored ovih institucija, i Zaštitnik građana je otvorio postupak kontrole, radi utvrđivanja propusta u radu Ministarstva odbrane (u daljem tekstu: MO) i Ministarstva unutrašnjih poslova (u daljem tekstu: MUP). Upravo iz tog razloga Zaštitnik je tražio da mu oba ministarstva i VBA dostave dokumenta do kojih su došli u istrazi. MUP je poslao sva dokumenta, od kojih su javnosti dostupni: znanični izveštaj sektora unutrašnje kontrole policije u okviru ministarstva i zaključci o pokretanju disciplinskog postupka protiv žandara, koji su učestvovali u incidentu.⁵⁹ Sa druge strane VBA i MO su odbili da dostave bilo kakve podatke i dokumenta, uz obrazloženje da po zakonu nisu u mogućnosti to da učine.⁶⁰ „Odbijanjem VBA i Ministarstva odbrane da dostave tražene podatke i u svemu sarađuju sa ovim organom u postupku kontrole i ostvarivanja njegove preventivne funkcije narušeno je međunarodno priznato načelo demokratske civilne kontrole službi bezbednosti i prekršeni su zakoni o Zaštitniku građana, o Vojski Srbije, o osnovama uređenja službi bezbednosti, o VBA i VOA i o zaštiti uzbunjivača”, piše u godišnjem izveštaju Zaštitnika građana.⁶¹

Zaštitnik je iz zvanične dokumentacije MUP-a i izjava svedoka još zaključio da je VBA nezakonito zaplenila snimke sa sigurnosnih kamera u blizini mesta incidenta, u okviru svoje istrage, čime je prekršila zakon o VBA.

58 Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 98/2006, Peti deo, Uređenje vlasti, čl.138. Zaštitnik građana

59 Više videti na: <http://bit.ly/1I7l4Mw>.

60 Videti na: <http://bit.ly/1CULmmX>.

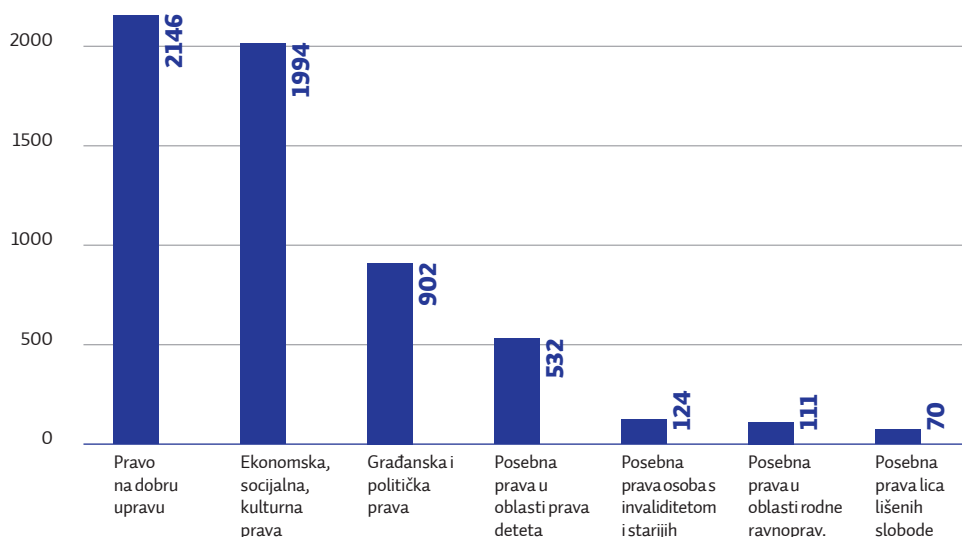
61 Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2014. godinu, dostupan na: <http://bit.ly/1CsgQuo>.

Uprkos Ustavom i zakonom definisanoj funkciji kontrole zakonitosti i pravilnosti rada organa uprave, institucija Zaštitnika građana u svom radu nailazi na snažan otpor od strane mnogih društvenih i političkih aktera. Posebno je poražavajuća činjenica da u direktan sukob sa Zaštitnikom građana ulaze i članovi aktuelne Vlade, ministar odbrane⁶² i ministar unutrašnjih poslova. Izjave koje nanose štetu instituciji Zaštitnika građana, poput toga da je bitnija visina njegove plate kao i njegovih saradnika⁶³ od toga čime se oni zaista bave, izjave da zaključak direkcije policije Žandarmerija, koja funkcioniše u sklopu Ministarstva unutrašnjih poslova, nije istovremeno i stav MUP-a⁶⁴ su česta pojava.

Zaštitnik je dodao da je, do sada, Ministarstvo unutrašnjih poslova primerno sarađivalo sa njim u utvrđivanju i otklanjanju propusta na štetu prava građana i u funkciji Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture. „Bezbednosno-informativna agencija (BIA) je u potpunosti sarađivala sa Zaštitnikom građana u postupcima kontrole i prevencije, u potpunosti u skladu sa zakonom i na nivou najboljih evropskih i svetskih praksi” piše u godišnjem izveštaju Poverenika.

Zaštitnik građana je u 2014. godini primio 4877 pritužbi. Uglavnom su to bile povrede načela i principa dobre uprave i povrede ekonomskih i socijalnih prava građana.

Broj i klasifikacija pritužbi prema povređenim pravima⁶⁵

62 „Šta piše u dokumentu koji je Gašić poslao ombudsmanu?” N1: <http://bit.ly/1IU1QaP>.

63 „Sednica o paradi i VBA, Janković: Postavljen sam da radim po zakonu, a ne po nalogu” Blic: <http://bit.ly/1CdC6QT>.

64 „Stefanović: Janković je pogrešio- sledeći put može da nas pozove da mu pojasnim” Blic: <http://bit.ly/1P1OVYK>.

65 Godišnji izveštaj Zaštitnika građana za 2014. godinu, dostupan na: <http://bit.ly/1CsgQuo>.

Prikaz povređenih građanskih i političkih prava, njihov broj i procentualno učešće u odnosu na ukupan broj evidentiranih povreda ovog prava u pritužbama⁶⁶

Pravo na pravnu zaštitu i na pravno sredstvo	209	23,17%
Pravo na pravično suđenje	200	22,17%
Pravo na suđenje u razumnom roku	105	11,64%
Pravo na pravnu pomoć	100	11,09%
Pravo na nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta	41	4,55%
Pravo na zaštitu izbeglica i interno raseljenih lica	36	3,99%
Pravo na zaštitu od diskriminacije	33	3,66%
Pravo na slobodu i bezbednost	22	2,44%
Pravo na lična dokumenta	22	2,44%
Pravo na zaštitu podataka o ličnosti	21	2,33%
Pravo na zaštitu od mučenja	17	1,88%
Pravo na naknadu štete	16	1,77%
Pravo na državljanstvo	15	1,66%

PRISTUP INFORMACIJAMA OD JAVNOG ZNAČAJA

Sloboda pristupa informacijama se definiše kao: „pravo svakoga da od nosioca vlasti, odnosno javnih ovlašćenja, traži i dobije relevantne informacije od javnog interesa kako bi se na delotvoran način omogućio uvid u rad i postupanje onih subjekata kojima su građani na slobodnim i demokratskim izborima poklonili poverenje da u njihovo ime i za njihov račun vrše funkciju vlasti, i, u vezi s tim, da upravljaju drugim javnim poslovima”.⁶⁷ Jednostavnije, reč je o pravu svakoga (i fizičkog i pravnog lica) da se obavesti o podacima kojima raspolažu državni organi kao i drugi subjekti kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja.

Krajem oktobra 2004. godine, Narodna skupština Republike Srbije je usvojila Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Dve godine kasnije ova materija je uvedena i u Ustav: „jemči se sloboda mišljenja i izražavanja, kao i sloboda da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način, traže, primaju i šire obaveštenja i informacije”.⁶⁸

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Milenković, Dejan, „Javna uprava“, FPN Čigoja štampa, Beograd, 2013. Str.245.

⁶⁸ Ustav Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 98/2006

Takođe, ovim zakonom je ustanovljena i institucija Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti (u daljem tekstu: Poverenik) kao samostalan državni organ, nezavisan u vršenju svoje nadležnosti, radi ostvarivanja prava na pristup informacijama od javnog značaja, kojima raspolažu organi javne vlasti.

PRIMENA ZAKONA U PRAKSI

Inicijativa mladih za ljudska prava, od samog usvajanja zakona, koristi pravo na pristup informacijama od javnog značaja kao metodu civilne i demokratske kontrole državnih institucija, između ostalog i Bezbednosno-informativne agencije.

Početkom marta 2015. godine, Inicijativa je tražila informaciju o broju fizičkih i pravnih lica prema kojima je preduzeta mera kojom se odstupa od načela nepovredivosti tajne pisama i drugih sredstava opštenja za 2014. godinu. Kao i predhodnih godina BIA je odbila ovaj zahtev uz opširno obrazloženje u kome stoji da su navedeni podaci određeni kao tajna, i da bi pružanje ovih informacija na uvid javnosti, predstavilo rizik za bezbednost Republike Srbije.

Inicijativa je još 2005. godine prvi put tražila ovakvu informaciju, odnosno, broj prisluškivanih lica, pozivajući se na Zakon o pristupu informacijama od javnog značaja. Slučaj je stigao do Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, koji je presudio u korist Inicijative. BIA je dostavila tražene podatke nakon osam godina. Slična situacija se dogodila i 2014. godine, kada je BIA tek nakon rešenja Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti dostavila iste podatke za 2013. godinu. Problem se ponavlja iz godine u godinu i svaki dolazi do snažnog otpora BIA da postupi po zakonu Republike Srbije.

U martu 2015. godine Inicijativa je pored BIA, prvi put poslala zahtev i Vojnobezbednosnoj agenciji o broju fizičkih i pravnih lica za koja je direktor VBA izdao nalog za primenu posebnog postupka i mera na osnovu odredbi iz Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji član 12 stav 1.⁶⁹ Ova agencija je poslala obaveštenje da ne poseduje takvu informaciju, što je teško prihvatiti, uzveši u obzir sve poslove i zadatke kojima se VBA bavi i koji su navedeni u članu 6 Zakona o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj

⁶⁹ Zakon o Vojnobezbednosnoj agenciji i Vojnoobaveštajnoj agenciji, Službeni glasnik RS br. 88/2009, 55/2012 - odluka US i 17/2013.

agenciji.⁷⁰ U slučaju da je, ipak, odgovor VBA tačan – da ne poseduje takve podatke, odnosno, dokumente u kojima se takve informacije čuvaju – situacija je još ozbiljnija. Postavlja se pitanje: kako je moguće da Agencija nema podatke o broju radnji koje zadiru u osnovna ljudska prava na slobodu i sigurnost, kao i pravo na poštovanje privatnosti i porodičnog života, uzevši u obzir da se radi o ozbiljnim kršenjima prava građana, ali i o bezbednosti države Srbije. Dalje se može zaključiti da takve informacije, do sada, nisu tražene od strane kontrolnih tela poput Zaštitnika građana (koji je otkazao svoju zvaničnu posetu VBA),⁷¹ ili skupštinskog odbora za kontrolu službi bezbednosti, Generalnog inspektora VBA, koji vrši unutrašnju kontrolu, pa čak ni ministra odbrane koji je nadređen direktoru VBA.

Iz ovih slučajeva se može izvući nekoliko zaključka: u Srbiji još uvek nije razvijena kultura ljudskih prava, poštovanja zakona, a posebno pristupa informacijama od javnog značaja, čak i nakon jedanaest godina od donošenja takvog zakona. Dalje, situacije koje se ponavljaju iz godine u godinu, jasno upućuju da država ne želi ili nije sposobna, da sprovodi odluke Poverenika za informacije od javnog značaja, kao i da kontroliše rad i upravlja svojim institucijama, agencijama i resorima. Pored toga, evidentno je da su snaga i uticaj bezbednosnih službi (BIA i VBA) još uvek jaki i da će morati da prođe još određeni vremenski period da bi se one dovele pod određeni stepen civilne kontrole i njihov rad postao transparentan kao i da podaci kojima one raspolažu, a koji ne ugrožavaju bezbednost ljudi, imovine i države, budu dostupni javnosti.

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je krajem marta 2015. godine objavio godišnji izveštaj o sprovođenju Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti za 2014. godinu.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ “Šta VBA radi u slučaju A. Vučić?” B92: <http://bit.ly/1NDpWYk>.

Neki od zanimljivih uporednih statističkih podataka o radu su prikazani u narednoj tabeli:⁷²

VRSTE AKTIVNOSTI I MERA	2013.	2014.	UVEĆANJE U %
Broj primljenih predmeta	4.893	5.778	18,1
Broj rešenih predmeta	4.406	5.563	26,2
Broj primljenih žalbi	3.300	3.929	19
Broj rešenih žalbi	2.910	3.739	28,5
Postupanje po zahtevima kojima su tražene informacije o radu / u posedu drugih organa – Poverenik obaveštava tražioce o proceduri	185	313	69,2
Broj donetih zaključaka o kažnjavanju u postupku izvršenja	34	59	73,5
Broj zahteva Poverenika upućenih Vladi da pruži pomoć – obezbedi izvršenje rešenja	7	13	85,7

POVERENIK ZA ZAŠTITU RAVNOPRAVNOSTI

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti je samostalan i nezavisan inokosni državni organ, ustanovljenom Zakonom o zabrani diskriminacije, sa širokim krugom zakonskih ovlašćenja koja ga čine centralnim nacionalnim mehanizmom specijalizovanim za sprečavanje i suzbijanje svih oblika i vidova diskriminacije.⁷³ Ova institucija formirana je na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije iz 2009. godine.

Uloga ove institucije je sprečavanje svakog vida diskriminacije na svim osnovama. Na ovoj funkciji se nalazi Nevena Petrušić od 2010. kada je za to mesto izabrana odlukom Narodne skupštine.

⁷² Godišnji izveštaj Poverenika za 2014. godinu, dostupan na: <http://bit.ly/1IfzkQa>.

⁷³ Redovni godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2014. god. str.12, dostupno na <http://bit.ly/1IlWfJI>.

Nadležnosti Poverenika, na osnovu člana 33 Zakona o zabrani diskriminacije, su da:

- prima i razmatra pritužbe zbog povreda odredaba ovog zakona i daje mišljenja i preporuke u konkretnim slučajevima i izriče mere u skladu sa članom 40. ovog zakona; podnosiocu pritužbe pruža informacije o njegovom pravu i mogućnosti pokretanja sudskog ili drugog postupka zaštite, odnosno preporučuje postupak mirenja; podnosi tužbe iz člana 43. ovog zakona, zbog povrede prava iz ovog zakona, u svoje ime a uz saglasnost i za račun diskriminisanog lica, ukoliko postupak pred sudom po istoj stvari nije već pokrenut ili pravosnažno okončan; podnosi prekršajne prijave zbog povrede prava iz ovog zakona; podnosi godišnji i poseban izveštaj Narodnoj skupštini o stanju u oblasti zaštite ravnopravnosti; upozorava javnost na najčešće, tipične i teške slučajeve diskriminacije; prati sprovođenje zakona i drugih propisa, inicira donošenje ili izmenu propisa radi sprovođenja i unapređivanja zaštite od diskriminacije i daje mišljenje o odredbama nacarta zakona i drugih propisa koji se tiču zabrane diskriminacije; uspostavlja i održava saradnju sa organima nadležnim za ostvarivanje ravnopravnosti i zaštitu ljudskih prava na teritoriji autonomne pokrajine i lokalne samouprave; preporučuje organima javne vlasti i drugim licima mere za ostvarivanje ravnopravnosti.⁷⁴

Mogućnosti koje su na raspolaganju Povereniku su:

- Parnice za zaštitu od diskriminacije koje Poverenik koristi kao mehanizam za podizanje senzibilnosti javnosti o problemu diskriminacije i gde može po potrebi podneti tužbu
- Prekršajni postupci koje koristi ukoliko je prekršen Zakon
- Preporuke mera za ostvarivanje ravnopravnosti
- Zakonodavne inicijative
- Upozorenja i saopštenja javnosti

Pravno sredstvo koje Poverenik najčešće koristi je preporuka. Obaveštavanje javnosti, kao sankcija za nepoštovanje preporuke, bi trebalo da bude moćno sredstvo u podizanju svesti i prevenciji drugih vidova diskriminacije. Najveći problem ovog mehanizma je što nema obavezujuću snagu, tako da je oglašivanje o preporuku veoma često.

74 Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS br. 22/2009.

IZVEŠTAJ ZA 2014. GODINU

Poverenik je dužan da svake godine dostavlja izveštaje o svom radu Narodnoj skupštini. Saopšteno je da je u prethodnoj godini njen tim postupao u 884 predmeta, sa znatno većim brojem preporuka i mišljenja koje su izvršene u odnosu na 2013. godinu. Smatra se da nije porastao broj slučajeva diskriminacije, već je problem postao vidljiviji.

U Informatoru o radu poverenika stoji informacija da je najveći broj pritužbi upućen zbog diskriminacije na nacionalnoj osnovi, invaliditetu i polu. „Više od jedne trećine pritužbi podneto je zbog diskriminacije u postupku zapošljavanja ili na radnom mestu, a iza njih su pritužbe podnete zbog diskriminacije u postupcima pred organima javne vlasti, pružanju javnih usluga i korišćenju objekata i površina, u obrazovanju i stručnom osposobljavanju i dr. Najviše pritužbi podneto je protiv pravnih lica i državnih organa.”⁷⁵

Važna novost je to što je otvorena regionalna kancelarija u Novom Pazaru, koja omogućava lakši pristup građana instituciji Poverenika, pogotovo ako se uzme u obzir da je najveći broj pritužbi baš iz oblasti nacionalne pripadnosti.⁷⁶

U izveštaju je navedeno da se Poverenik suočava sa mnogim izazovima u svom radu. Prvenstveno, velika nesenzibilnost građana na diskriminaciju, a posebno medija, koji imaju pristup širokoj publici. „Pojedini mediji ne pokazuju dovoljnu zainteresovanost za problem diskriminacije, a ima i onih koji svojim prilozima podstiču i šire stereotipe i predrasude prema pojedinim manjinskim grupama”.⁷⁷

Poverenica je navela da je, prema međunarodnim izveštajima, diskriminacija u Srbiji veoma raširena. Najugroženije grupe su Romi, LGBT osobe, kao i osobe zaražene HIV-om. Zapošljavanje je oblast u kojoj ima najviše diskriminacije, istakla je Poverenica. Diskriminaciju na osnovu nacionalnosti najčešće doživljavaju Romi, Albanci i Bošnjaci. U izveštaju još stoji da žene često doživljavaju diskriminaciju na konkursima za posao, kao i da je u Srbiji nasilje nad ženama svakodnevna pojava. Posebno je zabrinjavajuća činjenica da su LGBT osobe veoma diskriminisane i da su „česti napadi na pripadnike LGBTI zajednice, da je u društvu prisutan visok nivo netolerancije, posebno u oblasti medija.”⁷⁸

75 Podaci preuzeti sa sajta Poverenika: <http://bit.ly/1HRJWrr>.

76 Redovni godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2014. god. str. 47. dostupan na <http://bit.ly/1ILWfJI>.

77 Ibid, str. 14.

78 Ibid, str. 43.

Poverenica je pozdravila održavanje prošlogodišnje Parade ponosa i istakla da je potrebno puno rada u ovoj oblasti. Nakon održane Nedelje ponosa, Poverenica je unela u izveštaj da „[k]ljučna pozitivna promena jeste da se o problemima sa kojima se suočava LGBT populacija više govori u javnosti”.⁷⁹

U 2014. godini Poverenica je podnela krivičnu prijavu protiv diskriminišućeg medijskog ponašanja prema Romima u tekstovima portala Vaseljenska, Inter magazin i Srbske akcije koji su javno pozivali na mržnju i netrpeljivost prema ovoj nacionalnoj manjini. Poverenica se bavila i slučajem Ivice Dačića i ocenila njegovu izjavu o LGBT osobama kao uznemirujuću i ponižavajuću.

Poverenik za zaštitu ravnopravnosti podneo je tužbu protiv restorana brze hrane u 2011. godini, jer radnik obezbeđenja nije dozvolio deci romske nacionalnosti da uđu u restoran sa ženom koja je htela da im kupi hranu. Prvostepeni sud je rešenjem odbacio tužbu, uz obrazloženje da Poverenik nije imao saglasnost lica u odnosu na koja se tvrdi da je izvršena radnja neposredne diskriminacije. Viši sud u Smederevu odbio je žalbu Poverenika i potvrdio prvostepenu odluku. Odlučujući po reviziji Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, Vrhovni kasacioni sud je u septembru 2014. godine ukinuo rešenje Višeg suda u Smederevu i rešenje Prvog osnovnog suda u Beogradu, te predmet vratio na ponovni postupak i odlučivanje.

Ova odluka Vrhovnog kasacionog suda veoma je značajna jer je sud zauzeo stav da Povereniku nije bila potrebna pisana saglasnost za podnošenje tužbe, s obzirom da je u konkretnom slučaju tužbu podneo radi utvrđenja diskriminacije koju je izvršio tuženi prema grupi lica - deci romske nacionalnosti. Vrhovni kasacioni sud je ukazao da tužba Poverenika nije usmerena na utvrđenje diskriminacije prema određenom licu, u kom slučaju bi Povereniku bila neophodna pisana saglasnost za podnošenje tužbe, već na utvrđivanje diskriminacije prema grupi lica.

⁷⁹ Ibid., str. 44.

IV

Ubistva novinara

Ubistvo novinara Slavka Ćuruvije

Slavko Ćuruvija, urednik i vlasnik lista Dnevni telegraf i nedeljnika Evropljanin, ubijen je 11. aprila 1999. godine ispred zgrade u Svetogorskoj ulici u Beogradu u kojoj je živeo. Ubice su u Ćuruviju ispalile 17 metaka, a zatim ga dokrajčile još jednim pucnjem u glavu. Odmah posle ubistva, na zahtev porodice, podneta je krivična prijava protiv Radomira Markovića, Milana Radonjića, Mirjane Marković i N.N. izvršilaca.⁸⁰

Zahtev za sprovođenje istrage je 8. decembra 2006. godine uputio tadašnji specijalni tužilac Slobodan Radovanović. Radovanović je u septembru 2006. godine izjavio da su imena ubica Slavka Ćuruvije poznata i da bi predmet mogao ubrzo da bude rešen. Tri meseca kasnije je obavestio javnost da će ubrzo saopštiti imena onih koji stoje iza ubistva, i da će u slučaju da krivični postupak iz nekog razloga ipak izostane, otvoriti dosijee i reći sve što zna o tom ubistvu.⁸¹ U julu 2007. godine Radovanovića je na funkciji specijalnog tužioca zamenio Miljko Radisavljević.

Istraga je vodila ka državnoj bezbednosti kao organizatoru zločina, što je javnosti predstavljeno kroz dosije „Ćuran”.

DOSIJE „ĆURAN”

Izveštaj Državne bezbednosti o praćenju Slavka Ćuruvije do pet minuta pre nego što je ubijen, objavljen je 2001. godine. Prema podacima iz dosijea, kao neposredni izvršilac ubistva bio je označen pripadnik Jedinice za specijalne operacije Zoran Ristović koji je ubijen 4. jula 2001. godine, nekoliko meseci pre objavljivanja dosijea. Od decembra 2003. godine sumnjalo se da je Ristovićev saučesnik bio crnogorski mafijaš Luka Pejović, koji je, takođe, ubijen krajem 2000. godine, a koga je u policijskom albumu prepoznao očevidac zločina. Uprkos informacijama da je bio pripadnik rezervnog sastava Jedinice za specijalne operacije, tužilaštvo od početka nije bilo uvereno da je Pejović saučesnik u ubistvu Ćuruvije. Boža Spasić, bivši funkcioner Državne bezbednosti, tada je u vezi informacija da su ubice već ubijene ukazivao na to da je reč o klasičnom primeru dezinformisanja posle zločina, te da postoje određene strukture

⁸⁰ “Slučaj “Ćuruvija” kod sudije”, B92, <http://bit.ly/1dgvY5d>.

⁸¹ Ibid.

koje žele da zatvore slučaj. U praćenju Ćuruvije 11. aprila 1999. godine bilo je angažovano 27 pripadnika Državne bezbednosti, uključujući Ratko Romića, pripadnika Uprave za praćenje beogradske Centrale DB, i M. K, koji je službu napustio 1993. godine.

Gotovo 15 godina nakon ubistva, tužilac za ratne zločine Miljko Radisavljević, zvanično je saopštio da su za Ćuruvijino ubistvo osumnjičen nekadašnji šef Državne bezbednosti (DB) Radomir Marković, koji služi zatvorsku kaznu od 40 godina zatvora zbog političkih ubistava i bivši pripadnici DB-a Ratko Romić i Milan Radonjić, kao i Miroslav Kurak – koji je trenutno nedostupan pravosudnim organima u Srbiji. Radisavljević je na konferenciji za štampu održanoj 14. januara 2014. godine naveo da je Milorad Ulemek Legija⁸² odlučio da progovori o ovom slučaju i da je njegovo svedočenje bilo bezuslovno. Tužilac je pomenuo da u ovom slučaju postoje još dva svedoka, ali da ne može da im otkrije identitet.⁸³

Viši sud u Beogradu je 15. januara 2014. godine, Radonjiću i Romiću odredio pritvor od 30 dana. Odluka o pritvoru doneta je zbog opasnosti od bekstva i ometanja postupka uticanjem na svedoke, kao i činjenice da je za ubistvo koje im se stavlja na teret zaprećena zatvorska kazna veća od deset godina. Marković i Radonjić su označeni kao nalogodavci, a Romić i Kurak kao izvršioci ubistva.⁸⁴ Radomira Markovića je 20. januara 2014. godine, u prisustvu izabranih branilaca saslušalo Tužilaštvo za organizovani kriminal u požarevačkom zatvoru, gde izdržava kaznu od 40 godina.⁸⁵ Specijalni sud u Beogradu je 22. januara 2014. godine izdao naredbu kojom traži raspisivanje poternice za Miroslavom Kurakom. Zahtev je upućen policiji koja zatim od Interpola traži rapisivanje međunarodne poternice.⁸⁶ Na listi za saslušanje nalaze se i Branko Crni, zamenik šefa DB Radomira Markovića, kao i bivši rukovodioci DB-a Milorad Bracanović, Franko Simatović, Veselin Lečić i Slaviša Arsić.⁸⁷

82 Milorad Ulemek osuđen je na maksimalnu zatvorsku kaznu od 40 godina za ubistvo premijera Srbije Zorana Đinđića.

83 „Tužilac o ubistvu Ćuruvije: Marković nalogodavac, Legija doveo do osumnjičenih”, Radio slobodna Evropa, <http://bit.ly/1ijPZXc>.

84 „Romiću i Radonjiću određen pritvor”, B92, <http://bit.ly/1kMLGEJ>.

85 „Saslušan Radomir Marković”, B92, <http://bit.ly/1oARTis>.

86 “Sud traži poternicu za Kuraka”, B92, <http://bit.ly/1pfO4E3>.

87 „‘Ćuruvija’: Prvo saslušavaju Crnog”, B92, <http://bit.ly/1eqPhGS..>.

Tužilac za organizovani kriminal Miljko Radisavljević potvrdio je da je u svojstvu svedoka saradnika o ovom slučaju svedočio i Dejan Milenković Bagzi.⁸⁸ On je u prisustvu osumnjičenih Milana Radonjića, Ratka Romića i branilaca svih osumnjičenih izneo saznanja i odgovarao na postavljana pitanja.⁸⁹ Tužilačka istraga nastavljena je 6. februara, saslušanjem Miladina Suvajdžića, zvanog Đura Mutavi. Miladin Suvajdžić je uhapšen u akciji „Sablja”. posle ubistva premijera Zorana Đinđića 2003, ali je dobio status svedoka saradnika, a u nekadašnjem zemunskom kriminalnom klanu bio zadužen za logistiku – iznajmljivanje stanova, kuća i automobila.

UBISTVO NOVINARKE RADISLAVE VUJASINOVIĆ

Radislava Vujasinović, tridesetogodišnja novinarka magazina „Duga” pronađena je mrtva u porodičnom stanu u Novom Beogradu 8. aprila 1994. godine. Vujasinovićeva je bila poznata po izveštajima sa ratišta na prostoru bivše Jugoslavije i istraživanju mnogih nerazjašnjenih ubistava devedesetih godina u Beogradu.

Prema izveštaju policije, Radislava Vujasinović je u noći između osmog i devetog aprila 1994. godine, u trenucima nervnog rastrojstva, po povratku sa reporterskog zadatka iz Sandžaka, izvršila samoubistvo jednim hicem iz očeve lovačke puške. Samoubistvo je konstatovao policajac koji je prvi ušao u stan, da bi kasnije uviđajna ekipa fotografisala sobu, popisala pronađene predmete, popričala sa komšilukom, sve to bez prisustva istražnog sudije.⁹⁰

Istraga je obnovljena četiri godine kasnije, a Sud je po predlogu tužioca novembra 2006. godine naložio novo sudsko veštačenje, „pošto ranije obavljena veštačenja nisu bila saglasna”.⁹¹ Okružno javno tužilaštvo u Beogradu je januara 2009. godine podnelo zahtev policiji da prikupi dokaze o ovom događaju, jer je u novom izveštaju dostavljenom Okružnom sudu u Beogradu 9. juna 2008. godine, koji je potpisao veštak za balistiku Vlada Kostić, navedeno da je Radislava Vujasinović ubijena.⁹²

88 Dejan Milenković Bagzi je svedok saradnik u procesima za ubistvo premijera Srbije Zorana Đinđića.

89 „Bagzi svedočio u slučaju Ćuruvija”, B92, <http://bit.ly/1eqPCT7>.

90 „Rekonstrukcija (samo)ubistva Dade Vujasinovic cetiri godine posle”, Naša borba, <http://bit.ly/1jcHD2T>.

91 „Novinarka Dada Vujasinović je ubijena”, Radio slobodna Evropa, <http://bit.ly/1gDlokC>.

92 „Ponovo pokrenuta istraga o ubistvu novinarkе Duge”, Radio slobodna Evropa, <http://bit.ly/OFeZO4>.

Komisija za istraživanje ubistava novinara⁹³ u aprilu 2013. godine objavila je da su pronađeni delovi puščane patrone kojom je ubijena novinarka Dada Vujasinović i taj dokaz, koji se vodio kao nestao, pridodat je materijalu za rasvetljavanje ovog slučaja; ti dokazi će omogućiti novo superveštačenje.⁹⁴

UBISTVO NOVINARA MILANA PANTIĆA

Novinar Milan Pantić je ubijen udarcima tupim predmetom u glavu 11. juna 2001. godine u ulazu zgrade u Ulici Branka Radičevića u Jagodini gde je živeo. Ubijeni novinar je neposredno pred smrt objavio seriju tekstova o privrednom kriminalu u Pomoravskom okrugu i malverzacijama u „Jagodinskoj pivari”.

Uprava kriminalističke policije MUP-a Srbije aprila 2004. godine sačinila je dva izveštaja iz kojih se vidi šta je sve policija istraživala kako bi rešila ubistvo novinara Pantića.⁹⁵ U njima se navodi da je vođena istraga o Miji Žižiću iz Beograda i njegovim kontaktima sa direktorima preduzeća u Jagodini i Milovanom Žižićem, pripadnikom Saveznog MUP-a i telohraniteljem tadašnjeg premijera Savezne Republike Jugoslavije Zorana Lilića.

Takođe, kriminalistička policija je utvrdila da su neidentifikovane osobe 9. juna 2001. godine, dva dana pre ubistva raspitivale o Pantiću u njegovom rodnom selu Dragovo. Kako se navodi u izveštajima, tom prilikom su koristili mercedes (registracija BG 457-975), koji je carina ustupila Saveznoj vladi 28. jula 2000. godine. U policijskom izveštaju se navodi da su proveravane i veze Nikolića i Bobana K. iz okoline Čuprije, koji je bio pod sumnjom da je umešan u ubistvo novinara. Takođe, navodi se i da je Dragan Marković „Palma” bio u dobrim odnosima sa direktorom „Jagodinske pivare”, koji mu se krajem 2000. godine žalio kako Pantić piše kritičke tekstove o njemu.⁹⁶

U potrazi za ubicom pripadnici Policijske uprave u Jagodini i Uprave kriminalističke policije MUP-a Srbije, su do sada, kako navode, proverili preko 2.000 lica i obavili više stotina razgovora u cilju provere svih dobijenih informacija i saznanja.⁹⁷

93 Komisija za istragu ubistva novinara formirana je odlukom Vlade Srbije od 20. septembra 2013. godine. Više na <http://bit.ly/1kMKqSe>.

94 „Pronađeni dokazi koji bi mogli da rasvetle smrt Dade Vujasinović”, Radio slobodna Evropa, <http://bit.ly/1gft8NU>.

95 „Telohranitelj premijera SRJ bio pod istragom zbog ubistva”, Blic, <http://bit.ly/>.

96 Ibid.

97 „Dvanaest godina od ubistva novinara Milana Pantića”, Večernje novosti, <http://bit.ly/1gfovn3>.

Predsednik Komisije za istragu ubistva novinara Veran Matić, povodom 12. godišnjice ubistva Pantića, da su na rasvjetljavanju ubistva Pantića, uz kriminalističku policiju, prvi put angažovani i pripadnici Bezbedonosne informativne agencije.⁹⁸

Ubistvo novinara Pantića do danas nije rasvetljeno. Početkom 2014. godine u medijima se pojavljuju informacije da će povodom ovog slučaja biti saslušan Zorana Ajkovića Ajkula, vođa niškog narko-klana, za koga je nesumljivo utvrđeno da je boravio u Jagodini 9. i 10. juna do večernjih časova. Proverava se i da li je Ajković bio u kontaktu sa još dvojicom osumnjičenih za koje u Komisiji za otkrivanje ubistva novinara sumnjaju da su ubili Pantića. Jedan od njih je Stanko Kojić, koji se nekad prezivao Savanović i trenutno je u zatvoru u Foči gde služi kaznu od 35 godina zbog zločina u Srebrenici.⁹⁹

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ „Ajkulu ispituju o ubistvu novinara Pantića”, Blic, <http://bit.ly/1g5vcqR>.

V

*Srbi i Albanci:
odnosi visokog rizika*

Srbi i Albanci: odnosi visokog rizika

UVOD

Oktober 2014. godine mogao je da bude obeležen napretkom u odnosima između Srbije i Albanije, kao i poboljšanjem razumevanja između Srba i Albanaca u Srbiji. Dugo očekivana poseta albanskog premijera Edija Rame bila je zakazana za 22. oktobar, i najavljivana je kao prvi tako visok sastanak između zvaničnika Srbije i Albanije od 1946. kada je Enver Hodža boravio u Jugoslaviji na poziv Josipa Broza Tita. Fudbalska utakmica između Srbije i Albanije u kvalifikacijama za Evropsko prvenstvo 2016. bila je zakazana za 14. oktobar i mogla je da predstavlja događaj u kome će sportski fer-plej nadjačati često hladne i loše odnose između dve zemlje.

Umesto toga, oktobar 2014. je ostao upamćen po zaoštavanju odnosa između Albanije i Srbije, kao i između Srba i Albanaca u Srbiji. Do zaoštavanja je prvenstveno došlo u vezi sa incidentima koji su obeležili utakmicu Srbija–Albanija koja je 14. oktobra započeta, ali prekinuta u drugom poluvremenu.

Zaoštavanje se moglo uočiti na tri nivoa. Na jednom nivou, u oktobru je drastično uvećan broj medijskih napisa kojima su podsticani mržnja i netrpeljivost prema Albancima, kao i podozrenje prema pripadnicima ove etničke grupe i prema Albaniji. Ovi napisi su bili najbrojniji u tabloidnim medijima, a bili su praćeni velikim brojem uvredljivih komentara na internet portalima i socijalnim mrežama.

Na drugom nivou, došlo je do političkog zaoštavanja. Sa jedne strane, ovo je bilo zaoštavanje odnosa između dve države vidljivo u saopštenjima ministarstava i obraćanjima visokih zvaničnika, kao i u njihovim objavama na društvenim mrežama. Sa druge strane, zaoštavanje se ogledalo u reakciji zvaničnika Srbije na napade na objekte u vlasništvu Albanaca u Srbiji, a koja je morala biti brža i nedvosmislena u osudi.

Na trećem nivou, u Vojvodini je izveden niz napada na objekte u vlasništvu Albanaca u kojima je pričinjena materijalna šteta koja je u nekim slučajevima totalna, dok je u nekim slučajevima pukom srećom izbegnut gubitak života. Da nije došlo do

zaoštravanja na medijskom i političkom nivou, odnosno, da su se mediji i zvaničnici ponašali odgovornije, razumno je pretpostaviti da ne bi došlo bar do jednog broja napada. Incidenata bi bilo manje i da su u slučajevima ranijih napada na imovinu u vlasništvu Albanaca u Srbiji napadači bili krivično procesuirani i osuđeni.

Utakmica kao kontekst zaoštravanja odnosa

PRE UTAKMICE

Utakmica o kojoj se dugo pričalo, u okviru kvalifikacija za Evropsko prvenstvo 2016. između reprezentacija Srbije i Albanije bila je zakazana za 14. oktobar 2014. u Beogradu, na stadionu Partizana. Fudbalski savez Srbije (FSS) je najpre odvojio oko 1 000 karata za navijače Albanije, a susret je okvalifikovan kao utakmica visokog rizika,¹⁰⁰ dok je komesar za bezbednost FSS istakao da postoje i političke konotacije utakmice.¹⁰¹ Uslovi pod kojima se utakmica smatra utakmicom visokog rizika utvrđeni su Pravilnikom o bezbednosti i sigurnosti na fudbalskim utakmicama Fudbalskog saveza Srbije.¹⁰² Predloženo je da se od albanskog fudbalskog saveza traže imena navijača koji će pratiti utakmicu i podaci o njima, što je savez odbio.¹⁰³ Milivoj Mirkov, komesar FSS za bezbednost, nedelju dana pre utakmice je izjavio:

(...) država Srbija mogla bi bez problema da obezbedi dolazak bilo čijih navijača ukoliko bismo imali sve potrebne podatke koji bi nam pomogli u stvaranju bezbedonosnih uslova. A mi u startu nailazimo na opstrukcije. Ukoliko do petka ne pošalju imena i prezimena nosilaca ulaznica, što je u skladu sa UEFA, mi ćemo sa državnim organima uraditi bezbednosnu procenu i doneti zaključke.¹⁰⁴

Dva dana pre utakmice najavljeno je da navijačima Albanije, po preporuci UEFA i uz pristanak albanskog fudbalskog saveza, ipak neće bilo dozvoljeno

¹⁰⁰ „Albanski navijači: Zabrana dolaska na utakmicu u Beograd rasizam”, Radio Slobodna Evropa, <http://bit.ly/1yvINRb>.

¹⁰¹ „FSS pred velikim izazovima za utakmicu protiv Albanije: Bezbednost prva briga”, Večernje novosti, <http://bit.ly/1zyuZHu>.

¹⁰² Član 9. Pravilnik je dostupan na: <http://bit.ly/1bgY6XJ>.

¹⁰³ „Albanski navijači: Zabrana dolaska na utakmicu u Beograd rasizam”, Radio Slobodna Evropa: <http://bit.ly/1G3Y9RZ>.

¹⁰⁴ „Albanski navijači neće moći da uđu u Srbiju!”, Alo: <http://bit.ly/1uxhFSm>.

da prisustvuju utakmici, uz napomenu komesara Mirkova da će svaki navijač Albanije koji bude na stadionu biti odstranjen i kasnije procesuiran.¹⁰⁵ Mirkov je najavio da će isti princip važiti i za revanš meč.¹⁰⁶

U toku priprema za samu utakmicu u Srbiji su plasirane vesti kako albanski navijači preporuku UEFA ocenjuju rasističkom,¹⁰⁷ dok su predstavnici navijača grupe Plisat iz Prištine izjavili da je jedna grupa njihovih navijača već stigla u Beograd, a da druga planira dolazak na dan utakmice.¹⁰⁸ Tih dana u medijima se insistiralo na „provokacijama od strane Albanaca”. Naslovi i tekstovi u kojima je učestala reč provokacija dodatno su dizali tenzije. Na dan utakmice u dnevnom listu Kurir mogli su se videti naslovi poput: „Prešli granicu: Bivši pripadnici OVK stigli na utakmicu Albanije u Beogradu”¹⁰⁹ i „Provociraju: Albanski navijači naopako okrenuli šal Partizana”¹¹⁰. Slično izražavanje moglo se videti i u drugim dnevnim listovima u Srbiji. Tako se u Novostima moglo pročitati da su „Albanci pokušali da provociraju, možda izazovu i incident, jer su na stadion želeli da uđu sa šalovima sa obeležjima takozvane oslobodilačke vojske Kosova, koji su im oduzeti”,¹¹¹ dok je i naslov na portalu Telegrafa izazivao reakcije iste vrste: „NOVA PROVOKACIJA: Albanski navijači optužuju FSS za diskriminaciju.”¹¹² U ovom kontekstu, vest objavljena pod naslovom „Albanci slobodno šetaju Knezom” sugerisala je da je slobodno kretanje albanskih navijača neobična ili nepoželjna pojava u Beogradu.¹¹³

Pred početak meča, domaći navijači su ispred stadiona skandirali uvrede na račun Albanaca: „Šiptarska je gamad ustala, Kosovo nam uzela”.¹¹⁴ Prethodno, prilikom dolaska autobusa sa fudbalerima Albanije, prisutni navijači Srbije su ih

105 „FSS: Bez Albanaca u Beogradu, ako neko dođe biće uhapšen”, Blic, <http://bit.ly/1A8143D>.

106 Ibid.

107 „Albanski navijači: Zabrana dolaska na utakmicu u Beograd rasizam”, Radio Slobodna Evropa: <http://bit.ly/1G3Y9RZ>

108 Ibid.

109 „PREŠLI GRANICU: Bivši pripadnici OVK stigli na utakmicu Albanije u Beogradu”, Kurir, <http://bit.ly/15CHCEU>.

110 „PROVOCIRAJU: Albanski navijači naopako okrenuli šal Partizana”, Kurir, <http://bit.ly/1E57k34>.

111 „Reprezentativci stigli u Humsku, Albanci dočekani uvredama. Provokacije sa šalovima OVK!”, Novosti, <http://bit.ly/1xCJLHL>.

112 „NOVA PROVOKACIJA: Albanski navijači optužuju FSS za diskriminaciju!”, Telegraf, <http://bit.ly/1EvqJY4>.

113 „FOTO: Albanci slobodno šetaju Knezom!” Vesti online, <http://bit.ly/1wpIDFC>.

114 „Navijači Srbije idu ka stadionu Partizana” You Tube, <http://bit.ly/1CT6HG3>.

ispratili zviždanjem i uvredljivim uzvicima.¹¹⁵ Bila je najavljena posebno rigorozna kontrola, uključujući i kontrolu na ulazu koju bi obavljali i redarska služba i pripadnici policije.¹¹⁶ Najavljivano je da će „ceo događaj biti sniman, da će se koristiti metal detektori, službeni psi za otkrivanje eksplozivnih sredstava, te ništa neće biti prepušteno slučaju.”¹¹⁷

Na dan utakmice policija je strože kontrolisala građane na ulicama glavnog grada i iz tog razloga je u Beogradu bilo angažovano 3 500 policajaca; pripadnici MUP-a najavljivali su da ukoliko i stignu do stadiona, albanskim navijačima neće biti omogućeno da uđu na njega.¹¹⁸ U isto vreme, portal Telegraf je npr. objašnjavao kako Albanci mogu nesmetano ući na stadion Partizana.¹¹⁹

UTAKMICA SRBIJA–ALBANIJA

Na samom početku utakmice, domaći navijači su izviždali himnu Albanije.¹²⁰ Atmosfera na stadionu je bila veoma napeta, a sa tribina su se mogle čuti različite uvredljive parole i razvijani su uvredljivi transparenti. U 42. minutu utakmice iznad terena je pušten kvadkopter (dron)¹²¹ koji je nosio, ispostavilo se, zastavu Velike Albanije.¹²² Na zastavi su se nalazila lica prvog premijera Albanije Ismaila Ćemalija i albanskog nacionaliste Ise Boljetinija (na srpskom govornom području poznatog kao Isa Boljetinac).¹²³

U trenutku uletanja drona na teren, utakmica je prekinuta, a kada se ispostavilo da je letelica nosila albanski nacionalistički simbol, navijači su sa tribina skandirali: „Ubij, zakolji, da Šiptar ne postoji”.¹²⁴ Fudbaler reprezentacije Srbije Stefan Mitrović je uhvatio zastavu¹²⁵ i počeo da je skida, kada su dotrčali

115 „Reprezentativci stigli u Humsku, Albanci dočekani uvredama. Provokacije sa šalovima OVK!”, Novosti, <http://bit.ly/1xCJUL3>.

116 Važno obaveštenje za navijače uoči utakmice Srbija–Albanija, Fudbalski savez Srbije, <http://bit.ly/15CJaif>.

117 „Popovac: Kontrola rigorozna, policija će uraditi svoj posao”, Press online, <http://bit.ly/1wpIKRr>.

118 „Prekinut meč Srbija – Albanija”, RTS, <http://bit.ly/1JkJApo>.

119 „PAŽNJA! Evo kako navijači Albanije mogu da uđu na stadion Partizana!”, Telegraf, <http://bit.ly/1yQJjLu>.

120 „Intoniranje himni Albanije i Srbije “, You Tube, <http://bit.ly/1LzAdyF>.

121 „Stefan Mitrovic skida albansku zastavu | Srbija - Albanija”, YouTube, <http://bit.ly/15viuPN>.

122 „Konačna odluka - prekinut meč”, B92, <http://bit.ly/1Jcgmi>.

123 „Velikoalbanska provokacija u Humskoj”, RTS, <http://bit.ly/1Bh5oAW>.

124 „Velikoalbanska provokacija u Humskoj”, YouTube, <http://bit.ly/15vivDh>.

125 „Stefan Mitrovic skida albansku zastavu | Srbija - Albanija”, YouTube, <http://bit.ly/15viuPN>.

reprezentativci Srbije i Albanije i kada je između igrača usledilo komešanje oko zastave. Neredi su počeli kada su igrači počeli žustro da se guraju i raspravljaju. Tada su na teren ubačene baklje, utrčali su navijači, a potom su različitim predmetima gađani igrači i osoblje.¹²⁶ Ivan Bogdanov, vođa navijača Crvene zvezde koji je ranije osuđivan zbog remećenja fudbalske utakmice u Đenovi 2010. godine,¹²⁷ takođe je bio među navijačima koji su ušli na teren.¹²⁸ Pošto je na terenu zavladao kaos, sudija Martin Etkinson je pozvao igrače u svlačionicu.¹²⁹ Kada su igrači reprezentacije Albanije pokušavali da uđu u svlačionice, navijači su potrčali ka njima i počeli da ih gađaju, šutiraju i udaraju.¹³⁰ Pojedini reprezentativci Srbije su zaštitili igrače suparničkog tima i zajedno sa njima ušli u svlačionice. Utakmica je uživo prenošena na RTS-u, a komentator je izjavio kako je ovo „provokacija zbog koje (je) sada prekinuta igra, ozbiljna provokacija sa albanske strane (...) Velika provokacija”.¹³¹ Sudije su predložile da se utakmica nastavi, što je albanska reprezentacija odbila.¹³² Kapiten albanskog tima je izjavio da igrači nisu bili u psihološkom ili psihičkom stanju da nastave utakmicu.¹³³ Prekid je trajao više od 50 minuta, a u međuvremenu su vođene konsultacije između predstavnika dva nacionalna saveza i delegata UEFA o tome da li meč može biti nastavljen.¹³⁴ Glavni sudija odlučio je da meč neće biti nastavljen.

Može se konstatovati da je reakcija policije koja je činila prvi krug obezbeđenja i razdvajala navijače od igrača bila neadekvatna i spora. Uz najavljivanu bezbednosnu procenu i povećan oprez zbog visokog rizika utakmice, mogla se predvideti mogućnost da će neki navijači pokušati da uđu na teren. To što su navijači, uključujući i Ivana Bogdanova, i uspeli da uđu na teren, a neki i da napadnu igrače albanskog tima očigledan je propust policije.

¹²⁶ „A kad treba, bežite! | Srbija - Albanija”. YouTube, <http://bit.ly/1xCKfNO>.

¹²⁷ Više o Bogdanovu u izveštaju *Primena standarda pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Srbije* (Inicijativa mladih za ljudska prava, 2014), 69-72, dostupan na: <http://bit.ly/1wPowib>.

¹²⁸ „I Ivan Bogdanov uleteo na teren”, B92, <http://goo.gl/pxJGzV>. Video snimak dostupan na: „Serbia v Albania football abandoned over drone flag stunt fury”, YouTube, <http://bit.ly/1Evr8tQ>.

¹²⁹ „Prekinut meč Srbija – Albanija”, RTS, <http://bit.ly/1JcguoC>.

¹³⁰ „Serbia v Albania football abandoned over drone flag stunt fury”, YouTube <http://bit.ly/1Evr8tQ>

¹³¹ „Velikoalbanska provokacija u Humskoj”, YouTube, <http://bit.ly/1wpITV3>.

¹³² „Prekinut meč Srbija – Albanija”, RTS: <http://bit.ly/1undMtw>.

¹³³ „Serbia-Albania match abandoned following drone stunt, brawl”, Reuters, <http://reut.rs/1GosNuR>.

¹³⁴ Ibid.

POSLE UTAKMICE SRBIJA–ALBANIJA

Policija je saopštila da je u službene prostorije dovedeno ukupno 15 osoba od kojih je jedna maloletna, dok su protiv osam osoba podnete prekršajne prijave, a za 11 osoba najavljeno je dostavljanje izveštaja nadležnom tužilaštvu na dalje postupanje.¹³⁵ U danima posle utakmice, samo jedan navijač je novčano kažnjen zbog unošenja pirotehničkih sredstava na teren, dok za upad na teren niko nije bio procesuiran.¹³⁶ Kako su na utakmicu visokog rizika uneta nedozvoljena pirotehnička sredstava i zašto nije sprečen upad navijača na teren, ostaje na nadležnim organima da utvrde.

Mediji u Srbiji su preneli da je na informativni razgovor, nakon utakmice, priveden Olsi Rama, brat premijera Albanije, zbog sumnje da je učestvovao u incidentu.¹³⁷ Rama je ovo demantovao.¹³⁸ Naslovi vesti na internetu su jasno kršili pretpostavku nevinosti: „BRAT PREMIJERA ALBANIJE UPRAVLJAO DRONOM: Olsi Rama uhapšen u VIP loži stadiona Partizana!”.¹³⁹ MUP je potvrdio da je Rama pušten, nakon čega je napustio Srbiju.¹⁴⁰ „Brat albanskog premijera Edi Rame, Olsi, i još tri osobe koje su zajedno sa njim bile na fudbalskoj utakmici reprezentacija Srbije i Albanije, na putu su za Tiranu”, preneli su mediji u Srbiji.¹⁴¹ Rama je istakao:

Zgrožen sam zato što me dovode u vezu sa organizovanjem akcije sa dronom. U delegaciji je bilo više od 50 Albanaca za koje mogu da tvrdim da nisu imali daljinski upravljač. Pokušao sam da razumem šta su mi pričali kada su hteli da me izvedu iz VIP lože, a kada se zastava pojavila pomislili smo da je to uradio neko sa srpske strane (...)¹⁴²

Utakmica je prekinuta, a danima nakon nje mediji su zaoštravali situaciju: „Ovo je heroj Srbije: Stefan Mitrović je spustio Albansku zastavu na zemlju”¹⁴³; „Stefan

¹³⁵ „MUP ispituje ko je upravljao dronom”, B92, <http://bit.ly/15CHEFY>.

¹³⁶ „Samo jedan kažnjen za upad na teren”, B92, <http://bit.ly/15vCQIK>.

¹³⁷ „Priveden brat premijera Albanije”, B92, <http://bit.ly/1Bh5AQu>.

¹³⁸ „Olsi Rama: Nemam ništa s dronom”, B92, <http://bit.ly/1CT7qXH>.

¹³⁹ „BRAT PREMIJERA ALBANIJE UPRAVLJAO DRONOM: Olsi Rama uhapšen u VIP loži stadiona Partizana!”, Kurir, <http://bit.ly/1yvNjyZ>.

¹⁴⁰ „PROVOKATOR Brat albanskog premijera napustio Srbiju: ‘Ja sam američki državljanin i ništa mi ne možete’”, Blic, <http://bit.ly/1xUiJig>.

¹⁴¹ „Olsi Rama pušten, tenzije u Mitrovici”, Al Jazeera, <http://bit.ly/1GAgOpo>.

¹⁴² „Rama: Mislio sam da je dron srpski”, B92, <http://bit.ly/1wPTE4u>.

¹⁴³ „Ovo Je Heroj Srbije: Stefan Mitrović spustio albansku zastavu na zemlju!”, Kurir, <http://bit.ly/1EcCsoN>.

Mitrović, 'leteći Srbin', heroj nacije!¹⁴⁴; Press online je objavio tekst sa naslovom „Premijer Albanije: Dobili smo fudbalski rat”¹⁴⁵; a Vaseljenska je krajem novembra objavila tekst „Šiptari provociraju i u Londonu!?”¹⁴⁶ Brat premijera Albanije nazvan je osobom koja je želela da izazove krvoproliće.¹⁴⁷

Predstavnici obe ekipe su očekivali da UEFA donese odluku njima u korist - službeni rezultat 3:0. UEFA je ocenila da je bilo propusta sa obe strane i da kazna mora uslediti. Pokrenut je disciplinski postupak, a odluka je bila da je Srbija pobedila službenim rezultatom 3:0, ali su joj i oduzeta tri boda u kvalifikacijama za Evropsko prvenstvo zbog upada navijača u teren. Odlučeno je i da će Srbija naredne dve utakmice koje bude igrala kao domaćin u kvalifikacijama, igrati bez prisustva publike, dok će FS Srbije i FS Albanije platiti i novčanu kaznu od po 100 000 evra.¹⁴⁸ Oba saveza su na odluke UEFA podnela žalbe Kontrolnom, etičkom i disciplinskom telu UEFA.¹⁴⁹ Ministar omladine i sporta Srbije izjavio je da je razočaran odlukom koja je kontradiktorna i nepravedna: „Ako se takav čin ne sankcioniše i albanska strana za isti samo snosi novčanu sankciju onda je to otvaranje vrata za incidente najvećih razmera u oblasti sporta, a posebno na fudbalskim terenima koji okupljaju najveći broj ljudi”.¹⁵⁰ Upravnik pravnog tima Fudbalskog saveza Albanije izjavio je: „Odluka se čini čudnom, mi ćemo koristiti sva zakonska sredstva da dođemo do sva tri boda. Naša borba će se nastaviti. Naši argumenti su vrlo jaki, tri boda bi trebalo biti upisana nama”.¹⁵¹ Disciplinsko telo UEFA je odbilo žalbe oba saveza.¹⁵² Albanski savez je najavio da će se žaliti Nezavisnom sportskom sudu u Lozani.¹⁵³ Žalbe oba saveza su zavedene u januaru 2015.¹⁵⁴

Inicijativa mladih za ljudska prava je Policijskoj upravi za grad Beograd na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja tražila

144 „Stefan Mitrović, 'leteći Srbin', heroj nacije!”, Sportski žurnal, <http://bit.ly/1DOEW2O>.

145 „Premijer Albanije: Dobili smo fudbalski rat”, Press online, <http://bit.ly/15e3PrA>.

146 „Šiptari provociraju i u Londonu!?”, Vaseljenska, <http://bit.ly/185keRn>.

147 „Ko je Olsi Rama, čovek koji je želeo da izazove NEREDE I KRVOPROLIĆE”, Blic, <http://bit.ly/185kfod>.

148 „Udovičić: Odluka UEFA kontradiktorna i nepravedna”, Nezavisne, <http://bit.ly/1BKoSxy>.

149 Dostupno na: <http://uefa.to/1zoN1Y7>.

150 Ibid.

151 „Nogometni savez Albanije: Odluka UEFA-e nepravedna i razočaravajuća”, Klix.ba, <http://bit.ly/1t1ohqW>.

152 Dostupno na: <http://uefa.to/1Dr49jY>.

153 „Albanija nezadovoljna odlukom Uefe, sledi žalba”, RTS, <http://bit.ly/1E58hIq>.

154 The Football associations of Albania and Serbia file appeals at the Court of Arbitration for Sport (CAS), Sud za sportsku arbitražu, <http://bit.ly/1zUFuQM>.

informacije o broju dovedenih lica, posebno stranih državljana, policijske beleške sastavljene na utakmici, kao i informacije o broju lica koja su zadržana. Policijska uprava je 29. oktobra obavestila Inicijativu da su njeni policijski službenici posle utakmice priveli ukupno 15 lica, da je od njih jedno lice državljanin Bosne i Hercegovine, i da nijednom licu nije određena mera zadržavanja u službenim prostorijama MUP-a, niti je neko lice dovedeno i predato Javnom tužilaštvu, ali policijske beleške nisu dostavljene.¹⁵⁵

Političke konotacije i medijsko izveštavanje

Iako je u Beograd trebalo da dođe Edi Rama i radi uspostavljanja boljih odnosa između dve države razgovara sa premijerom Srbije Aleksandrom Vučićem, izjave državnih zvaničnika nisu bile u službi ublažavanja sukoba. Premijeri dve zemlje u danima posle utakmice nisu javno nastojali da smire tenzije u odnosima Srbije, ali su bile upečatljive njihove objave na društvenim mrežama. Premijer Albanije je napisao da je „[n]ormalna Srbija moguća samo kada Prava Srbija (Real Serbia) shvati da je Velika Albanija njihova noćna mora, a ne naš cilj!”¹⁵⁶ Aleksandar Vučić je na ovo odgovorio:

Ljudi koji govore da je Velika Albanija naša noćna mora su potpuno u pravu. Ali to nije samo naša noćna mora, već noćna mora cele Evrope, i noćna mora celog čovečanstva, a mi činimo sve što je moguće da sprečimo tu noćnu moru za svet. Nadamo se da će normalni Albanci razumeti poruku.¹⁵⁷

Zbog „velikoalbanskih provokacija” na utakmici, albanskom ambasadoru u Beogradu uručen je demarš.¹⁵⁸ Poseta premijera Albanije je nekoliko dana pre nego što je trebalo da se održi, ipak pomerena za 10. novembar. Poseta je protekla u napetoj atmosferi, praćena senzacionalističkim komentarima u delu medija. Mediji su ponovo izveštavali o brojnim provokacijama za vreme Ramine posete, npr.: „Vučić ga je čekao 34 sekunde (...) Dočekan je u Preševu sa 1500 ljudi i bilbodom gde piše ‘Dobro došao, premijeru’ (...)”¹⁵⁹ Izjavu Rame da

¹⁵⁵ Odgovor Policijske uprave za grad Beograd dostupan u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁵⁶ Twitter, <http://bit.ly/15CHEwB>.

¹⁵⁷ TwittLonger, <http://bit.ly/15viOhs>.

¹⁵⁸ „Uručen demarš ambasadoru Albanije”, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije, <http://bit.ly/1t1Ovdo>.

¹⁵⁹ „ŠEST PROVOKACIJA EDIJA RAME Albanski premijer kao verbalni dron”, Blic, <http://bit.ly/1yMb9FD>.

Albanci na jugu Srbije nemaju ista prava i da Albanija neće dozvoliti asimilaciju Albanaca na tom području, internet izdanje Blica je označilo kao „izmišljotine o asimilaciji”.¹⁶⁰ Kada je Rama na zajedničkoj konferenciji za štampu izjavio da je Kosovo nezavisno, reagovao je Vučić i naglasio da je njegov posao da nikome ne dozvoli da ponižava Srbiju u Beogradu.¹⁶¹ Naslovi puni uvredljivih parola i govora mržnje, uz veličanje reakcija premijera, ponovo su preplavili Srbiju - „Rama pljunuo na Srbe usred Beograda”, „Edi Rama Šiptar bez srama”, „Četiri Ramine provokacije usred Srbije”, „Vučić sasekao provokatora”, „Rama, nije ti ovo Tirana”, „Američki pasoš, a džukela albanska” i „Šiptarska svinjarija” samo su neki od naslova tabloida Kurir, Informer, Blic, Naše novine i Alo koji čine veliki deo tiraža štampe u Srbiji. I dva lista koja se ne deklarišu kao tabloidi, Večernje novosti i Politika, imala su specifične naslove: „Rama doleteo da provocira” i „Nova albanska provokacija”.¹⁶²

U frekvencijskoj analizi koju je na internetu objavio Ebart nalazi se podatak da je reč „Šiptar” u štampanim medijima upotrebljena 45 puta u oktobru 2014, naspram septembra kada je upotrebljena 11 ili avgusta kada je upotrebljena 12 puta.¹⁶³ Na Ebartovoj stranici objavljeni su i dnevni izveštaji za period posle 14. oktobra 2014. u kojima je sadržan izbor spornih naslova, delova tekstova kao i internet komentara kojima se širi mržnja.

Komisija za žalbe Saveta za štampu utvrdila je da su dnevni list Informer i portal Telegraf povredili Kodeks novinara Srbije jer su Albance nazivali „Šiptari”. Tokom oktobra 2014. godine Informer i Telegraf objavili su niz tekstova u kojima su Albanci pogrdno nazivani „Šiptari”. Tim povodom, Praxis je zajedno sa još 13 nevladinih organizacija podneo žalbu Savetu za štampu, navodeći da je takav način izveštavanja nedospustiv i da pogrdno i kolokvijalno nazivanje određene grupe u medijima nije u skladu sa etičkim standardom profesionalnog postupanja novinara.¹⁶⁴

Komisija za žalbe Saveta za štampu usvojila je žalbu i donela odluku da su Informer i Telegraf povredili Kodeks novinara Srbije, tačnije tačku 1 odeljka IV po kojoj se novinar mora suprotstaviti svima koji krše ljudska prava ili se zalažu za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje i podsticanje nasilja i tačku 4 odeljka

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ „Incident na konferenciji premijera Srbije i Albanije”, Novi magazin, <http://bit.ly/1oP3Ujz>.

¹⁶² „Poseta Rame u srpskim medijima”, NUNS: <http://bit.ly/1yvNVoy>.

¹⁶³ Ekstremizam: Monitoring i analiza ekstremističkih poruka u štampanim medijima u Srbiji od 1. avgusta 2014, dostupan na <http://bit.ly/1IRPFy1>.

¹⁶⁴ „Informer i Telegraf povredili Kodeks novinara”, Praxis, <http://bit.ly/1KZU6GJ>.

V po kojoj novinar mora biti svestan opasnosti od diskriminacije koju mogu da šire mediji i treba da učini sve da diskriminaciju izbegne.¹⁶⁵

Ministar policije Nebojša Stefanović je osudio Radio-televiziju Srbije zbog „brutalnog vređanja premijera Srbije”¹⁶⁶, kao i nevladine organizacije i novinare zbog toga što nisu adekvatno reagovali, kada je tokom utakmice u toku živog prenosa u kadar ušao navijač, uključio se u skandiranje na tribinama i više puta uzviknuo „Vučiću, pederu”.

Napadi na objekte posle utakmice Srbija-Albanija

Nakon prekida fudbalske utakmice održane 14. oktobra, usledio je veći broj napada na objekte čiji su vlasnici uglavnom Albanci. Paljenje i demoliranje objekata dogodilo se u nekoliko gradova u Srbiji, najviše na teritoriji Vojvodine. Ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović je 20. oktobra izjavio da je do tog dana povodom ovih krivičnih dela saslušano 62 lica, a da je 11 njih zadržano.¹⁶⁷ Ministar je takođe na sednici Odbora za bezbednost Narodne skupštine naveo da napadi na objekte u vlasništvu Albanaca nisu bili organizovani, već da se radilo o sporadičnim prekršajima i istakao je da su na teritoriji Srbije oštećena ukupno 23 objekta u vlasništvu ili zakupu lica albanske nacionalnosti.¹⁶⁸

Prema rečima ministra unutrašnjih poslova, lica srpske nacionalnosti osumnjičena su za napade na pekare i to: u Bečeju P. A. (18), dok je za pekaru u Somboru osumnjičen T. N. (19), za oštećenje dve pekare u Banovcima osumnjičeni su D. S. (18) i D. N. (24) dok je za oštećenje dve pekare u Staroj Pazovi u trenutku njegove izjave trajalo poligrafsko ispitivanje dva lica.¹⁶⁹ Prema navodima iz istog izvora, novosadska policija je pronašla dvojicu maloletnika za koje se sumnjalo da su, 17. oktobra, oko jedan sat posle ponoći, razbili izlog na pekari „Evropa” u Novom Sadu. Njih je, u prostorijama Policijske uprave u Novom Sadu, saslušao viši javni tužilac, uz prisustvo advokata i roditelja. Nakon saslušanja, u dogovoru s nadležnim tužiocem, policija je najavila podnošenje krivičnih prijava u redovnom postupku protiv dvojice šesnaestogodišnjih Novosađana, zbog postojanja osnova sumnje da su izvršili krivično delo izazivanje nacionalne, rasne

¹⁶⁵ Odluka Komisije za žalbe je dostupna na; <http://bit.ly/1yBdKWC>.

¹⁶⁶ „Izvinjenje ministru Stefanoviću”, Politika; <http://bit.ly/1GAHqLu>.

¹⁶⁷ „Rasvetljeni skoro svi napadi na pekare, 11 osoba u pritvoru” portal N1, <http://bit.ly/1A-7S2We>.

¹⁶⁸ „Napadi na objekte nisu organizovani”, B92, <http://bit.ly/1pHn05r>.

¹⁶⁹ „Uhapšeni napadači na pekare Albanaca”, E-novine, <http://bit.ly/1sVWY1o>.

i verske mržnje i netrpeljivosti.

Direktor policije Milorad Veljović izjavio je da je policija rešila slučaj pokušaja paljenja džamije u Subotici. Dvojica maloletnika su uhapšena, a reč je bila o osobama srpske i mađarske nacionalnosti, od kojih je jedan bio iz Subotice, a drugi iz Novog Sada.¹⁷⁰

Motiv i imena osumnjičenih nisu objavljeni kao ni ishod eventualnih sudskih postupaka. Iako imena maloletnika osumnjičenih za ova dela ni ne treba objavljivati, nije bilo razloga da puna imena punoletnih osumnjičenih ostanu nepoznata javnosti.

U nastavku iznosimo detalje o pojedinačnim slučajevima koje su zabeležili istraživači Inicijative prilikom obilaska napadnutih objekata i razgovora sa vlasnicima oštećenih objekata i radnicima u njima, kao i detalje prikupljene iz dostavljenih policijskih beležaka i iz medija.

APATIN

Napad na pekaru „David” se dogodio u sredu 15. oktobra 2014. godine nešto pre tri časa noću. Radnica pekare je pozvala policiju kada je primetila da je na objektu polomljeno staklo, a po njenim rečima policija je, iako je došla za pet minuta, delovala prilično nezaineresovano. Zapisnik koji je policija sačinila na licu mesta nije predat nikome iz oštećene pekare.¹⁷¹ Službena beleška policijske stanice u Apatinu dostavljena Inicijativi, potvrdila je da je na pekari „David” od strane N.N. izvršioca oštećeno staklo na izlogu. O delu je obavešten viši javni tužilac koji je konstatovao da se radi o krivičnom delu uništenje i oštećenje tuđe stvari,¹⁷² a procenjeno je da šteta nastala ovim delom iznosi 4 000 dinara.¹⁷³

SOMBOR

Meta napada je bila i pekara „Dva brata” u Somboru. Istraživači Inicijative su se na licu mesta uverili da je pekara koja se nalazi u prizemlju potpuno izgorela. Na spratu iznad pekare nalazi se stan čiju je fasadu ošteti plamen, ali unutrašnjost

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Izveštaj koji su sačinili članovi Inicijative mladih za ljudska prava dostupan u arhivi.

¹⁷² Član 212 Krivičnog zakonika Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013

¹⁷³ Službena beleška policijske stanice u Apatinu dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

stana nije pretrpela vidljiva oštećenja. Brat vlasnika pekare ispričao je da su u vreme martovskog nasilja 2004. godine, pekare u vlasništvu braće takođe bile zapaljene, a da su 2008. godine, nakon proglašenja nezavisnosti Kosova ispred pekare organizovani protesti. Predstavnici opštinskih vlasti su, za razliku od ponašanja posle ranijih incidenata, posetili pekaru i obećali pomoć u saniranju lokala. Takođe, obećali su da će raščistiti lokal o trošku opštine.¹⁷⁴

U sredu, 15. oktobra 2014. godine, oko 23.25 policiji je prijavljeno da je u plamenu pekara u Cara Dušana. Vatrogasci su stigli za oko 15 minuta i ugasili požar, ali je do tada sve izgorelo. Inicijativi je dostavljena službena beleška sastavljena nakon ovog događaja i u njoj stoji da je policija izlaskom na teren utvrdila da je prozor na objektu razbijen i da iz njega izlazi dim, kao i da je unutrašnjost objekta zapaljena.¹⁷⁵

Slučaj nije rasvetljen do zaključenja ovog izveštaja, šest meseci posle napada na pekaru. Vlasnikov brat je izjavio da nije bilo vesti iz policije ili tužilaštva.

NOVI SAD

Po podacima koje je izneo Ministar unutrašnjih poslova, u Novom Sadu se na meti napada našlo ukupno šest objekata. Miloš Vučević, gradonačelnik Novog Sada, je sa predstavnicima Policijske uprave Novog Sada, obišao oštećene objekte,¹⁷⁶ a istraživači Inicijative su razgovarali sa njim prilikom obilaska jednog od lokala.

„AS PEK”

Ova pekara koja se nalazi u Rumenačkoj ulici je gotovo potpuno izgorela kada je na nju bačen molotovljev koktel. U službenoj belešci dostavljenoj Inicijativi stoje tvrdnje radnika pekare da je jedno N.N. lice ili više njih 17. oktobra oko 00.45, razbilo dva izloga kao i prodajne vitrine unutar pekare, a da su potom lica pobešla u nepoznatom pravcu.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Izveštaj koji su sačinili članovi Inicijative mladih za ljudska prava dostupan u arhivi.

¹⁷⁵ Službena beleška policijske uprave Sombor dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁷⁶ „Novi Sad: Novi napadi na radnje Albanaca”, Dnevnik, <http://bit.ly/1y9F1IQ>.

¹⁷⁷ Službena beleška Policijske uprave u Novom Sadu dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

„GOZD”

Napad na pekaru „Gozd”, čiji je vlasnik Srbin, dogodio se 20. oktobra 2014. godine. Napad je prijavila žena koja živi u zgradi preko puta jer je čula razbijanje stakla.¹⁷⁸ Službena beleška potvrdila je da je policija dolaskom na lice mesta zatekla osobu koja je prijavila događaj, a da je ona potom pozvala i vlasnika pekare. Vlasnik je izjavio da je šteta oko 10 000 dinara i da pekara nema sigurnosne kamere.¹⁷⁹ Ipak, zahvaljujući video nadzoru firme koja se nalazi pored lokala, napadač je brzo identifikovan. On ima 21 godinu, mađarske je nacionalnosti i priznao je učešće u incidentu.

„TELEP”

Zbog napada na ovu poslastičarnicu koji se dogodio 19. oktobra oko dva sata posle ponoći, saslušano je šest maloletnih lica starosti 17 godina. Oni su osumnjičeni za razbijanje stakla na ovom objektu i saslušani su u službenim prostorijama policije, u prisustvu roditelja, advokata i višeg javnog tužioca. Najavljeno je da će protiv osumnjičenih u redovnom postupku biti podneta krivična prijava za krivično delo izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti.¹⁸⁰

„EVROPA”

U službenoj belešci o prijavi događaja navodi se da su 17. oktobra oko jedan sat posle ponoći dva N.N. lica ciglom razbila stakla na objektu.¹⁸¹ Ministarstvo unutrašnjih poslova je 20. oktobra saopštilo da je novosadska policija pronašla dvojicu maloletnika za koje se sumnjalo da su razbili izlog na ovoj pekari. Osumnjičene je u Policijskoj upravi u Novom Sadu saslušao viši javni tužilac, u prisustvu advokata i roditelja, i medijima je javljeno je da će protiv njih biti podnete krivične prijave zbog izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti.¹⁸²

Vlasnik pekare je izjavio da je uoči napada tražio obezbeđenje od policije ali da ga nije dobio.

¹⁷⁸ „NS: Srbin vlasnik kamenovane pekare”, B92, <http://bit.ly/1y9LEuT>.

¹⁷⁹ Službena beleška Policijske uprave u Novom Sadu dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁸⁰ „Saslušani osumnjičeni za napad na poslastičarnicu ‘Telep’” Tanjug, <http://bit.ly/1FKzxdD>.

¹⁸¹ Službena beleška Policijske uprave u Novom Sadu dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁸² „Pronađeni napadači na pekaru ‘Evropa’”, RTS, <http://bit.ly/1vEORoU>.

„VOJVOĐANKA”

Ova pekara je napadnuta 15. oktobra oko 19.10. Na nju su bačene cigle čime su oštećena dva stakla. U službenoj belešci o prijavi krivičnog dela, šteta je procenjena na iznos od oko 3 000 dinara.¹⁸³ U pekari su izjavili da je policijska patrola obavila uviđaj, ali da su im rekli da neće pokretati postupak jer je šteta minimalna i da mogu sami da podnesu krivičnu prijavu tužilaštvu. Radnik pekare izjavio je da je svima jasno da su kamenice bačene zbog toga što je vlasnik Albanac.¹⁸⁴

„BAŠ ĆEVAP”

Ćevabdžinica „Baš ćevap” napadnuta je oko 1.10 časova 17. oktobra. Radnica ćevabdžinice izjavila je da je po završetku radnog vremena zatvorila lokal, očistila ga i otišla na kafu kod radnice iz lokala preko puta ulice. Prema njenim rečima, dvojica napadača u crnim duksevima i sa kapuljačama preko glave pritrčali su, izvadili kamenje iz džepova i gađali objekat.¹⁸⁵

Pored objekta bili su komadi ofarbanog betona koji su izgledali kao da su odlomljeni sa žardinjere ili nekog sličnog betonskog objekta. Vlasnikov otac je rekao da policija nije fotografisala ove predmete i on ih je čuvao u vreme dolaska istraživača Inicijative.

STARA PAZOVA

Policijska uprava u Staroj Pazovi je odbila zahtev Inicijative mladih za ljudska prava za dostavljanjem policijske beleške sastavljene prilikom napada na pekaru „Milenium” nakon utakmice Srbija–Albanija.¹⁸⁶ Podaci koji slede sakupljeni su tokom posete istraživača oštećenim objektima u Staroj Pazovi.

Napad je izvršen u četvrtak, 16. oktobra u „1.16-1.17” i, prema rečima vlasnikovog brata, trajao je 3-4 minuta. U napadu su učestvovala dva lica koja su došla iz pravca auto-puta. Prvi napadač je ispalio rafal na pekaru, drugi je bacio bombu

¹⁸³ Službena beleška Policijske uprave u Novom Sadu dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁸⁴ „Napadi na Albance: Zapaljena pekara u Somboru, u Novom Sadu je kamenovali, u Staroj Pazovi bacili bombu”, Blic, <http://bit.ly/1yLcwGz>.

¹⁸⁵ Službena beleška Policijske uprave u Novom Sadu dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁸⁶ Rešenje o odbijanju dostupno u arhivi.

u lokal, a prvi je onda ponovo ispalio rafal. U vreme napada, u zadnjoj prostoriji (u kojoj se nalaze pekarske mašine), za stolom su sedela dva radnika, sinovca vlasnikovog brata, i oni nisu povređeni u napadu. Nekoliko metaka je probilo zid i vrata prve prostorije i završilo je u zidu prostorije u kojoj su se nalazili radnici. U zadnjoj prostoriji meci su pogodili i peć iza koje su radnici bili zaklonjeni. Kada je napad počeo, sinovci su kroz zadnja vrata istrčali iz prostorije i pobjegli kroz magacinski prostor u smeru kuće u kojoj žive sa vlasnikovim bratom, njegovom ženom i njihovo četvoro dece.

Istraživači Inicijative su prilikom obilaska konstatovali totalnu štetu. Polomljena su sva stakla, vitrine i ogledalo. Na zidovima i na inventaru su bila vidljiva oštećenja od gelera i rupe od metaka. Na podu se nalazio omanji krater nepravilnog oblika koji je ostao iza eksplozivne naprave. Krhotine stakla ostale su i izvan pekare. Jedan metak pogodio je i frižider koji pripada susednoj cvečari.

Prema rečima vlasnikovog brata, tri ili četiri policajca su došla jednim vozilom pet minuta posle napada. Jedan policajac je vlasnikovog brata pitao: „Zar niste mogli da šetate oko pekare” sugerišući da je ovo moglo da zaštiti pekaru, na šta je vlasnikov brat odgovorio da je to posao policije i odbio da dalje razgovara sa ovim policajcem. Do intervjua, vlasnikovog brata su već dva puta zvali u stanicu. Za inspektore sa kojima je razgovarao neposredno pre intervjua sa istraživačima Inicijative rekao je da su delovali obećavajuće i zaštitnički.¹⁸⁷

Drugi objekat koji drži isti vlasnik je takođe napadnut iste noći i pretrpeo je manja oštećenja. Na podu su bili vidljivi ostaci zapaljive smese iz molotovljevog koktela.

Pekara „Milenium” na koju su ispaljeni rafali i na koju je bačena bomba nalazi se u istoj ulici, i po slobodnoj proceni istraživača Inicijative, na udaljenosti od oko 150 metara od policijske stanice.

BEČEJ

U noći između 18. i 19. oktobra betonskom kuglom je razbijen izlog na poslastičarnici „Šar”. Počinilac je kuglu našao pored poslastičarnice, uzeo je i razbio staklo od izloga. Ostali inventar u poslastičarnici nije oštećen. Policija je 19. oktobra saslušala osamnaestogodišnjeg Bečejca P. A. pod sumnjom da je počinio ovo delo. Saslušani je priznao da je navedeno delo učinio.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Izveštaj koji su sačinili članovi Inicijative mladih za ljudska prava dostupan u arhivi.

¹⁸⁸ Izveštaj Policijske stanice Bečej dostupan u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

SUBOTICA

Hodža Dreković Selmo je 19. oktobra prijavio napad na Muhadžir džamiju u Subotici. Policija je izlaskom na teren u 7.00 konstatovala da su vrata džamije zapaljena jer je na njih bačena plastična kanta sa zapaljivom materijom i da su na fasadi vidjivi tragovi dima.¹⁸⁹

Ministarstvo unutrašnjih poslova je 21. oktobra saopštilo da su u vezi sa ovim napadom privedena dva maloletnika, srpske i mađarske nacionalnosti.¹⁹⁰

VRŠAC

„BANATSKI KLAS”

Pekara „Banatski klas” nalazi se u ulici Nikite Tolstoja i na njoj je bilo razbijeno jedno staklo (koje je pre dolaska istraživača Inicijative zamenjeno) i vitrina (umesto koje je stavljen najlon). U vreme dolaska istraživača Inicijative, vlasnik pekare je razgovarao sa gradskim odbornikom iz Niša koji je sa suprugom došao da izrazi svoju podršku. Vlasnik ove pekare je i vlasnik objekata u Staroj Pazovi.

Napad je izveden u petak 17. oktobra u 2.30. Video-nadzorom na pekari je zabeležen trenutak napada, ali vlasnik je rekao da se na snimku vide samo cigle koje lete.

Vlasnik je naveo da je i ranije bilo napada na pekaru. Jednom prilikom je mladić gađao pekaru kamenom, ali ništa nije razbio. Bilo je i vređanja na nacionalnoj osobi od strane lica koja su se okupljala preko puta pekare („Šiptare, ko vam je rekao da dođete ovde”). Vlasnik je naveo i da se ranije sretao sa pokušajima reketiranja, ali da to nije imalo adekvatnu reakciju policije.

Pred samo zaključenje ovog izveštaja, tim Inicijative je razgovarao sa vlasnikom koji je rekao da nije bilo napretka u rešavanju slučajeva, ni u Vršcu ni u Staroj Pazovi.

¹⁸⁹ Službena beleška policijske uprave u Subotici dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

¹⁹⁰ „Maloletni Mađar i Srbin uhapšeni zbog napada na džamiju u Subotici”, Blic, <http://bit.ly/1rTe1Lx>.

„SANA“

U Vršcu su napadnute i dve pekare „Sana“ u vlasništvu Albanca. Jedna pekara se nalazi u ulici Drugog oktobra 35 i, prema rečima vlasnika, trojica napadača su betonskim pločama gađala pekaru oko 2.25 u petak 17. oktobra. Vlasnik i radnici su se u to vreme nalazili u prostoriji iza pekare. Vlasnik i njegov sin su istrčali za napadačima, ali su oni pobjegli iza ugla. Vlasnik im nije video lica, ali kaže da nisu nosili kapuljače ili maske.

U napadu je razbijen jedan prozor (koji je do trenutka dolaska Inicijativnih istraživača zamenjen), nekoliko stakala na vitrini i reklamni pano iznad vitrine.

Vlasnik nije imao primedbe na rad policije, rekao je da su dolazili više puta i da su izgledali voljno da reše slučaj. Nudili su mu da obavi prepoznavanje počinilaca iza stakla, ali pošto vlasnik nije video lica počinilaca, odbio je prepoznavanje. Policija je najavila da će paziti na lokal 18. oktobra kada se u Beogradu igrao fudbalski derbi.

[Krivični zakonik¹⁹¹ za krivično delo izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje, kada je delo učinjeno prinudom, zlostavljanjem, ugrožavanjem sigurnosti, izlaganjem poruzi nacionalnih, etničkih ili verskih simbola, oštećenjem tuđih stvari, sknavljenjem spomenika, spomen-obeležja ili grobova, predviđa da će se učinilac kazniti zatvorom od jedne do osam godina.]

¹⁹¹ Krivični zakonik član 317, Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

Zaključak

Zabrinjavajuće je to što uprkos najavama da će počinioci napada biti privedeni ili da su skoro svi već otkriveni, nema potvrđenih informacija da se to do trenutka završetka ovog izveštaja i dogodilo. Nisu otkriveni ni počinioci najtežih napada – u Staroj Pazovi i Somboru u kojima su bili ugroženi ljudski životi.

Inicijativa mladih očekuje da predstavnici vlasti privedu sva lica koja su vršila napade na objekte u vlasništvu nesrba u Vojvodini u oktobru 2014. i da ta lica budu krivično procesuirana. U kvalifikovanju krivičnog dela, mora se imati u vidu da ovi napadi nisu bili usmereni samo na privatno vlasništvo niti na vlasništvo verskih zajednica, već su bili i ozbiljan udar na međuetničke odnose u Srbiji.

Inicijativa očekuje i da se mediji i politički zvaničnici odgovorno ponašaju u ovakvim i sličnim situacijama. Državni zvaničnici moraju uvek da brzo, jasno i bez relativizacije ovakve napade osude. Mediji, sa druge strane, moraju da se ponašaju u skladu sa pravilima etike i zakonima umesto da ohrabruju izražavanje netrpeljivosti. Odluka Saveta za štampu kojom je utvrđena povreda Kodeksa novinara Srbije u slučajevima protiv Telegrafa i Informera predstavlja pozitivan pomak u odnosu struke prema predstavljanju Albanaca u medijima i mediji bi trebalo da ovu odluku imaju u vidu u budućem pisanju o Albancima.

Inicijativa mladih za ljudska prava će nastaviti da prati slučajeve opisanih napada na objekte u vlasništvu Albanaca i u narednom periodu. Bitno je razumeti da su odnosi između Srba i Albanaca opterećeni istorijom ratova, ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti, a od 2008. godine dodatno su opterećeni i proglašenjem nezavisnosti Kosova. Odnos prema Albancima biće jasan pokazatelj sposobnosti Srbije da bude zemlja koja sve građane tretira jednako, a od odnosa prema Albaniji zavisice i budućnost regionalne saradnje, uključujući i perspektive rešavanja problema Kosova. Zato je unapređenju ovih odnosa neophodno pristupiti sa iskrenošću, ozbiljnošću i odgovornošću, koje su u prošlosti često izostajale.

VI

Monitoring slučajeve

Govor mržnje na internet portalu „Nova srpska politička misao“

Inicijativa mladih za ljudska prava podnela je tužbu 5. maja 2009. godine protiv internet izdanja časopisa za političku teoriju i društvena istraživanja „Nova srpska politička misao“ zbog povrede zabrane govora mržnje,¹⁹² a povodom teksta objavljenog 27. aprila 2009. godine. U rubrici „Politički život“ tad je objavljen tekst pod naslovom „Očevi, oci i maćehe Srbije“ autora Zorana Grbića.

OČEVI, OCI I MAĆEHE SRBIJE

Zoran Grbić

ponedeljak, 27. april 2009.

„Vi ćete se ugušiti u vlastitom izveštaju, i smradu kleveta“
V. Šekspir, „Mera za meru“

Jedan hrvatski blogger i pisac (ili obrnuto) svojevremeno je napisao duhovitu blogersku priču u kojoj opisuje imaginarnu situaciju u kojoj pred nekog hrvatskog zvaničnika, a u vreme njihovog članstva u Savetu bezbednosti, izvode Tadića i premijera „Republike Kosova“, da odluči o sudbini pokrajine. Kao nekad mudri Solomon, od hrvatskog zvaničnika se očekivao „mudri pravorijek“, pa je on kao rešenje za južnu srpsku pokrajinu dao predlog: „Mislim da je najbolje da prerežemo Kosovo napola“. Iz odgovora dvojice izvedenih pred takav sud, zainteresovanih za Kosovo, lako bi se videlo ko je majka i čije je dete Kosovo i Metohija. Jedino se ne zna ko je otac, niti može da se nasluti njegov stav. Dobrica Ćosić, književnik, predsednik i čovek koji iz nekog razloga nosi nezvaničnu titulu „oca nacije“, po gore navedenom čitanju priče o caru Solomonu bi pre bio očuh nacije, neko kome Kosovo nije blisko, neko ko bi olako pristao da se ono „prereže napola“. Ćosićev defetizam, zalaganje za predaju, prekid bombardovanja i podelu Kosova i Metohije, bi pre trebalo da koristi „drugoj Srbiji“ umesto što protiv njega pišu prijave. Rečenica iz dnevnika je samo to, jedna gnevna rečenica napisana u očaju čoveka u godinama, ispisana u jednom drugom vremenu

¹⁹² Zakon o javnom informisanju, Službeni glasnik RS, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 – odluka US i 41/2011 – odluka US

i drugom okruženju. Naravno, za one koji su napisali krivičnu prijavu, to nije olakšavajuća okolnost. Niti su spremni da razumeju nemoć zbog koje je rečenica napisana, niti su kadri da shvate vreme u kojoj je napisana. Pre će biti da su samo čekali priliku da se obruše na još jedan od simbola Srbije, na čoveka koji za mnoge znači „otac nacije”. Uz dužno poštovanje prema minulom radu i prošlosti, moglo bi se reći da je Ćosić danas čovek u godinama, usamljeni i senilni deka, pomalo uplašen za budućnost naroda, nesiguran u njega, nesvestan njegove snage baš kao što je nesiguran i u sopstvenu. Identifikacija sa tako ozbiljnom titulom „oca nacije”, kako izgleda, vremenom može da bude pogubna, tako što se lični strahovi, nesigurnost i nemoć prenose i na uverenje o stanju čitave nacije sa kojom je neko poistovećen. Ćosić je izgleda zaboravio da nije moglo biti proglašenja „Republike Kosova” (ni pobune terorista, ni bombardovanja), da se pre toga nije desio Dejtonski sporazum. Kao što nije moglo biti Dejtona bez prethodnog pada Knina. Isto kao što ni Statut, čak ni u tezama, nije mogao da se napiše pre instaliranja „Vlade terorista” u Prištini. Ništa ne ide preko reda. Svaki put kad Srbija pristane na nešto, otvorila je put za sledeći zahtev po redu. Sve dok neko ne kaže – dosta je bilo. Taj neko će teško biti čovek u Ćosićevim godinama.

Izgleda da je došlo vreme da knjige ponovo nekome smetaju. Hitler ih je spaljivao, u socijalizmu su zabranjivane, a islam autore osuđuje na smrt. U srednjem veku su spaljivali ljude umesto knjiga. Danas ponovo na scenu stupaju čuvari javnog morala i branitelji „bratstva i jedinstva”. Protiv Ćosića je podneta krivična prijava zbog dela izazivanja „nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti”, zbog jedne polovine rečenice obimne knjige u kojoj kaže da su Albanci „socijalni, politički i moralni talog tribalnog varvarskog Balkana”. Teško bi moglo da se kaže da su Albanci poznati po delima koje su stvorili. Pre bi moglo da se kaže da Albanci od svog dolaska na Balkan nisu uradili mnogo toga kreativnog. Zapravo, ne znam da su uradili išta kreativno, nešto po čemu bi ostali upamćeni u zajednici ljudi. Možda sam neupućen, ali ne znam ni jednog njihovog velikog naučnika, pisca, slikara, sportistu... Ne znam ni za jednu veliku građevinu u Albaniji, ni velikog arhitektu koji bi je podigao, osim nekoliko desetina hiljada bunkera, što je logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće. Čak je i biografija jedine autentične Albanke za koju čitav svet zna, Majke Tereze, u svetu sve češće tema pisanja vezanih za kongroverze i skandale u kojima je, navodno, učestvovala. Sve što oni u poslednje vreme rade (nakon krađe teritorije) je krađa tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti.

Način na koji će se ove informacije saopštiti je više stvar semantike i takta nego što je pitanje istinitosti. U neka srećnija vremena, i u hipotetičkoj situaciji u kojoj nam njihova politika nije činila zlo, sasvim je sigurno da bi stvar pristojnosti bila ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća. To nas ne bi ni zanimalo, niti bi trebalo da nas dotiče. Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika, trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života. Što se tiče kulture, (na stranu talenat za pravljenje umetničke fotografije na kojoj je u prirodnoj veličini prikazan terorista) nipošto ne treba zaboraviti nespornu činjenicu da su u „staroj Jugoslaviji” imali stvarno odlične glumce. Neko zajedljiv bi mogao da kaže da im je talenat za glumu jedini zajednički talenat, jedno od autentičnih obeležja nacije. Možda je semantičko pitanje, ali mislim da ovde vredi pomenuti, jer je „druga Srbija” izgleda jako zabrinuta za pitanja jezika i uvredu drugih naroda – Šiptari su Albanci koji žive na Kosovu i Metohiji, srpskoj pokrajini. Albanci su ljudi koji žive u Albaniji. Šiptari ne žele da ih se zove tako, ne zato što je to za njih uvredljivo, nego zato što bi se time pokazalo da postoji razlika između njih i matične države. Ako su svi Albanci, onda nema razloga da postoji „veštačka” granica između Albanije i Kosova. Ako se jasno razdvoje termini „Šiptar” i „Albanac”, postoji dobar razlog za to. Grci, na primer, odlično znaju za to. Oni još uvek ne priznaju naziv republike Makedonija, kao što ne priznaju naciju Makedonaca, jer bi time prihvatili ideju da je granica između dve Makedonije veštačka, sumnjiva, podložna promeni. Hrvati takođe znaju da je tako. Pa tako Srbe iz Krajine i Slavonije zovu Srbi, a one iz Srbije „Srbijanci”. Jasno razdvojeni jezikom, kao što su razdvojeni i teritorijom. Druga Srbija uglavnom ne zna za ovo. Oni žele da veruju u to da Šiptarima smeta kad ih neko zove tako. Ne brane oni samo Šiptare. Jednog od njihovih, poznatog po rečniku i ponašanju kojeg bi se postideo i pijani kamiondžija u vreme subotnjeg izlaska u omiljenoj kafani, branila je Sonja Biserko. Na pitanje da prokomentariše njegovu izjavu da bi neki novinari trebalo da završe na vešalima, Sonja je prvo pokušala da izbegne odgovor navodeći krivicu novinara tokom rata (a to se zove relativizacija zločina), i tek na insistiranje voditeljke eksplicitno je odgovorila: „Jezik Pere Lukovića je takav, on je ušao u taj naci jezik, koji dominira našim javnim diskursom, i iz te matrice ga gađa tim svojim jezikom. Zapravo, on ga jezički uništava. (...) On prosto ulazi u matricu

i razvaljuje iznutra.”. Da li bi njega takođe trebalo pozvati na sud ili je njegov „umetnički postupak” veće i značajniji od dela jednog od najvećih srpskih pisaca? Može li takvo pisanje uopšte da bude pravdano, u bilo kom kontekstu? I kakvi su to ljudi koji to mogu da pravdaju i podržavaju? Borka Pavićević (poznata po izjavi da nema svako pravo na mišljenje) je u emisiji na javnom servisu branila retoriku Nenada Čanka, i pozivanje na vešanje, rečima da je „takav govor, u određenom političkom kontekstu nešto što se može razumeti”. A izjavu Prokića o Srbima („Ta stoka samo taj jezik razume”), Borka lakonski uz osmeh pravda rečima da je on samo citirao Tomasa Mana. Biljana Kovačević Vučo (koja bi u istoriju mogla da uđe po poslednjoj fantastičnoj izjavi „patriotizam bi trebalo da se redefiniše”) takođe je branila pravo na napadanje sopstvenog naroda. U emisiji RTS-a od pre nekoliko dana, na pitanje voditeljke „Da li sami o sebi možemo da govorimo šta god hoćemo?”, odgovorila je rečima „Da, to je pitanje političke kulture, koje ćemo reći da koristimo, javnog diskursa, stila, ironije (...) a diskriminacija se odnosi na drugog i drukčijeg”. Kada bi neko pristao na ono što priča Vučo, on bi recimo, onako zemljački, jer smo naši, mogao da za nju kaže da je prevrtljivi lažov, manipulant koja beži od suočavanja sa istinom i neko ko se prodao za sitan novac. Na takvog se Biljana sigurno ne bi ljutila, jer između sebe, jedni o drugima, možemo da govorimo šta god hoćemo. Kao što ni gospođe Biserko i Pavićević ne bi imale razlog da se naljute kad bi neko rekao da im je ponašanje „radikalno retardirano”, jer je to citat Lukovića koji je „ušao u taj naci jezik, koji dominira našim javnim diskursom”. Ili, ako bi im neko rekao „You shall stifle in your own report, and smell of calumny”, ne bi se uvredile jer je to samo citat Šekspira („Mera za meru”). Slovenci su nedavno imali aferu, sa jednom knjigom i jednim piscem, u kojoj je čitava slovenačka javnost ustala u odbranu nepoznatog pisca i njegovog prava da o Sloveniji i nacionalnim manjinama koje tamo žive piše otvoreno i slobodno, na način na koji on doživljava situaciju. U odbranu Gorana Vojnovića, slovenačko-bosanskog pisca romana „Čefurji raus” (Južnjaci napolje), koji je privođen u policiju i protiv koga je podignuta prijava, ustala je i ministar policije Katarina Kresal. Ona je Slovincima poručila da bi „mudro bilo da je pročitaju, jer smo prečesto netolerantni prema ljudima koji tamo (u naselju Fužine) žive”. Time je policiji za koju je nadležna, svojim sunarodnicima, a i čitavom Balkanu dala snažan primer da književnost i pisana reč mora biti oslobođena od policijskog progona.

Očigledno je da do nekih ovde ta pouka još nije stigla.

SUD

Viši sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

P-423/2013

SUDIJA

Jelena Stojiljković

PREDMET PRIMLJEN

28. jun 2013.

TUŽENI

Zoran Grbić i Đorđe Vukadinović

TUŽILAC

Inicijativa mladih za ljudska prava

TRENTNI STATUS PREDMETA

u toku

OSNOV SPORAZabrana govora mržnje i Zakon o javnom informisanju¹⁹³

¹⁹³ Zakon o javnom informisanju, Službeni glasnik RS, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 – odluka US i 41/2011 – odluka US

Postupak pokrenut pred Višim opštinskim sudom (Prvi osnovni sud nakon reforme pravosuđa) vodila je sudija Jelena Kilibarda. U tom postupku zakazano je deset ročišta od kojih je održano šest. Postupak se najvećim delom vodio oko pitanja aktivne legitimacije tužioca kao i njegovog finansiranja. Zastupnici tuženog su podneli inicijativu Ustavnom sudu Srbije za preispitivanje zakonitosti Statuta tužioca Inicijative mladih za ljudska prava.

Presuda je doneta 24. oktobra 2012. godine i njom je odbijen zahtev tužioca. Inicijativa mladih za ljudska prava je 30. oktobra 2012. godine podnela žalbu na presudu Višem sudu u Beogradu. Prvostepena presuda je ukinuta usled bitne povrede postupka i predmet je vraćen na ponovno razmatranje.

U ponovljenom postupku je 2015. godine promenjen postupajući sudija, zbog čega je ponovljeno saslušanje optuženog Grbića, koji je ostao pri svom iskazu i dodao da u tužbi nema nikakvih dokaza i da je pisana na „inkvizitorski način”.

Govor mržnje lista Kurir – pretnje Danku Runiću

U dnevnom listu Kurir, kao i na internet izdanju ovog medija, u rubrici Politika, 28. novembra 2012. godine objavljen je tekst pod nazivom „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave!”, autorke Katarine Blagović.¹⁹⁴ Ubrzo su istu vest preneli i drugi mediji.¹⁹⁵

Ubrzo pošto je tekst objavljen u elektronskom izdanju Kurira, usledio je niz komentara sa pretećim i uvredljivim sadržajem.

Danko Runić je dugogodišnji branitelj ljudskih prava, koji je deo tima Hartefakt fonda – regionalne organizacije koja podstiče, podržava i povezuje kreativne i progresivne snage koje doprinose demokratizaciji i evropeizaciji Balkana. U vreme objavljivanja spornog teksta bio je direktor Agencije za evropske integracije i saradnju sa udruženjima Grada Beograda.

Izdvojeni komentari:

- „Ovu budalu hitno pod hitno integrisati u temelj neke buduće zgrade!”¹⁹⁶
- „Ma pravi je Albanac. Slika kao sa poternice. Ne bi me čudilo da ovakav učestvuje u prodaji organa srpskih žrtava”¹⁹⁷
- „Plašiš se za svoju bezbednost, i trebaš da se plašiš. Sačekaj da cela Srbija sazna za ovo, možeš odmah da pališ za Tiranu”¹⁹⁸
- „Ova zemlja je prepuna izdajnika, spijuna i stranih plaćenika. Sramota me je sto živim u Srbiji ovako ponizenoj i jadnoj, najjadnijoj od svog postanka.”¹⁹⁹
- „e moji srbi iz srbije vase niste normalni sta rade vasi srbi patriote za drzavu ,promovisu nezavisnost i oslobodjenje Haradinaja (...)”²⁰⁰

194 „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, Kurir, <http://bit.ly/1dgWpHR> (20. mart 2014. godine).

195 „Funkcioner grada Beograda se slikao sa albanskom zastavom u Prištini”, Blic <http://bit.ly/1hJL9Rg> (20. mart 2014. godine).

196 Komentar na članak „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, KURIR – info, Korisnik: Mikser, 17:56h 28.11.2012, <http://bit.ly/1gYgukN>.

197 Komentarna članak „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, KURIR – info, Korisnik: maramaric 19:56h 29.11.2012, <http://bit.ly/1gYgukN>.

198 Komentar na članak „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, KURIR – info, Korisnik: Belzebub 18:21h 28.11.2012, <http://bit.ly/1gYgukN>.

199 Komentar na članak „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, KURIR – info, Korisnik: Spectrum 20:25h 28.11.2012, <http://bit.ly/1pgnr1S>.

200 Komentar na članak „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, KURIR – info, Korisnik: Nebojsa-kosovo 17:18h 29.11.2012, <http://bit.ly/1pgnr1S>.

SUD

Viši sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

P-15/2013

SUDIJA

Slobodan Keranović

OPTUŽENI:

KURIR INFO doo, Beograd

Katarina Blagović, autor spornog članka,
zaposlena u www.kurir-info.rs

Sonja Lakić, odgovorni urednik digitalnog
izdanja

TUŽILAC

Komitet pravnika za ljudska prava -
YUCOM²⁰¹

Tužba podneta: 10. januar 2013.

OSNOV SPORA

Zabrana govora mržnje, Zakon o zabrani
diskriminacije RS²⁰²

Trenutni status predmeta: u toku

201 Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM je nevladina organizacija osnovana 1997. godine, koja se bavi unapređenjem ideja i prakse poštovanja ljudskih i građanskih prava i sloboda, širenju znanja o njima, pružanjem pravne pomoći onima čija su prava ugrožena, razvijanjem saradnje sa udruženjima i organizacijama koje se bave unapređenjem građanskih, političkih, ljudskih i sindikalnih sloboda i prava i drugim sličnim aktivnostima.

202 Zakon o zabrani diskriminacije RS, Službeni glasnik RS br. 22/2009

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM podneo je tužbu protiv lista Kurir, čiji je internet portal Kurir info zbog povrede zabrane govora mržnje, regulisane Zakonom o javnom informisanju²⁰³ i Zakonom o zabrani diskriminacije²⁰⁴ povodom teksta „BRUKA: Čedin direktor slavio Dan albanske zastave”, objavljenog dana 28. novembra 2012. godine i komentara koje je taj tekst izazvao na internet portalu ovog medija.

Postupak je pokrenut pred Višim sudom u Beogradu.²⁰⁵ U tužbenom zahtevu navodi se da je autorka neovlašćenim objavljivanjem privatnih slika, predstavila privrženost funkcionera grada Beograda albanskoj nacionalnoj manjini, istovremeno je osuđujući kao nedopušteno ponašanje, te time poslala poruku da je slikanje sa albanskom zastavom akt izdaje. To je vodilo raspirivanju mržnje koja je iracionalna i usmerena ka čitavom albanskom narodu, odnosno nacionalnoj manjini. Objavljivanjem ovakvog teksta, ali i dozvolom objavljivanja

203 Zakon o javnom informisanju, član 38, Službeni glasnik RS br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010 - odluka

US i 41/2011 - odluka US.

204 Zakon o zabrani diskriminacije, član 11, Službeni glasnik RS br. 22/2009

205 Viši sud u Beogradu osnovan je Zakonom o uređenju sudova (Službeni glasnik RS br. 116/2008 i 104/2009) i Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava (Službeni glasnik RS br. 116/2008), a počeo je sa radom 1. januara 2010. godine.

navedenih komentara, širi se ideja kojom se podstrekuje mržnja prema grupi lica po nacionalnoj osnovi – jer se navodne pristalice albanskog naroda kao i sam albanski narod predstavljaju u negativnom kontekstu, kao nacionalna pretnja, dok se svi koji nemaju negativan stav prema Albancima, njihovim nacionalnim simbolima i nošnji proglašavaju izdajnicima.

Takođe, istaknuto je da komentari pravdaju već postojeću mržnju prema albanskoj nacionalnoj manjini te da pozivaju na linč u vidu ubistva, izgnanstva svih onih koji ne gaje osećanje mržnje prema albanskoj nacionalnoj manjini. Pored zahteva da se ovakvo delo okarakterise kao govor mržnje, tužilac je predložio i privremenu meru – brisanje spornog članka i zabranu ponovnog objavljivanja istog.

Na prvom održanom ročištu zastupnik tuženih je ostao pri navodima odgovora na tužbu, pozivajući se između ostalog na neosnovanost tužbenog zahteva – pre svega jer Danko Runić nije pripadnik nacionalne manjine, kao i da ne postoji odgovornost ovog medija za komentare čitalaca. Na istom ročištu u zapisnik je uneto da se tužbeni zahtev odnosi na govor mržnje usmeren ka nacionalnoj manjini, a ne ka pojedincu, kao i da je, budući da su komentari na sajtu dopušteni i sadrže govor mržnje, neosnovan prigovor nedostatka pasivne legitimacije. Prihvaćen je dokazni predlog tužioca da se na sledeće ročište pozovu tužene drugog i trećeg reda, Katarina Blagović²⁰⁶ i Sonja Lakić.²⁰⁷

Od prijema predmeta slučaj je vodila sudija Vesna Đeletović–Cucić, ali je došlo do izmene postupajućeg sudije, te slučaj vodi sudija Slobodan Keranović. Do početka 2014. održana su dva ročišta.²⁰⁸ Parnični postupak je u toku, ali uprkos činjenici da je nekoliko puta zakazivana glavna rasprava, tokom 2014. nije održano nijedno ročište.²⁰⁹

Poslednje ročište održano je 8. aprila 2015. godine. Zbog izmene postupajućeg sudije glavna rasprava je počela iznova čitanjem spisa.²¹⁰ Na samom početku konstatovano je da stranke mogu rešiti spor i medijacijom, ali su punomoćnici stranaka saglasno izjavili da u tekućoj fazi postupka nema mogućnosti

206 Katarina Blagović je autorka spornog članka, zaposlena u www.kurir-info.rs.

207 Sonja Lakić je odgovorna urednica digitalnog izdanja časopisa Kurir.

208 Ročište održano 14. novembra 2013. godine.

209 Od četiri zakazana zasedanja, održano je samo zasednje 10. juna 2014. na kojem je zbog opravdanog izostanka tužioca prezakazano za 26. septembar (neodržano zbog štrajka advokata).

210 Zakon o parničnom postupku, član 331 Službeni glasnik RS br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014

za rešenje spora na taj način. Punomoćnici tužioca ponovili su zahtev za saslušanjem Nevene Petrušić, Poverenika za zaštitu ravnopravnosti na okolnost diskriminacije prema albanskoj manjini, kao i Galipa Bećira, bivšeg predsednika Nacionalnog saveta Albanaca na okolnost stepena mržnje prema albanskoj manjini u momentu puštanja Ramuša Haradinaja na slobodu.

Sud je doneo rešenje kojim se, među parničnim strankama, nesporno utvrđuje da je sporni tekst objavljen u Kuriru u navedeno vreme, da je drugooptužena autorka teksta, da je trećeoptužena urednica digitalnog izdanja, te da su na internet izdanju Kurir-info ispod teksta objavljeni preteći komentari. Sud je potom doneo rešenje da se izvedu dokazi i to saslušanje drugooptužene i trećeoptužene, svedoka Danka Runića i čitanje pismenih dokaza u spisima predmeta. Određen je i vremenski okvir na period od godinu dana u kojem će se održati tri ročišta, a ročište za glavnu raspravu zakazano je za 22. septembar 2015. godine.²¹¹

Govor mržnje u rijaliti programu „Dvor“

Više javno tužilaštvo je optužilo Maju Nikolić i Miloša Bojanića za govor mržnje u rijaliti programu „Dvor“ koji se emituje na televiziji Pink. Krivično delo je kvalifikovano kao: Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti iz člana 317, stava 1. KZ.

Na optuženičkoj klupi našli su se zbog sledećih izjava:

Mirjana (Maji): „(...) ja ću tebe da tužim zato što si antisemita, zato što si rasista.“

Maja: „Kakav rasista? Što ne volim Jevreje? (...) jeste nacionalista sam, obožavam Srbiju. “

Miloš: „Pa mi ne možemo voleti Jevreje koji su nas bombardovali... “

Maja: „Nacionalista sam i Jevreje ne volim”²¹²

211 Izveštaj monitorke Inicijative mladih za ljudska prava.

212 Snimak dostupan na: <http://bit.ly/19Y87qn>.

SUD*Viši sud u Beogradu***BROJ PREDMETA***K-682/2011***SUDIJA***Nadežda Mijatović***PODNOŠILAC***Više javno tužilaštvo***OKRIVLJENI***Marija Nikolić i Miloš Bojanić***PREDMET PRIMLJEN***12. jun 2014.***KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETE***Izazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti iz člana 317 stav 1 KZ***STATUS PREDMETA***Pravosnažan*

Maju Nikolić i Miloša Bojanića je sud oslobodio izjavivši da „iako se radi o društveno neprihvatljivom ponašanju nema elemenata krivičnog dela.”²¹³ Nakon ove oslobađajuće presude u medijima su se našle izjave Maje Nikolić da nema potrebu da se izvini bilo kome jer je pričala iskreno: „Sud je takođe stao u moju odbranu jer je video da ja pričam iz srca, i da to ne može da bude govor mržnje”.²¹⁴ Savet RRA je doneo odluku da se rijaliti programi ne mogu puštati uživo.²¹⁵

Optuženi su pred sudom izjavili da nisu hteli da učine ništa nažao Jevrejima. Saopštili su da je kontekst emisije takav da imaju dnevne zadatke kojima treba da provociraju jedni druge. Miloš Bojanić je naveo da je njegova izjava da su Jevreji bombardovali Srbiju i doneli uranijum prenatraglašena i previše potencirana u našim medijima. U svojoj odbrani naveo je da je na umu imao da ne može voleti one koji su u vreme bombardovanja sprovodili te akcije, prvenstveno misleći na Madlen Olbrajt i Bernara Kušnera i televizijsku kuću CNN. On se takođe branio time što je u tom periodu uzeo bensedin ili bromazepam uz pelinkovac jer je bio uzrujan zbog fizičkog napada na njega, u predhodnom periodu. A naveo je i da je „posebno osetljiv” na pitanje bombardovanja jer je bolovao od raka kože, kao posledice bombardovanja NATO snaga osiromašenim uranijumom. Njegov branilac je istakao da Bojanić nije imao umišljaja da izazove mržnju.

Maja Nikolić je izjavila da nikoga ne mrzi i da nikome, a posebno Jevrejima ne treba učiniti ništa nažao. Izjavila je da je svrha emisije „Dvor” strogo komercijalna i da se namerno prave napete situacije da bi se povećala gledanost. Saopštila je da su organizatori svakog dana učesnicima davali tajne zadatke koji su se uglavnom sastojali od provociranja ostalih učesnika. Navela je da je

²¹³ Presuda Višeg suda u Beogradu, prema Izveštaju za 2013/2014. godinu.

²¹⁴ „Viši Sud u Beogradu odbacio optužbe za govor mržnje! Maja: Govorila sam iz srca šta mi-slim, to nije mržnja“, Blic: <http://bit.ly/1NhOesw>.

²¹⁵ Prema izveštaju za 2013/2014. godinu.

to što je rekla bilo povezano sa provokacijama svedoka Mirjane Kostić. U duhu teme bombardovanja Srbije, rekla je da ne voli Jevreje koji su predvodili agresiju, Madlen Olbrajt i Bernara Kušnera. Branila se i time da je bila u dugogodišnjoj vezi sa Jevrejinom, kao i da joj je najbolja drugarica Lea Kiš, koja je Jevrejka. Navela je i da je vaspitana u hrišćanskom duhu gde mržnja nije vrednost koju podržava. Takođe, izjavila je da se ponosi što je nacionalista.

Svedok Kostić Mirjana je u svom iskazu navela da je više puta čula Maju Nikolić kako iznosi rasističke stavove, kao i da je rekla više puta kako je Hitler bio u pravu. Navela je da je čula okrivljenu da govori da crnce u Americi treba ubiti.

Sud je izveo zaključak da ne može izlaziti iz granica tužbe za konkretno delo, te da ne može uvažiti izjavu svedoka. Sud je analizom činjeničnog stanja utvrdio da u spornim rečenicama, u kontekstu u kojima su izgovorene i s obzirom na to da su izgovorene u ličnom sukobu, nema umišljaja za izazivanje mržnje.

Javno tužilaštvo je uložilo žalbu na ovu presudu, ali je Apelacioni sud potvrdio odluku Višeg suda u Beogradu i odbacio žalbu kao neosnovanu.

Apelacioni sud je zaključio da su inkriminisane reči izgovorene u igri, pa nakon toga prešle na lični nivo između svedoka Mirjane Kostić i Maje Nikolić, nakon čega se Miloš Bojanić umešao u raspravu. Sud je zaključio da se ove rečenice iznose u svakodnevnom govoru, te da nisu usmerene na izazivanje mržnje prema jevrejskom narodu, već da predstavljaju lični stav. I prema oceni veća Apelacionog suda u Beogradu, u konkretnom slučaju nije dokazano postojanje umišljaja na strani okrivljenih da izgovaranjem inkriminisanih reči: „Kakav rasista, što ne volim Jevreje koji su stvorili Ameriku”, „Mi nu možemo voleti Jevreje koji su nas bombardovali, koji su nam uranijum poslali i rakove i čuda, Jevreji nego ko!”, izazovu nacionalnu mržnju i netrpeljivost, već se radi o odgovoru i reakciji na lični sukob i iznošenje ličnog stava vezanog za određenu temu, odnosno događaj (bombardovanje Srbije); i to u rijaliti programu, pa se ne radi o iskazivanju animoziteta prema jednoj naciji i veri. S tim u vezi, a imajući u vidu sve okolnosti konkretnog slučaja, prema oceni veća ovog suda, nije dokazano da su okrivljeni Miloš Bojanić i Marija Nikolić kritičnom prilikom izazvali nacionalnu mržnju i netrpeljivost, odnosno da su delatnosti okrivljenih učinjene u odnosu na nacionalnu pripadnost.²¹⁶

216 Presuda Apelacionog suda dostupna u arhivi Inicijative.

Slučaj SNP Naši: „Spisak 30 najvećih srbomrzaca i izdajnika“

Srpski narodni pokret (SNP) Naši uputio je 28. marta 2014. godine spisak „30 najvećih srbomrzaca i izdajnika među javnim ličnostima“ ruskom ambasadoru u Beogradu Aleksandru Čepurinu. Kako se navodi u samom dopisu, odnosno saopštenju, cilj objavljivanja ovog spiska bilo je ukazivanje javnosti na sve one koji u društveno-kulturnom prostoru Srbije nekažnjeno šire govor mržnje prema srpskom narodu i čine teška krivična dela diskriminacije i širenja verske, nacionalne i etničke mržnje i netrpeljivosti, a nikada do sada nisu izvedeni pred lice pravde.²¹⁷ Mediji su preneli da je spisak namenjen i vlastima u Moskvi, kako bi sprečile ulazak u Rusiju javnim ličnostima iz Srbije, koje je ova desničarka organizacija označila kao „najveće srbomrsce i izdajnike”.²¹⁸

Tužilaštvo za organizovani kriminal ubrzo je pokrenulo istragu u toku koje su saslušane osobe sa spornog spiska. Optužni predlog podnet je 3. juna 2014. godine Višem sudu u Beogradu kojom se Ivan Ivanović, predsednik SNP Naši, tereti za činjenje krivičnog dela rasna i druga diskriminacija, jer je sačinio i objavio sporni spisak.²¹⁹

Spisak 30 najvećih srbomrzaca i izdajnika među javnim ličnostima

Mirjana Karanović – nekada poznata glumica, a sada promoter antisrpskih filmova, kvazi-kulture i gej ideologije. Snimila film o silovanoj muslimanki i uzela učešća u tom projektu koji kao i niz drugih sličnih projekata za cilj ima da u javnosti stvori utisak o Srbima kao divljacima i genocidnom narodu. Ova glumica je aktivna kao gej lobista i besramni je nosilac titule „gej ikona”. Jedan od simbola posleratne kvazi-kulture u Srbiji.

Nikola Đuričko – glumac koji je zarad malo slave žrtvovao svoju karijeru u filmu Anđeline Džoli „Zemlja krvi i meda” u kojem se početak rata u Bosni i Hercegovini besramno falsifikuje prikazujući Srbe kao teroriste i zataškava činjenica da je rat otpočeo pucnjavom na mladence ispred Srpske pravoslavne Crkve. U filmu su Srbi predstavljeni kao ratni zločinci koji siluju muslimanke, što je još jedna u nizu neistina koju su formirali zapadni mediji kako bi Srbi

217 Saopštenje Informativne službe SNP Naši: „Spisak 30 najvećih srbomrzaca među javnim ličnostima” od 28. marta 2014. godine, dostupno na: <http://bit.ly/1bZebzP>.

218 „SP Naši predali spisak „srbomrzaca” ruskom ambasadoru”, Blic, <http://bit.ly/1NTm7ju>.

219 „Optužnica zbog liste ‘srbomrzaca’”, B92, <http://bit.ly/1y9w3Sd>.

bili osuđeni kao genocidan narod. Ovom umetniku posvećenom „razvoju umetničkih duhovnih vrednosti”, ovakav besramni nemoral nije smetao. Generala Ratka Mladića pri tome naziva „ružnim ubicom”, a svi koji ne podržavaju gej paradu za Đurička su „fašisti”. Jedan od simbola posleratne kvazi-kulture u Srbiji.

Goran Marković – režiser koji kroz svoje filmove uvek predstavlja Srbe kao ratne zločince i srpski narod kao genocidan. Jedan od prozapadnih primitavaca, jeftini falsifikator istorijskih činjenica i utemeljivač posleratne kvazi-kulture domaćih prostora.

Svetislav Basara – književnik, alkoholičar i pljuvač svega što ima u prefiksu „srpski”, veliki obožavalac Aleksandra Vučića od kada su izašli na naslovnoj strani Novog Magazina kako se rukuju uz zajedničku poruku „Promena svesti Srba biće najteži posao”, čime je Aleksandru Vučiću i zvanično dao podršku i identitet „evropejca”. Jedan od simbola posleratnog kvazi-intelektu u Srbiji.

Jelena Karleuša – simbol kvazi-kulture današnje Srbije. Imala je više istupa u javnosti gde je davala podršku gej paradi, a homoseksualci su joj bili i gosti na koncertu. Često pljuje po SPC, srpskoj kulturi i srpskom narodu. Veliki fan LDP-a i Demokratske stranke. Koristi medijski prostor za promociju antihrišćanskih ideologija, kvazi-političkih stavova i širi govor mržnje prema srpskoj nacionalnoj ideji. Jedna od najomraženijih javnih ličnosti u srpskom narodu.

Biljana Srbljanović – u narodu poznata kao dramska spisateljica i kokainski zavisnik. Od okorelog nacionaliste postala je zaštitnik „građanske Srbije”, promoter američke NATO demokratije i pobornik palanačkih pogleda na „zapadni svet”, borac za prava LGBT populacije. Zalaže se za soroševski tip otvorenog društva, menjanje društvene svesti kod Srba i kroz javne nastupe često se na najvulgarniji način odnosi prema srpskom narodu, crkvi, srpskim velikanima, itd. Realizovala pozorišni projekat o Gavrilu Principu koji je finansiran od strane austrijskih fondacija sa sve premijerom u Beču, a koji za cilj ima da zamagli jednostavnu istinu o Francu Ferdinandu kao okorelom diktatoru i okupatoru srpskog naroda. Jedan od simbola posleratnog kvazi-intelektu i primitivizma u Srbiji.

Miša Brkić – veliki poklonik Džordža Soroša sa kojim se sastajao u više navrata, dopisnik Glasa Amerike, a u karijeri bio urednik više dnevnih listova i magazina. Uvek neprijateljski okrenut prema patriotskim pokretima i strankama, i uopšte

nacionalnoj ideji, dok zdušno podržava EU, NATO i MMF. Poznat kao rusofob i evrofanatik, a u javnosti se govorilo i da je pripadnik određenih masonskih loža. Jedan od simbola kvazi-intelektualne elite posleratne Srbije.

Jovan Bajford – socijalni psiholog čija je uža specijalnost blaćenje lika i dela Svetog Vladike Nikolaja Velimirovića, kojeg optužuje za antisemitizam i antievropejstvo. Kroz tekstove često govori o opasnosti srpskog nacionalizma i njegove veze sa SPC. Simbol kvazi-intelektla i palanačke svesti u odnosu na „zapadni svet”.

Gorčin Stojanović – intelektualac (provincijalac) iz kruga dvojke čuven po mlaćenju prazne slame i po rečenici „da se više grozi provincije nego lošeg života”, a provincija za Gorčina predstavlja sve što ima „miris tamjana”, parohijalni način mišljenja... Očaran i opijen zapadom sa vidnim kompleksom „američke žvake” i „kinder jajeta”. Jedan od simbola posleratne kvazi-kulture u Srbiji i govora mržnje prema srpskoj naciji i srpskom nacionalizmu.

Žarko Korać – osvedočeni srbomrzac koji godinama optužuje srpski narod za izmišljene genocide širom SFRJ, dok je izjavio „da Srbija ne treba da se bavi zločinima NDH, jer Hrvatska nije njena naslednica”. Ovaj politički šarlatan je u javnosti takođe poznat i kao gej lobista i zagovornik održavanja gej parada.

Latinka Perović - ideolog i zaštitnik kvazi-elite koja sebe predstavlja „modernom, građanskom i evropskom Srbijom”. Umišljeni borac protiv nepostojećih kategorija poput „velikosrbijanskog nacionalizma” i „antievropske ideologije”. Kao glavnog krivca za ratove 90-ih optužuje državu Srbiju, SANU, SPC i srpske intelektualce. Veliki zagovornik nezavisnog Kosova. Intelektualni otpad posleratne Srbije.

Borka Pavićević – jedna od aktivistkinja i srbomrzaca na platnoj listi Džordža Soroša i raznih fondacija, ispostava stranih obaveštajnih službi. Veliki borac protiv „srpskog nacionalizma i SPC”, a kao šiptarski lobista u Beogradu je organizovala izložbu slika šiptarskog teroriste Adema Jašarija. Kao podršku organizatorima Gej parade organizovala sramnu izložbu fotografija na kojoj su Gospod Isus Hristos i pravoslavni svetitelji prikazani kao homoseksualci. Kao višestruki plaćenik stranih struktura u Srbiji, uživa zaštitu svih proevropskih režima i nikada nije izvedena pred lice pravde. Jedna od najomraženijih osoba u srpskom narodu.

Branko Radun – samozvani politički analitičar, koji kada nije uspeo da se probije u nacionalnim intelektualnim krugovima, a odmah po nastanku SNS najpre preko svog sajta „VIDOVDAN” postaje njihov lobista, a zatim i u svojim javnim nastupima podržava Aleksandra Vučića i političku korupciju „briselkog sporazuma”. Režimski klovn.

Dragomir Anđelković – kolega Branka Raduna, kvazi- analitičar koji je uvek tu da obavlja prljave poslove (političke analize) u korist Aleksandra Vučića i SNS-a. Spada u sloj najopasnijih marioneta koji patriotizam svode na „salonski nacionalizam” i tako omogućavaju antisrpskim ideologijama kredibilitet. Miljenik svih proevropskih režima.

Petar Luković – nekada pit bul drugosrbijanskog novinarstva koji je grizao sve bez ikakvog pardona, a sada sijamska maca Aleksandra Vučića koja na svom internet portalu E-novine piše hvalospeve svom voljenom lideru. Nesmetano širi najgrublji i najotvoreniji govor mržnje prema Srbima, pravoslavlju i srpskoj kulturi, dok kao simbol antisrpskog kvazi-kulturnog establišmenta uživa zaštitu svih proevropskih režima i nikad nije pozvan na krivičnu odgovornost zbog širenja govora mržnje i raspirivanja verske, nacionalne i etničke netrpeljivosti i mržnje.

Vladimir Arsenijević – književnik koji je stekao slavu devedesetih pljuvanjem po režimu Slobodana Miloševića, a i svemu što je srpsko, paralelno fanatično veličajući „zapad”. Čuvena izjava „Srbija je danas tužna, zaostala, desničarska, palanačka državica, ksenofobična, nepoverljiva, dozlaboga konzervativna, skučene, tabloidske svesti, dezorijentisana iznad svega ponekad se čini da iz ovog kovitlaca zaista nema pravog izlaza.” Jedan od kvazi-intelektualaca sa izraženim kompleksom niže vrednosti u odnosu na „zapad”.

Veran Matić – simbol ekstremnog antisrpskog novinarstva, veleizdajničke politike i širenja govora mržnje prema Srbima. Dugi niz godina vrši teška krivična dela i antisrpsku medijsku kampanju preko nacionalne frekvencije koju ima B92. Zaštićeni medved svih evropskih režima. Preko svoje televizije vodio je i vodi kampanje za nezavisnost Kosova, Srbe predstavlja kao genocidan narod koji je kriv za zločine širom bivše SFRJ, vodeći gej lobista, jedan od miljenika američke ambasade, višestruki strani plaćenik. Putem B92 je izvršio niz krivičnih dela širenja govora mržnje i raspirivanja verske, nacionalne i etničke netrpeljivosti i mržnje, ali nikad nije pozvan na odgovornost. Vulgarnost govora mržnje prema srpskoj kulturi, srpskom identitetu i istoriji je dostigao vrhunac pljuvanjem lika i dela, sada blaženopočivšeg, patrijarha Pavla.

Nataša Kandić – simbol za posleratnu veleizdajničku kliku u Srbiji. Strani agent, dugogodišnji saradnik Džordža Soroša, zapadnih fondacija i američke administracije od kojih dobija novac za lažna prikupljanja i objavljivanja materijala o ratnim zločinima na prostoru bivše SFRJ koje su navodno počinili Srbi. Tokom rata na Kosmetu 1999. godine, odlazila je i donosila falsifikovane dokaze koji su kasnije korišćeni na suđenjima optuženim Srbima za ratne zločine na prostorima Kosova i Metohije. Nataša Kandić je bila počasni gost na sednici skupštine lažne države Kosovo kada je proglašena nezavisnost od Srbije. Postoji ceo niz teških krivičnih dela koja je počinila, ali nikad nije izvedena pred lice pravde. Jedna od najomraženijih osoba u srpskom narodu.

Ivan Vejvoda – najplaćeniji američki agent koji finansira i koordinira projekte izgradnje i jačanja nezavisnog Kosova i prvi čovek za sprovođenje programa Balkan Trast for Demokrasi koji je u vlasništvu Sjedinjenih Američkih Država upravljan pod budžetom američke državne agencije USAID. Redovno predaje raport američkim kongresmenima i to ističe u svojim biografijama. Od petooktobarskog CIA prevrata 2000. godine nastavlja saradnju sa američkim obaveštajnim i političkim krugovima sve do današnjeg dana.

Srđa Popović – strani agent, nekadašnji savetnik pokojnog Zorana Đinđića i jedan od vođa organizacije OTPOR koju je osnovala CIA radi rušenja režima Slobodana Miloševića. Već u prvim godinama posle uspešne realizacije CIA projekta 5. oktobra 2000. godine biva angažovan od Stejt departmenta i učestvuje u državnim prevratima u drugim zemljama, a od 2004. godine osniva organizaciju KANVAS koja je nastavlja da radi za američke obaveštajne službe i preko koje se organizuju nasilne revolucije u svim zemljama koje se ne slažu sa politikom SAD. Popović je jedan od najuspešnijih indoktriniranih agenata američkih obaveštajnih službi, a nagrađen je od strane svetskih moćnika i celim ostrvom na Maldivima koje mu je predato u vlasništvo. Višestruki plaćenik stranih obaveštajnih službi i zapadnih fondacija.

Teofil Pančić – zagovornik kvazi-političkih teorija i promoter palanačkih percepcija „zapadnog sveta”. Jedan od najistaknutijih među beogradskim politički angažovanim novinarima koji svaku nacionalnu ideju proglašavaju fašističkom, dok pravi neofašizam oličen u NATO alijansi promovišu kao demokratske moderne obrasce civilizovanog ponašanja.

Sonja Biserko – Srbiju predstavlja kao „bastion mraka”, a Srbe kao „patološke ubice i zločince”. Ponosna je vlasnica hrvatskog pasoša i za potrebe Hrvatske

ambasade prikuplja podatke kako bi Srbi bili optuženi za ratne zločine. Veliki zagovornik „nezavisnog Kosova” i saradnik nevladinih organizacija iz kojih stoje šiptarski narko karteli. Dobijala novac od Džordža Soroša sa kojim se više puta i sastajala. Za vreme bombardovanja Srbije od strane NATO pakta pozivala na ubijanje civila. Jedna od najomraženijih osoba u srpskom narodu.

Miljenko Dereta – jedan u nizu stranih agenata i pobornika palanačke ideologije kompleksa niže vrednosti prema „zapadnom svetu”. Plaćenik niza stranih nevladinih organizacija, austrijskih fondacija i Džordža Soroša sa kojim se i lično sastajao. Lobista politike priznavanja nezavisnog Kosova i pobornik veleizdajničkih marionetskih kvazi-političkih stavova. Čuven po izjavi „da je većina Srba ksenofobično”. Spada u krug nevladinih aktivista koji podržavaju „gej paradu”. U javnosti se često ističe kao rusofobni političar i zdušno podržava EU i NATO, kao i neonacističke teorije neoliberalizma.

Jelena Milić – direktor centra za evroatlantske studije, poznata kao NATO lobista koji podržava bombardovanje Srbije 1999. godine pod opravdanjem da je „na drugi način bilo nemoguće sprečiti zlodela koja je činio Miloševićev režim od 1998. do 1999. na Kosovu”. Poznata i kao gej lobista i plaćenik evroatlantskih, zapadnih i američkih fondacija. Karijeristički intelektualni otpad posleratne Srbije.

Mirko Đorđević – samozvani verski analitičar koji je poznat po napadima na SPC. Totalni laik i nepoznavalac pravoslavne teologije i hrišćanstva uopšte koji proizvoljno tumači Crkvene Kanone, po običaju kako je tumačio statut Saveza Komunističke Partije Srbije. Monaha na Svetoj Gori i Svetog vladiku Nikolaja Velimirovića je nazivao nacistima i antisemitima. Podržava održavanje gej parada i LGBT populaciju, kao i ulazak Srbije u EU. Jedan od simbola posleratnog kvazi-intelektla.

Srbijanka Turlajić – profesorka, borac za „ljudska prava” i put Srbije ka Evropi. Bila aktivni član organizacije OTPOR koju je osnovala i finansirala CIA. Zalaže se za američki koncept „građanskih prava” koji podrazumeva gej parade, rušenje institucije porodice i uništenje patrijarhalnog društva. Jedan od istaknutih beogradskih promotera palanačke percepcije „zapadnog sveta”. U intervjuu za dnevni list BLIC rekla da „podržava ono što je Vučić uradio sa Kosovom”, misleći na potpisivanje protivustavnog Briselskog sporazuma.

Milovan Drecun – vojni novinar i politički analitičar i komentator, branitelj Kosova i Metohije, pisac više knjiga koje su veličale herojstvo srpske vojske na KiM tokom rata 1999. godine. Sada izdajnik i politička fukara koja se zarad boljeg života učlanila u SNS, jedan od učesnika izdaje KiM i potpisivanja Briselskog sporazuma. Jedan od simbola veleizdajničke klike okupljene oko Srpske napredne stranke.

Nenad Lj. Stefanović – simbol proevropskog novinarskog rugla koji je vrhunac dostigao u toku predizborne kampanje za parlamentarne izbore 2014. godine u kojoj je kršeći zakon i sa ciljem ulagivanja proevropskom režimu brutalno blokirao sve patriotske stranke i sprečio gostovanje predstavnika stranaka koje su u javnosti profilisane kao patriotske u emisijama RTS-a, iako je imao zakonsku obavezu da omogući svima isti tretman. Čovek koji je javni servis Srbije pretvorio u porno kanal vladajućih partija, a uređivanje izbornog programa predao u ruke američkih obaveštajno-nevladinih struktura.

Svetlana Lukić – jedan od simbola ekstremističkog srbomrzačkog govora mržnje. Pljuvač svega što je srpsko i pobornik američkih NATO vrednosti i gej ideologija, poklonik Reganove narko-demokratije i promoter primitivizma oličenog u kompleksu niže vrednosti prema „svetu zapada”. Putem sajta Peščanik već dugi niz godina nekažnjeno širi govor mržnje prema srpskom narodu. Višestruki plaćenik zapadnih fondacija i obaveštajno-nevladinih struktura.

Nebojša Krstić – simbol posleratnog kvazi-intelektu u Srbiji. Nekadašnji član pop benda „Idoli” koji je postao „igrač” na marketinškom tržištu Srbije po principu trgovine političkim uticajem odmah po dolasku njegovog prijatelja Borisa Tadića na vlast kojem je bio i lični savetnik. Sitni karijerista, umišljeni intelektualac i otvoreni zagovornik nezavisnog Kosova, a do koje mere ide političko šarlatanstvo dotičnog pokazuje činjenica što je svojevremeno predlagao srpskoj fudbalskoj reprezentaciji da igraju utakmicu sa reprezentacijom Kosova. Jedan od simbola veleizdajničkog režima Borisa Tadića i veleizdajničke plaćeničke klike okupljene oko nekadašnje Demokratske stranke za koju je dokazano – na osnovu izveštaja, izjava i saopštenja Stejt departmenta, fondacije NED, organizacija IRI i NDI, obaveštajnih službi CIA i FBI, kao i Wikiliks depeša – da je ta stranka plaćenički politički servis Stejt departmenta u Srbiji.

SUD

Viši sud u Beogradu

SUDIJA

Zoran Ganić

BROJ PREDMETA

Kp03-23/2014

PODNOŠILAC

Tužilaštvo za visokotehnoški kriminal

OPTUŽENI

Ivan Ivanović

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETERasna i druga diskriminacija – član 387 KZ²²⁰**TREKUTNI STATUS PREDMETA**

U toku

220 Krivični zakonik Republike Srbije, Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.

Optuženi Ivan Ivanović tereti se za krivično delo rasna i druga diskriminacija, time što je sačinio i objavio takozvani „spisak 30 najvećih srbomrzaca”. Za učinjenje ovog krivičnog dela, ukoliko se vrši proganjanje organizacija ili pojedinaca zbog njihovog zalaganja za ravnopravnost ljudi propisuje se kazna zatvora od šest meseci do pet godina. Glavni pretres otvoren je 19. februara 2015. godine. Optuženi se izjasnio da nije kriv, kao i da nije imao nameru da bilo koga diskriminiše zbog njegovih ličnih osobina, već da su se imena javnih ličnosti na spisku našla zbog njihovih političkih stavova, a sudija je ovom prilikom odredio da se tokom glavnog pretresa saslušaju sve pomenute ličnosti, koje su već davale iskaze tokom istrage u tužilaštvu.²²¹

Dana 23. marta 2015. godine saslušano je troje svedoka sa navedenog spiska: Žarko Korać, Goran Marković i Mirjana Karanović.²²² Korać je istakao da je nakon objavljivanja teksta u kojem je okarakterisan kao „srbomrzac” doživljavao neprijatnosti i da su mu ljudi na ulici dobacivali, pretili i vređali ga „više nego obično”, ali se nije pridružio krivičnom gonjenju tužilaštva, smatrajući da je reakcija države dovoljna. Reditelj Goran Marković je naveo da se oseća loše zbog toga što se našao na spisku „srbomrzaca”, ali da nikakve neprijatnosti nije doživeo. Sa izuzetkom dobacivanja na ulici i komentara na društvenim mrežama, glumica Mirjana Karanović, prema sopstvenim tvrdnjama, nije imala dodatnih neprijatnosti vezanih za tekst organizacije Naši, te da je u poslednjih dvadesetak godina imala sličnih problema zbog svojih stavova.²²³

Sledeće zasedanje u glavnom pretresu zakazano je za 29. april 2015. godine.

221 „Počelo suđenje zbog spiska ‘30 najvećih srbomrzaca’”, Radio-televizija Srbije, <http://bit.ly/1H8F6oo>.

222 Monitori Inicijative mladih za ljudska prava nisu prisustvovali zasedanju u glavnom pretresu, jer je zbog tehničkih razloga veličine sudnice, uprkos najavi prisustva, prednost data novinarima.

223 „Svedočili Goran Marković, Žarko Korać i Mirjana Karanović”, Danas, <http://bit.ly/1EdedPi>.

Slučaj uvrede: Blašković protiv Fajgelja

Od lokalnih izbora 2012. godine udruženje građana Treća Srbija deo je vladajuće koalicije u Novom Sadu, a za direktora Kulturnog centra Novog Sada postavljen je dr Andrej Fajgelj, istaknuti član ovog udruženja. Sa pozicije direktora smenjen je Laslo Blašković.

Na sajtu Kulturnog centra Fajgelj je izneo da je Blašković iscepao deo izdanja „Polje” sa tekstom Aleksandra Gatalice i optužio ga za cenzuru. Ovom prilikom ga je poistovetio sa nacistima i njihovim zločinima na Babelplacu. Tekst koji je objavio naziva se „Ko ponovo napada Kulturni centar Novog Sada” i sadrži između ostalog spornu izjavu:

Za one koji ipak traže dlaku u jajetu, jedan urednik jeste uspeo da postane cenzor. I to upravo u Kulturnom centru. Prošle godine, naš Časopis „Polja” bio je već odštampan kada je Laslo Blašković naredio da se iz čitavog tiraža iscepa prvih 30 stranica sa tekstom Aleksandra Gatalice. Da, dobro ste pročitali, iscepa! Samo zamislite scenu. Javni službenici, izdavači, pisci, urednici, dizajneri, štampari, čitava jedna ustanova zadužena da neguje kulturu, cepa knjige! „Polja” su korićena ispočetka, a dodatni trošak ušao je u krivičnu prijavu za nenamensko trošenje sredstava, ukupno pet miliona dinara. DS je od Katoličke porte napravila nacistički Babelplac.²²⁴

Nakon toga Fajgelj u emisiji „Sučeljavanja” koja je emitovana 24. oktobra 2013. godine na Radioteleviziji Vojvodine izjavljuje: „Moj prethodnik je delo jednog od najvećih živih sprskih pisaca - iscepao. Znači, te stranice su iscepane i nakon toga bačene ili spaljene, kao na Babelplacu ‘33. godine”. Na pitanje voditelja emisije: „Jeste li sigurni u to što govorite”, tuženi odgovara: „Apsolutno!”²²⁵

Laslo Blašković, višestruko nagrađivani književnik, koji je objavio 16 knjiga, izjavio je da su mu izjavama Andreja Fajgelja grubo povređeni čast i ugled i podneo tužbu protiv Fajgelja. Tužbenim zahtevom je prvobitno, pored naknade nematerijalne štete zbog povrede ugleda i časti, zatražio da i se presuda o trošku tuženog postavi na internet stranicu Kulturnog centra, u novinama Dnevnik, kao i na prvom programu RTV-a.

224 „Ko ponovo napada Kulturni centar Novog Sada?” Kulturni centar Novi Sad: <http://bit.ly/1trLhKX>.

225 „Sučeljavanje - 24.10.2013.” Radio-televizija Vojvodine <http://bit.ly/100usoi>.

SUD*Osnovni sud u Novom Sadu***BROJ PREDMETA***P-10411/2013***SUDIJA***Ivana Stevanov***PREDMET PRIMLJEN***30. oktobar 2013.***TUŽILAC***Laslo Blašković***TUŽENI***Andrej Fajgelj***STATUS PREDMETA***U toku***KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETI***Uvreda – član 170 KZ²²⁶*

226 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS
br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr.,
72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013

Na poslednjem održanom ročištu 24. marta 2015. godine tužilac je istakao da je osetio pogoršanje zdravstvenog stanja, od kada ga je tuženi poistovetio sa nacistima, kao i da doživljava brojne neprijatnosti na poslu, ali i u privatnom životu. Osporio je da je iscepao delove časopisa. Izjavio je da nikada nije bio član DS-a i da je sa Gatalicom u dobrim odnosima. Fajgelj je na istom ročištu predao fotokopije faktura, da se tadašnji broj „Polja” štampao u više od 500 primeraka, koliko je bilo uobičajeno. Izjavio je da Blašković gaji animozitet prema piscu Gatalici i da je to bilo uzrok prekoričavanja spornog broja časopisa. Isto tako je izjavio da je DS napravila od Katoličke porte Babelpac a ne tužilac. Naveo je da je u vreme kada je Blašković bio direktor KC korišćen za stranačke aktivnosti DS-a te da je u KC-u pronašao stranački propagandni materijal DS-a.

Advokati Blaškovića su nakon ovog ročišta podneli podnesak i proširili tužbeni predlog zbog novih okolnosti koje su nastale u vezi sa slučajem, konkretno autorski tekst tuženog objavljen u Politici pod nazivom „Pristrasni lenjiri”²²⁷ od 17. maja 2014. godine. Takođe, tuženi je nakon imenovanja Blaškovića za v. d. direktora Narodne biblioteke Srbije sazvao konferenciju za novinare u Medija centru gde je glavna teza bila da je Hitler 1941. bombardovao Narodnu biblioteku ali da je mnogo gore od toga kada je neko iznutra uništava.²²⁸ Tužbeni zahtev je umesto dosadašnjih 500 000 dinara povećan na 600 000 dinara i zatraženo je da pored dnevnih listova Dnevnik, prvog programa RTV Vojvodine, tuženi o svom trošku treba da objavi izreku presude i u kulturnom dodatku Politike.

227 „Pristrasni lenjiri”, Politika: <http://bit.ly/1FytOYJ>.

228 „Treća Srbija oštro protiv Lasla Blaškovića”, Politika: <http://bit.ly/1NRSioX>.

Slučaj „Istinoljublje”

Beogradska Parada ponosa 2014. je održana 28. septembra. Parada ponosa je bila glavni događaj u okviru Nedelje ponosa koja je održana od 22. do 28. septembra tokom koje je predstavljeno puno kulturnih sadržaja. Učesnicima Parade ponosa su u danima pred najavljenju Nedelju ponosa kao i sam Prajd upućivane preteće poruke putem štampe, elektronskih medija i grafita ispisanih po gradskim fasadama. Kao i prethodnih godina, i Srpska pravoslavna crkva je najoštrije osuđivala ovu manifestaciju, pozivajući na netrpeljivost i diskriminaciju.

Doček povodom osvojene srebrne medalje na Svetskom prvenstvu za košarkaše održan je na platou ispred Skupštine grada Beograda 15. septembra 2014. Slavlju je prema procenama prisustvovalo oko 20 000 posetilaca. Tom prilikom je grupa od troje ljudi delila letke čiji je sadržaj direktno pozivao na seksualnu diskriminaciju kao i dodatno podsticanje mržnje i netrpeljivosti. Naime, u letku se pozivalo na „Pravoslavnu litiju protiv gej-parade” koja je zakazana dan uoči Parade ponosa 27. septembra, a na koju zarad „opstanka temelja zdrave duhovnosti otadžbine naše” treba „doneti ikone, krstove i zastave Srbije”.²²⁹

Letkom je najavljen i skup sledećeg dana, na dan Parade ponosa, pri čemu će se „odlučnim protestima odložiti to začinjanje nepristojnog, sablaznog talasa gej-ludila koje bi da potopi korene moralnog i biološkog bitisanja Srba”.

Tekst se završava parolom „Gej sramotu nikad u javnom životu”. Kao autor letka potpisuje se „Sabor srpske svetosavske sloge”, a link za sajt na internetu (www.istinoljublje.co.nr) koji je takođe na sadržini letka registrovan je na domen pacifičke Republike Nauru.

229 „Leci protiv gej parade deljeni na dočeku košarkaša”, Blic, <http://bit.ly/1b17CfQ>

SUD

Viši sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

K-793/2014

SUDIJA

Slavica Nikolić

PODNOŠILAC

Više javno tužilaštvo

PREDMET PRIMLJEN

1. oktobar 2014.

OKRIVLJENI

Jasmina Janković, Zoran Simić i Mile Stojanović

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETIIzazivanje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti – član 317 KZ²³⁰

230 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS
br. 85/2005, 88/2005 – ispr., 107/2005 – ispr.,
72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014

Tužilaštvo je podnelo krivičnu prijavu povodom ovog događaja protiv tri osobe. Na ročištu koje je održano 3. aprila 2015. godine, Zoran Simić, jedan od optuženih, nije poricao deljenje letaka, smatrajući pritom da tim svojim postupkom nikoga nije uvredio. U svom izlaganju odbrane izjavio je da je ponašanje pripadnika gej-populacije „teror manjine nad većinom” kao da je letke slične sadržine delio i ranije, a da namerava da ih deli i ubuduće. Na ročištu je saslušan i svedok policajac G. P. koji je tom prilikom učestvovao u privođenju okrivljenih. On je u potpunosti ostao pri svom prvobitnom iskazu, pri čemu ističe da se pre nego što je lišio slobode okrivljene konsultovao sa dežurnim tužiocem. U svom izlaganju policajac G. P. napominje da je taj skup pre svega bio doček košarkaša, prijavljen opštini Stari grad kao takav, te da neke druge organizacije ne mogu koristiti ovaj skup za svoje aktivnosti, nego da moraju to prijaviti policiji kao odvojen i samostalan skup. Dalje, on je izjavio da su okrivljeni svojim postupcima remetili javni red i mir.

Advokat odbrane je zatražio dodatni rok želeći da angažuje profesora Slobodana Antonića kako bi on dao svoju naučnu analizu da li postoje elementi diskriminacije u postupku okrivljenih. Tužilaštvo se nije protivilo ovom predlogu odbrane, smatrajući da bi bilo celishodno imati mišljenje profesora Antonića kao eksperta za tu oblast.

Sledeći pretres je zakazan 20. maj 2015. godine.

Govor mržnje u izjavama Dragana Markovića Palme

Dragan Marković, poznatiji kao Palma (1960), u politički život je ušao 1995. godine sa Željkom Ražnatovićem Arkanom (osnivačem paravojne formacije Srpska dobrovoljačka garda /SDG/) i Borislavom Pelevićem (jednim od komadanata SDG), sa kojim je osnovao Stranku srpskog jedinstva.

Srpska dobrovoljačka garda (SDG) je bila srpska nacionalistička paravojna profilerska formacija koja je učestvovala u ratovima za vreme raspada SFRJ, a koju je osnovao i predvodio Željko Ražnatović Arkan, te su ove paravojne snage poznate i kao Arkanovi tigrovi ili samo Tigrovi. Garda je osnovana oktobra 1990. godine i u početku je brojala oko dvadesetak dobrovoljaca, prvenstveno navijača FK Crvene zvezde. Podaci koji se tiču brojnosti same Garde variraju u zavisnosti od izvora (govori se o cifri od nekoliko stotina pa sve do 20 000 pripadnika formacije). Jezgro formacije činili su radnici Državne bezbednosti Srbije. Sledbenici Željka Ražnatovića Arkana su se izjašnjavali kao patriote kojima je prvenstveno cilj zaštita interesa srpskog stanovništva van Srbije. SDG se borila na teritorijama Hrvatske (1991–1992), Bosne i Hercegovine (1992. i 1995). Centar za obuku kao i štab Garde se nalazio u Erdutu (prostor današnje Hrvatske). Jedan od najistaknutijih komadanata Garde bio je pukovnik Miodrag Ulemek poznatiji kao Legija. Srpska dobrovoljačka garda je prestala da postoji aprila 1996. godine. Haški tribunal je 1997. godine Željka Ražnatovića optužio za komandovanje Gardom, budući da je jedinica po navodima optužbe odgovorna za brojne zločine protiv čovečnosti, kršenje Ženevske Konvencije i zakona i običaja ratovanja. U međuvremenu je objavljena i lista od strane Haškog tribunala, na kojoj su imena sedamdeset pripadnika bošnjačke nacionalnosti, koje je su ubili članovi Garde na čelu sa Arkanom u okolini Sanskog Mosta. Arkan je odbacio navode optužbe Haškog tribunala, tvrdeći da je to samo još jedan način da se zapadni političari reše jednog antimuslimanskog, antiameričkog i proruskog faktora u Srbiji. Željko Ražnatović je ubijen 15. januara 2000. godine u Beogradu u hotelu Interkontinental i njegova krivica za počinjene ratne zločine nikada nije utvrđena.

Marković je 2004. godine osnovao stranku Jedinstvena Srbija,²³¹ na čijem je čelu i danas. Marković je poslanik i član vladajuće koalicije u Skupštini Srbije. U periodu od 2004. do 2012. godine bio je i gradonačelnik Jagodine.

²³¹ Zvanična prezentacija na <http://bit.ly/1nK54a3>.

Povodom planiranog održavanja Parade Ponosa 2011. godine, tadašnji ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić je pozvao sve političke činioce u Srbiji da jasno iskažu svoj stav u vezi održavanja navedenog skupa. Dragan Marković Palma je 15. avgusta 2011. godine u Jagodini izjavio za medije: „Nismo promenili stav, ali ja nisam za nasilje, neka budu mirne demonstracije, ali ne da se na ulici pokazuje nešto što je za mene bolest – homoseksualnost”. Dragan Marković je u nastavku u medijima izjavio: „Moj lični stav i stav Jedinствene Srbije je da smo protiv svakog skupa gde homoseksualci demonstriraju, posebno ulicama Beograda i žele da prikažu nešto što je bolest – da je normalno.”²³²

Gej strejt alijansa je 16. avgusta 2011. godine izdala saopštenje za javnost povodom izjave Markovića da je homoseksualnost bolest²³³ u kome se, između ostalog, navodi da „i pored toga što je homoseksualnost skinuta sa liste bolesti Svetske zdravstvene organizacije još pre dvadeset godina, što je u više navrata potvrdilo i Srpsko lekarsko društvo i Ministarstvo zdravlja Republike Srbije, Dragan Marković Palma ne prestaje da ovakvim i sličnim izjavama zloupotrebljava medijski prostor, širi neistine i raspiruje mržnju prema LGBT populaciji”. Nakon toga, 22. avgusta 2011. godine, GSA je podnela tužbu protiv Markovića zbog diskriminacije povodom ove njegove izjave.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti je 17. avgusta 2011. godine izdala upozorenje javnosti o izjavama Dragana Markovića kojim je posebno istakla i upozorila da se radi o homofobičnoj izjavi kojom se homoseksualnost karakteriše kao bolest, te da se ovakvim izjavama dodatno podstiču mržnja, neravnopravnost i netrpeljivost prema pripadnicima LGBT populacije, kao i da im se negira sloboda mirnog okupljanja kao jedno od najznačajnijih prava zagarantovanih Ustavom i zakonima RS.

²³² „Prajd: Dačić u klin, Palma u ploču”, B92, <http://bit.ly/OEykz2..>

²³³ Saopštenje se u celosti može naći ovde: <http://bit.ly/1ozNnHn>.

SUD*Prvi osnovni sud u Beogradu***BROJ PREDMETA***P-17987/2011***SUDIJA***Jasna Tresač***PREDMET PRIMLJEN***23. avgust 2011.***TUŽILAC***Gej strejt alijansa***TUŽENI***Dragan Marković***PREDMET SPORA***Diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije, članovi 11, 12, 13 i 21 Zakona o zabrani diskriminacije²³⁴***TREKUTNI STATUS PREDMETA***Ožalben*

234 Zakon o zabrani diskriminacije RS Službeni glasnik RS br. 22/2009.

Nakon što je pravna služba GSA 22. avgusta 2011. godine na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije podnela Prvom osnovnom sudu u Beogradu tužbu protiv Dragana Markovića za utvrđenje teškog oblika diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i zabranu ponavljanja iste, a budući da Marković nije odgovorio na tužbu u roku od 30 dana, Prvi osnovni sud je 26. oktobra 2011. godine doneo prvostepenu presudu u kojoj se utvrđuje postojanje teškog oblika diskriminacije, te zabranio Dragana Markoviću da ih ponavlja i naložio da plati sudske troškove.²³⁵

U obrazloženju presude navodi se da je „u konkretnom slučaju lično svojstvo, odnosno seksualnu orijentaciju, Marković prikazao kao bolest i kao nešto nenormalno i to putem javnih glasila, čime je izvršena teška diskriminacija“, kao i da „odredbom člana 13. Zakona o zabrani diskriminacije određen je teški oblik diskriminacije kao izazivanje i podsticanje neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti po osnovu seksualne orijentacije što predstavlja teški oblik diskriminacije posebno ako se vrši putem javnih glasila, te u konkretnom slučaju lično svojstvo, odnosno seksualna orijentacija, je od strane Dragana Markovića prikazana kao bolest i kao nešto nenormalno i to putem javnih glasila, čime je izvršena teška diskriminacija“.

Gej strejt alijansa je izrazila zadovoljstvo brzinom kojom je presuda doneta od strane suda, ali i izjavila da se nada da ona neće biti preinačena u drugostepenom postupku i da će postati pravosnažna.

Advokat Dragana Markovića je 11. novembra podneo žalbu na prvostepenu presudu. Apelacioni sud je 19. septembra 2012. godine ukinuo presudu protiv

235 „Presuda Dragana Markoviću Palmi zbog teškog oblika diskriminacije LGBT populacije“, Gej strejt alijansa, <http://bit.ly/1kMoJi6>.

Dragana Markovića Palme za učinjeno krivično delo teške diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i vratio postupak na ponovno suđenje. Apelacioni sud je ukinuo prvostepenu presudu po žalbi Markovićevog advokata²³⁶ zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primene materijalnog prava, tj. zbog toga što je utvrdio da tuženom Markoviću tužba nije uredno dostavljena od strane Prvog osnovnog suda i da nije dostavljena njemu lično ili njegovom punomoćniku već članu njegovog domaćinstva, što je u suprotnosti sa članom 136 Zakona o parničnom postupku.²³⁷

236 „Ukinuta presuda protiv Dragana Markovića Palme”, Gej strejt alijansa, <http://bit.ly/1ijppor>.

237 Zakon o parničnom postupku, Službeni glasnik RS br.72/2011, 49/2013 - odluka Ustavnog suda, 74/2013 - odluka Ustavnog suda.

SUD

Prvi osnovni sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

P-15378/2012

SUDIJA

Biljana Tasić

PREDMET PRIMLJEN

26. jul 2012.

TUŽILAC

Gej strejt alijansa

TUŽENI

Dragan Marković

PREDMET SPORA

Diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije, članovi 11, 12, 13 i 21 Zakona o zabrani diskriminacije²³⁸

TREKUTNI STATUS PREDMETA

Pravosnažan

238 Zakon o zabrani diskriminacije RS, Službeni glasnik RS br. 22/2009.

U ponovljenom postupku, presuda je u potpunosti preinačena.²³⁹ Naime, sud je našao da je tužba GSA neosnovana. U obrazloženju presude²⁴⁰ je između ostalog navedeno da Markovićeva izjava „sadrži obeležja diskriminatoriskog ponašanja, ali ne u obimu koji je potreban da se navedena izjava i zvanično, od strane suda, utvrdi kao akt diskriminacije”, kao i da je ta izjava već dodatno sankcionisana time što je Poverenica za zaštitu ravnopravnosti kroz svoje saopštenje na to ukazala. Takođe je rečeno da „sud ne treba da predstavlja državni organ koji će utvrđivati da je došlo do diskriminatoriskog ponašanja svaki put kada se neka od socijalnih kategorija navedenih u Zakonu o zabrani diskriminacije nađe uvređenom ili po sopstvenom vrednosnom sudu diskriminisanom”, te da je Markovićeva izjava „u skladu sa programom njegove stranke, kao i da je to bio njegov vrednosni sud, a vrednosni sud se sudski ne može dokazivati. Sud je za, u prethodnoj presudi utvrđen govor mržnje, u preinačenoj zaključio da bi se „eventualnim usvajanjem tužbe ugrozilo pravo Dragana Markovića Palme na

239 <http://bit.ly/1eVLQEX>.

240 Presuda se u celosti može naći na: <http://bit.ly/1gVQwLt>.

sopstveno mišljenje i slobodu govora, pa bi svako utvrđivanje njegove izjave kao diskriminatorskog postupanja bilo u potpunoj suprotnosti sa ciljem sa kojim je donet Zakon o zabrani diskriminacije”. Pri tome je prvostepeni sud doneo odluku, posebno ceneći upozorenje javnosti Poverenice za zaštitu ravnopravnosti kao značajno, ali ne i obavezujuće za sud.

GSA je podnela žalbu na ovako donesenu presudu. Prvostepeni sud je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pogešno primenio materijalno pravo. Apelacioni sud je 11. juna 2014. godine u veću sastavljenom od Zorice Jašarević kao predsednice veća i Vesne Matković i Vladislave Milićević kao članice veća preinačio presudu Prvog osnovnog suda u Beogradu time što je usvojio tužbeni zahtev Gej strejt alijanse utvrdivši da je tuženi Dragan Marković Palma učinio akt diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije grubo povredivši članove 11, 12, 13 i 21 Zakona o zabrani diskriminacije. U obrazloženju presude Apelacioni sud ističe da Dragan Marković „kao ugledna politička ličnost i predsednik stranke ima pravo na sopstveno mišljenje, ali ima i obavezu da u svojim izjavama ne propagira diskriminaciju. Posebna je obaveza političara da promoviše vrednosti demokratskog društva kao što su pluralizam, tolerancija i pravo na različitost”. Ovakva izjava Markovića se nikako ne može opravdati zahtevom tadašnjeg ministra unutrašnjih poslova Ivice Dačića da politički činioci jasno daju mišljenje povodom održavanja „Parade ponosa” jer je taj zahtev podnet imajući u vidu bezbedosne rizike u vezi sa održavanjem skupa, a ne u cilju da se političari izjasne da li neko zbog svog seksualnog opredeljenja može organizovati skup. Presudom se Draganu Markoviću zabranjuje da ubuduće ponavlja izvršenu diskriminaciju na osnovu seksualnog opredeljenja i obavezuje se nadoknadi troškove postupka.²⁴¹

Dragan Marković je povodom osuđujuće presude Apelacionog suda izjavio da je poštuje, ali da sama presuda niti bilo koja druga mera neće uticati na njega da promeni stav i podrži LGBT populaciju u borbi za svoja prava. Tom prilikom je za medije izjavio sledeće: „Gospodo homoseksualci, i dalje ću biti protiv održavanja bilo kog javnog skupa kada su u pitanju homoseksualci jer njima niko ne brani da u četiri zida rade šta hoće, a upornim insistiranjem da svoje opredeljenje javno demonstriraju, upravo oni krše prava većine građana Srbije koji ih ne podržavaju”.²⁴² Marković je dodao da nijedna presuda, pa ni Apelacionog suda neće zabraniti njemu niti njegovoj stranci da javno iznose mišljenja o homoseksualcima.

²⁴¹ Presuda dostupna u arhivi Inicijative.

²⁴² „Palma: Gospodo homoseksualci, poštujem presudu, ali vi niste normalni”, Alo, <http://bit.ly/1FV2Uuk>.

Slučaj Miša Vacić

Miša Vacić je široj javnosti postao poznat kao jedan od najistaknutijih pripadnika ultradesničarskog pokreta 1389.²⁴³ Godine 2008. Miša Vacić sa još nekoliko članova napušta ovaj pokret, a 2010. godine registruje nov pokret pod nazivom Srpski narodni pokret 1389 (SNP 1389).

Osnovni cilj ovog pokreta je „oslobođenje i ujedinjenje svih srpskih zemalja u koje pored Srbije ubraja i Crnu Goru, Makedoniju, Bosnu i Hercegovinu, prostor nekadašnje Republike Srpske Krajine sa proširenjima i deo severne Albanije”. Kao osnovna načela ističe „rodoljublje, pravoslavnu veru, slogu, očuvanje čistote i bogatstva srpskog jezika, porodične vrednosti, a oštro se suprostavlja sektaštvu i unijaćenju kao i gej pokretu”.²⁴⁴

Dana 19. septembra 2008. godine grupa koja je brojala oko 20 mladića, koji su tom prilikom nosili hiruške maske i kapuljače, napala je učesnike Kvir festivala, koji su u tom trenutku izlazili iz jednog kluba u Beogradu. Tom prilikom je povređeno troje učesnika festivala, među kojima je bio jedan američki državljaniin kao i dve devojke iz Srbije. Policija je uhapsila dva napadača. Prema navodima tužilaštva među uhapšenima je bio i Miša Vacić, u čijem stanu su pronađeni pištolj, municija, pancir i fantomke.

Srpski narodni pokret 1389 u svojim izjavama oštro negira genocid u Srebrenici. U vezi sa tim, Pokret je 11. jula 2010. godine, na godišnjicu masakra u Srebrenici najavio okupljanje u Beogradu pod nazivom „Srećan 11. jul, dan oslobođanja Srebrenice”. Ministarstvo unutrašnjih poslova je zabranilo skup. Ovakva akcija od strane SNP 1389. je protumačena kao izrugivanje žrtvama genocida u Srebrenici.

Septembra 2009. godine Republički javni tužilac Slobodan Radovanović je na inicijativu Ministarstva pravde podeo zahtev Ustavnom sudu Srbije za zabranu delovanja organizacija Obraz kao i pokreta 1389. Kao razlog za to, Tužilaštvo je navelo da je delovanje tih organizacija usmereno na nasilno rušenje ustavnog poretka, kršenje Ustavom zajamčenih prava i izazivanje nacionalne, verske, rasne i seksualne mržnje i diskriminacije. Republičko javno tužilaštvo je novembra 2011. godine povuklo prvobitan zahtev, a ubrzo zatim podnelo novi prošireni zahtev Ustavnom sudu Srbije. Novim zahtevom za zabranu organizacija

²⁴³ Pokret je kasnije preimenovan u Pokret 1389, a u javnosti se predstavljao i kao Srpski narodni pokret 1389.

²⁴⁴ <http://bit.ly/1b5ypYy>.

su bila obuhvaćena i udruženja SNP 1389 i Naši iz Arandjelovca. Ustavni sud je 14. novembra 2012. godine odbio zahtev za zabranu udruženja SNP 1389, SNP Naši 1389 kao i udruženja Naši iz Arandjelovca.

SUD

Prvi osnovni sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

K-4071/2010

SUDIJA

Ivana Ramić

PODNOŠILAC

Prvo osnovno javno tužilaštvo

OKRIVLJENI

Miša Vacić

OPTUŽNICA PODIGNUTA

30. oktobar 2009.

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETI

Rasna i druga diskriminacija i nedozvoljeno držanje oružja – članovi 387 stav 4 i 348 stav 1 KZ²⁴⁵

TREKUTNI STATUS PREDMETA

Pravosnažan

245 Krivični zakon RS, Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009.

Okrivljeni Miša Vacić je optužen da je u periodu od 18. do 20. septembra 2009. godine predstavljao i širio ideje koje zagovaraju diskriminaciju pripadnika LGBT populacije, tako što je pribavljao i širio propagandni materijal, nalepnice na kojima je bio tekst sledeće sadržine „Nećemo gej paradu, hoćemo patriotsku vladu” i u sredstvima javnog informisanja davao izjave preteće sadržine. Vaciću se stavlja na teret i neovlašćeno držanje vatrenog oružja, zbog čega je sud u daljem postupku razdvojio slučajeve Vacića i Obradovića.²⁴⁶

Vacić se na glavnom pretresu 25. oktobra 2010. godine izjasnio da nije kriv ni po jednoj tački optužnice. Pri izjašnjavanju o optužnom predlogu, pripadnike LGBT populacije je nazivao „pederima”.

Nakon razdvajanja postupka 25. oktobra 2010. godine u odnosu na Obradovića, u procesu protiv Vacića, na pretresu održanom 21. oktobra 2011. godine postupak protiv Miše Vacića je spojen sa postupkom koji Vacića tereti za sprečavanje službenog lica u vršenju službene radnje iz člana 322 stav 3 u vezi stava 2 i stava 1 Krivičnog zakonika.²⁴⁷

U dokaznom postupku saslušani su svedoci Lazar Pavlović, Marija Savić i Ilija Šormaz, pregledani su video snimci pretresa stana u kome je nađen pištolj, i video snimak sačinjen u trenutku privođenja Vacića na Novom Beogradu.

²⁴⁶ Optužni predlog Kt.br.2260/2009 podignut je 30. oktobra 2009. godine pred Prvim opštinskim sudom u Beogradu protiv okrivljenih Mladena Obradovića i Miše Vacića. Oni se terete da su izvršili krivično delo rasna i druga diskriminacija iz člana 387. stav 4. Krivičnog zakonika.

²⁴⁷ Optužnica od 24. maja 2011. godine u arhivi Inicijative.

Na glavnom pretresu koji je održan 20. maja 2013. godine sudija Ivana Ramić je donela rešenje da se odustane od pozivanja svedoka Luke Rakočevića, pošto nikako nije bilo moguće da se nađe na prijavljenoj adresi. On se nije odazvao pozivu suda iako mu je izrečena novčana kazna u iznosu od 150 000 dinara.

Presuda kojom se Miša Vacić osuđuje uslovnom kaznom zatvora od pet meseci za diskriminaciju LGBT osoba pred otkazanu Paradu ponosa 2009, pet meseci uslovno za nedozvoljeno držanje oružja kao i šest meseci uslovnog zatvora za ometanje službenog lica u vršenju službene dužnosti, doneta je 12. jula 2013. godine.²⁴⁸

Sudija Ivana Ramić je rekla da je dokazana krivica za sve tri tačke koje su mu stavljene na teret, ali da je na težinu same kazne uticalo nekoliko okolnosti koje su cenjene kao olakšavajuće, pre svega činjenica da je okrivljeni bio neosuđivan u vreme izvršenja krivičnog dela, kao i da je krivično delo učinio sa nepune 24 godine, te da se izrečenom kaznom u potpunosti ostvaruje svrha generalne i specijalne prevencije.

Miša Vacić je pri izlasku iz sudnice izjavio da se u njegovom ponašanju neće ništa promeniti, kao i da postoji neverovatna armija ljudi koja sledi njega i njegov pokret, te da će ta armija umesto njega govoriti sve što svi rodoljubivi Srbi misle.

Na pitanje da li će se ovakvim presudama po mišljenju mnogih aktivista i boraca za ljudska prava ultradesničarskim organizacijama pre dati „vetar u leđa”, nego ih obeshrabrili da ovakva krivična dela čine i u budućnosti, kao i da li se ovakva presuda može negativno odraziti na predstojeći Prajd sudija Ivana Ramić je rekla da se „sud ne rukovodi nijednim drugim činjenicama ili okolnostima koje su van sudnice i van suda”.²⁴⁹

Osnovno javno tužilaštvo kao i branilac okrivljenog podneli su žalbu na presudu Apelacionom sudu. Presuda kojom se optuženi Miša Vacić oglašava krivim je stekla svojstvo pravosnažnosti i izvršnosti 25. decembra 2014. godine.

Na zahtev Inicijative mladih za ljudska prava za pristup informacijama od javnog značaja upućen Prvom osnovnom sudu u Beogradu, sudija Zoran Busić doneo je rešenje kojim je odbio da dostavi presudu sa obrazloženjem da se predmet nalazi kod sudskog veštaka.

248 „Miši Vaciću godinu dana uslovno”, B92, <http://bit.ly/1LSZEox>.

249 „Vaciću uslovna kazna za širenje mržnje”, Radio Slobodna Evropa, <http://bit.ly/1cxaUrA>.

Slučaj Mladen Obradović

Apelacioni sud u Beogradu je 2. februara 2013. godine ukinuo presudu Mladenu Obradoviću i ostalim okrivljenima kojom je osuđen na dve godine zatvora zbog nereda na Paradi ponosa 10. oktobra 2010. godine. Apelacioni sud navodi da je prihvatio žalbe branilaca Obradovića i drugih okrivljenih u ovom predmetu, jer je prvostepena presuda doneta uz bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, da je prvostepena presuda nerazumljiva i da u njenom obrazloženju nisu dati jasni razlozi o odlučnim činjenicama.

Predmet je vraćen na ponovno suđenje i primljen u Viši sud u Beogradu 1. februara 2013. godine; pripao je sudskom veću na čelu sa sudijom Dankom Lauševićem koji je doneo presudu u prvom stepenu. Pripremni pretres je održan 22. aprila, a u daljem toku postupka zakazana su još 4 pretresa ali nijedan nije održan. Nakon pretresa koji je zakazan za 31. januar 2014. godine (nije održan), postupak je odložen na neodređeno vreme. U ponovljenom postupku pristup javnosti nije bio dozvoljen ni na jednom glavnom pretresu.

SUD

Viši sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

K-86/2013

SUDIJA

Danko Laušević

OKRIVLJENI

Mladen Obradović i drugi

PODNOŠILAC

Više javno tužilaštvo u Beogradu

PREDMET PRIMLJEN

1. februar 2013.

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETI

Širenje rasne i druge diskriminacije, kao i nasilničko ponašanje prema policiji – članovi 387 stav 3 i 344 KZ²⁵⁰

TREKUTNI STATUS PREDMETA

U toku

250 Krivični zakon RS, Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

Apelacioni sud u Beogradu je 2. februara 2013. godine ukinuo presudu Mladenu Obradoviću i ostalim okrivljenima kojom je osuđen na dve godine zatvora zbog nereda na Paradi ponosa 10. oktobra 2010. godine. Apelacioni sud navodi da je prihvatio žalbe branilaca Obradovića i drugih okrivljenih u ovom predmetu, jer je prvostepena presuda doneta uz bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, da je prvostepena presuda nerazumljiva i da u njenom obrazloženju nisu dati jasni razlozi o odlučnim činjenicama.

Predmet je vraćen na ponovno suđenje i primljen u Viši sud u Beogradu 1. februara 2013. godine; pripao je sudskom veću na čelu sa sudijom Dankom Lauševićem koji je doneo presudu u prvom stepenu. Pripremni pretres je održan 22. aprila a u daljem toku postupka zakazana su još 4 pretresa, ali nijedan nije održan. Nakon pretresa koji je zakazan za 31. januar 2014. godine (nije održan) postupak je odložen na neodređeno vreme. U ponovljenom postupku pristup javnosti nije bio dozvoljen ni na jednom glavnom pretresu.

Na zahtev Inicijative mladih za ljudska prava za pristup informacijama od javnog značaja upućen Višem sudu u Beogradu, sudija Dragoljub Albijanić doneo je rešenje kojim je odbio pristup informacijama sa obrazloženjem „da bi time, između ostalog ugrozio, omeo ili otežao vođenje sudskog postupka”.

Od 22. aprila 2014. u ovom predmetu nije održano nijedno ročište.

Slučaj prebijanja Andreja Vučića

Dana 28. septembra 2014. godine, tokom Parade ponosa u Beogradu, dogodio se incident na uglu ulica Svetozara Markovića i Birčaninove, kada su, navodno, dva civilna lica i dva pripadnika Vojne policije Srbije (bataljon specijalne namene „Kobre“) pokušali da probiju kordon pripadnika žandarmerije, koji je obezbeđivao učesnike Parade. Došlo je do fizičkog sukoba, koji je zabeležen kamerom televizije N1.²⁵¹ Ovaj slučaj je dobio veliku medijsku pokrivenost jer su dva civilna lica bili Andrej Vučić, brat premijera Srbije, i Predrag Mali, brat gradonačelnika Beograda.

Više javno tužilaštvo u Beogradu je, nakon saslušanja osumnjičenih žandarma i svedoka, pokrenulo optužnicu protiv osam pripadnika žandarmerije: Predraga Mitrovića, Slavka Stojanovića, Dragana Savića, Dalibora Đorđevića, Zlatka Gigića, Bobana Lekića, Mitra Milosavljevića i Radeta Matića, zbog sumnje da su izvršili krivično delo napada na vojno lice u vršenju vojne službe u sticaju sa krivičnim delom zlostavljanja i mučenja, dok se komandant voda žandarma tereti i za krivično delo zloupotrebu službenog položaja.

Istovremeno sa odlukom višeg javnog tužioca, Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu odbacilo je krivične prijave koje je zaštitnik građana Saša Janković podneo protiv dvojice pripadnika Vojne policije Saše Jankovića i Saše Stankovića. „Podnetom prijavom, dvojica pripadnika Uprave vojne policije teretila su se da su se oglušila o usmeno naređenja i, nastojeći da prođu kroz postavljeni kordon i uđu u prostor koji su štitili pripadnici Žandarmerije, fizički se sukobili sa njima“.²⁵² Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je navelo da je do takve odluke došlo „nakon brižljive analize i sagledavanja svih dokaza priloženih kako uz krivičnu prijavu zaštitnika građana, tako i dokumentacije i podataka prikupljenih u predmetu Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, a po krivičnoj prijavi MUP-a, Sektora za unutrašnju kontrolu, koju su podneli protiv pripadnika Žandarmerije“.²⁵³ Dokumenti MUP-a, Sektora za unutrašnju kontrolu, su dostupna javnosti na sajtu Zaštitnika građana.²⁵⁴

251 Video dostupan na: <http://bit.ly/1GKpcSr>.

252 „Osmorica žandarma optužena zbog napada na Andreja Vučića“, Politika - <http://bit.ly/1H76P8F>.

253 „Odbačene prijave Jankovića protiv Kobri, optuženi žandarmi“, N1 Vesti - <http://bit.ly/1Iej-sO9>.

254 Sajt Zaštitnika građana: <http://bit.ly/1OC4egh>.

SUD

Viši sud u Beogradu

SUDIJA

Svetlana Aleksić

PODNOŠILAC

Više javno tužilaštvo u Beogradu

PODIGNUTA OPTUŽNICA

6. Februar 2015.

OKRIVLJENI

Predrag Mitrović, Slavko Stojanović,
Dragan Savić, Dalibor Đorđević, Zlatko
Gigić, Boban Lekić, Mitar Milosavljević i
Rade Matić

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETI

Napad na vojno lice u vršenju vojne
službe; krivično delo zlostavljanja i
mučenja – članovi 404 i 137 KZ

TREKUTNI STATUS PREDMETA

U toku

Prvo ročište je zakazano za 24. marta 2015. godine u Palati pravde, pred Višim sudom u Beogradu, ali je pomeren za 20. april zbog toga što nisu svi optuženi dobili optužni predlog (optuženom Mitru Milosavljeviću, sudski poziv i optužni predlog uopšte nisu dostavljeni, a žandarm Slavko Stojanović i Dalibor Đorđević su ih dobili nakon isteka zakonskog roka).

Sledeći glavni pretres zakazan je za 20. april, kada će biti saslušani optuženi žandarmi, dok će 30. aprila, u sud biti pozvani i oštećeni Andrej Vučić, Predrag Mali, i pripadnici vojne policije koji su ih obezbeđivali - Saša Janković i Saša Stanković.

Slučaj paljenja Bajrakli džamije u Beogradu

Sedamnaesti mart 2004. godine bio je obeležen protestom u organizaciji Vlade Srbije, povodom nasilja počinjenog nad Srbima na Kosovu.²⁵⁵ Na protestu su govorili tadašnji premijer Vojislav Koštunica, članovi Vlade i zvaničnici Srpske pravoslavne crkve. Među demonstrantima je najviše bilo srednjoškolaca, koji su organizovano došli na protest posle javnog časa u školama.²⁵⁶

Okupljanje građana je počelo bez incidenata, ali se u jednom momentu grupa od oko 800 mlađih osoba izdvojila i krenula ka Bajrakli džamiji, jedinoj džamiji u Beogradu. U noći između 17. i 18. marta 2004. džamija je zapaljena. U sukobima policije i demonstranata povređeno je nekoliko policajaca, od kojih tri teže. Posle ponoći, grupa od oko 100 demonstranata uspeła da probije policijski kordon na uglu Kralja Petra i Gospodar Jevremove.²⁵⁷ Pošto se policija povukla iz Jevremove, demonstranti su polupali prozore i inventar u džamiji, zatim je i zapalili, a sve to je bilo praćeno uzvicima govora mržnje poput „Ubij Šiptara“, „Ubij, zakolji, da Šiptar ne postoji“ i „Idemo na Kosovo“. Materijalne šteta je bila velika,²⁵⁸ ali je izgorela i biblioteka sa više od 7000 knjiga, što je teško izraziti u materijalnoj vrednosti. Policija je uz pomoć suzavca i šok bombi, oko 3 časa i 45 minuta, posle ponoći uspeła da rastera demonstrante, od kojih su neki bili u vidno alkoholisanom stanju. Uhapšene su ukupno 83 osobe povezane sa incidentima.²⁵⁹

Zabeležena je i nekolicina povezanih incidenata iste noći u Beogradu, među kojima su bili nemiri ispred Ambasade SAD-a, vandalsko razbijanje stakala na objektu Mekdondalsa na Terazijama i dve radnje na Zelenom Vencu čiji su vlasnici Albanci i napad na dva džipa UNHCR. Uz lomljenje izloga prodavnica i napade na romska naselja, tada je spaljena i Islam-agina džamija u Nišu.²⁶⁰ Istim povodom, u Vojnom muzeju u Beogradu uništeni su muslimanski spomenici iz 16. veka, ali protiv počinitelaca iz muzeja nikada nije pokrenuta ni istraga.

255 Incidenti na Kosovu, tokom takozvanog „martovskog nasilja“, kada su pripadnici albanske nacionalnosti napali srpske kulturno – istorijske spomenike i spalili nekoliko kuća.

256 „Vlada poziva građane na protest u petak u 12h“, B92, <http://bit.ly/1eWVYxr>.

257 „Neredi u Beogradu, zapaljena Bajrakli-džamija“, B92, <http://bit.ly/1d5cpfR>.

258 Procenjeno je da je materijalna šteta 23 650 000 dinara. Vidi: Odgovor Prvog osnovnog suda u Beogradu na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja Inicijative mladih za ljudska prava, od 25. marta 2013. godine.

259 „Povređena 24 policajca, uhapšena 83 vandala“, Blic, <http://bit.ly/1fKOg95>.

260 „Zapaljena džamija u centru Niša“, B92, <http://bit.ly/1g63fPy>.

SUD*Prvi osnovni sud u Beogradu***BROJ PREDMETA***K-1474/10***SUDIJA***Ivana Ramić***OKRIVLJENI***Stefan Čubrović i drugi***PODNOŠILAC***Osnovno javno tužilaštvo***TUŽBA PODNETA***24. septembra 2007.***KRIVIČNO DELO***Učestvovanje u grupi koja izvrši krivično delo, član 349 KZ²⁶¹***TREKUTNI STATUS PREDMETA***Odlukom Apelacionog suda vraćen na ponovno suđenje**261 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.*

Okrivljeni: Stefan Čubrović, Miloš Radisavljević, Rade Radisavljević, Nemanja Stojanović, Bojan Hrvatin, Nikola Marinković, Goran Mitić, Boris Mitrašević, Marko Đorđević, Jasmin Došen, Stefan Radević, Ljubomir Stanković, Dragan Mijatović, Aleksandar Stević, Marko Radisavljević, Adam Nišević, Vojislav Majstorović, Milan Marjanović, Uroš Jonić i Vladan Bročić.

Posle trogodišnje istrage, suđenje je započeto 13. septembra 2007. godine pred današnjim Prvim osnovnim sudom. Podignuta je optužnica protiv dvadeset osoba, a sudila je Ivana Ramić. Među optuženima je jedan od vođa Partizanove navijačke grupe „Alkatraz” Miloš Radisavljević, zvani Kimi.²⁶² Njima se stavlja na teret da su oštetili i zapalili džamiju, teže i lakše povredili 22 policajca, a jedan od optuženih se tereti za krađu 50 000 evra iz džamije. U trenutku vršenja krivičnog dela, šesnaestorica optuženih imali su između 19 i 23 godine starosti, a četvorica više od 30 godina.²⁶³ Optužnica tereti okrivljene za delo „učestvovanje u skupini koja vrši krivično delo”, član 349 Krivičnog Zakonika RS, za koje je zaprećena prilično blaga kazna od tri meseca do pet godina, dok je za organizatore zaprećena kazna od jedne do 8 godina. Ovom prilikom, svi optuženi su negirali izvršenje predmetnog krivičnog dela, objašnjavajući da su se slučajno našli na mestu počinjenja dela, kao i da nisu učestvovali u demonstracijama.²⁶⁴

²⁶² Miloš Radisavljević je bio u pritvoru od 21. maja 2010. godine, do 4. avgusta 2010. Zbog sumnje da je izvršio krivično delo ugrožavanje sigurnosti podstrekivanjem iz člana 138 stav 1 Krivičnog zakonika, u vezi člana 34 KZ i krivičnog dela nasilničko ponašanje iz člana 344 stav 1 KZ.

²⁶³ Petorica optuženih su studenti, sedmorica učenici i dvojica bez zanimanja. Sedmorica su ranije osuđivani, od toga njih šestu starosne dobi od 19 do 23 godine. Prema: Odgovor Prvog osnovnog suda u Beogradu od 2. avgusta 2011. godine, dostupno u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

²⁶⁴ Odgovor Prvog osnovnog suda u Beogradu od 25. marta 2013. godine, dostupno u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

Suđenje je ubrzo vraćeno na početak zbog promene sudskog veća sredinom 2010. godine. Prvi pretres održan je 11. juna 2010. i tada je doneto rešenje da se postupak sprovede po pravilima skraćenog postupka, zbog izmene Zakona o krivičnom postupku. Saslušanje optuženih trajalo je od 11. jula do 3. novembra 2010. godine. U tom periodu održano je pet glavnih pretresa i saslušano dvadeset okrivljenih.

Miloš Radisavljević Kimi, kome se sudilo i za ubistvo francuskog državljanina Brisa Tatona, izjavio je da nije kriv i da ostaje pri odbrani datoj u ranijim saslušanjima. On je tvrdio da je tog dana stajao pred svojoj kućom i posmatrao dešavanja u dvorištu džamije, a da je posle fizičkog sukoba sa nekoliko momaka koji su nosili dresove Crvene zvezde, policija legitimisala njega, njegovog oca i Stefana Čubrovića, koji je takođe odbacio navode optužnice.²⁶⁵

Optužbi su oslobođeni Stefan Čubrović, Nikola Marinković, Goran Mitić, Boris Mitrašević, Stefan Radević i Vladan Bročić. Tužilaštvo je sredinom maja 2013. odustalo od krivičnog gonjenja još devetorice optuženih. Za 11 okrivljenih optužnica je precizirana. Tužilaštvo je odustalo od krivičnog gonjenja Ljubomira Stankovića, Marka Đorđevića, Dragana Mijatovića, Aleksandra Stevića, Vojislava Majstorovića, Milana Majranovića, Uroša Jonića, Adama Niševića i Marka Radisavljevića. Za ostale okrivljene optužnica je precizirana i oni su se teretili za krivično delo - učestvovanje u grupi koja vrši nasilje.²⁶⁶

Ukupno je održano 24 pretresa, a postupak je obustavljen 10. juna 2013. Presuda je doneta 17. jula 2013. godine. Pred Prvim osnovnim sudom u Beogradu osam optuženih za paljenje Bajrakli džamije 17. marta 2004. godine su oslobođeni krivice, zbog nedostatka dokaza. Milošu Radisavljeviću Kimiju, Radetu Radisavljeviću i Bojanu Hrvatinu izrečena je kazna od po četiri meseca zatvora zbog učestvovanja u neredima ispred beogradske džamije. Optužbi su oslobođeni Stefan Čubrović, Nikola Marinković, Goran Mitić, Boris Mitrašević, Stefan Radević i Vladan Bročić.²⁶⁷

Nakon žalbenog postupka optuženih, Apelacioni sud u Beogradu potvrdio je kazne od po četiri meseca zatvora Milošu Radisavljeviću, Radetu Radisavljeviću i Bojanu Hrvatinu, zbog kamenovanja policijskog kordona koji je obezbeđivao

²⁶⁵ „Negiraju paljenje Bajrakli džamije”, B92, <http://bit.ly/1mjCryU>.

²⁶⁶ „Paljenje džamije: Devet oslobođeno”, B92, <http://bit.ly/1fKPgKf>.

²⁶⁷ „Niko kriv za paljenje Bajrakli džamije”, Večernje novosti, <http://bit.ly/NyjrNT>.

Bajrakli džamiju.²⁶⁸ Takođe, potvrđene su i oslobađajuće presude za Borisava Mitraševića, Stefana Radevića, Gorana Mitića i Nikolu Marinkovića, a ponovno suđenje naloženo Stefanu Čubroviću i Vladanu Broćiću.²⁶⁹

U obrazloženju je navedeno da je prvostepena presuda doneta uz bitne povrede odredaba krivičnog postupka s obzirom na to da u tom delu u prvostepenoj presudi nisu navedeni razlozi o činjenicama koje su predmet dokazivanja, te da su dati razlozi potpuno nejasni i u znatnoj meri protivrečni, a o činjenicama koje su predmet dokazivanja postoji znatna protivrečnost između onoga što se navodi u razlozima presude o sadržini zapisnika o iskazima datim u postupku i samih tih zapisnika, zbog čega nije moguće ispitati zakonitost i pravilnost prvostepene presude u navedenom delu, pa je presuda u tom delu morala biti ukinuta, a predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje.²⁷⁰

268 „Potvrđena presuda vodi ‘Alkatraza’ za paljenje Bajrakli džamije”, Večernje novosti, <http://bit.ly/1oBDzwi>.

269 „Apelacioni sud: Ponovno suđenje dvojici oslobođenih zbog paljenja Bajrakli džamije”, Blic, <http://bit.ly/1kBFv8F>.

270 Odluka Apelacionog suda u Beogradu od 12. februara 2014. godine. <http://bit.ly/1mjCRFn>.

Slučaj paljenja ambasada u Beogradu 2008. godine

Miting „Kosovo je Srbija” održan je 21. februara 2008. godine na platou ispred Doma Narodne skupštine u Beogradu, u organizaciji Vlade Srbije, kao izraz protivljenja jednostranom proglašenju nezavisnosti Kosova. Nakon toga, održan je moleban ispred Hrama Svetog Save, koji je služio vladika crnogorsko-primorski Amfilohije. Molebanu su prisustvovali premijer Srbije Vojislav Koštunica, zamenik predsednika SRS-a i predsednik SPS-a Tomislav Nikolić i Ivica Dačić, brojni ministri u Vladi Srbije, kao i premijer Republike Srpske Milorad Dodik. Po procenama medija, protest je okupio više stotina hiljada ljudi. Ministarstvo prosvete je odlučilo da u školama u Srbiji bude proglašen neradni dan, a bio je organizovan i besplatan prevoz do Beograda za one koji su hteli da prisustvuju mitingu.²⁷¹ Posle molebana, grupa od oko 200 demonstranata se izdvojila i napala zgrade ambasada Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije, Nemačke, Turske i Hrvatske, kao i dva Mekdonalds restorana i nekoliko lokala na Terazijama. Demonstranti su palili i zastave ovih zemalja, a najviše je stradala Ambasada SAD, koja je bila zapaljena i potpuno uništena.²⁷² Jedan od demonstranata, Zoran Vujović iz Novog Sada, pronađen je mrtav u zgradi ambasade. Obdukcijski nalazi su pokazali da se ugušio u dimu.²⁷³ Policija je te noci privela 192 osobe. Tokom nereda povređeno je 130 osoba.

271 „Održan miting ‘Kosovo je Srbija’”, B92, <http://bit.ly/1fMXkKu>.

272 „Jedna žrtva nasilja u Beogradu”, B92, <http://bit.ly/1fMXtxD>.

273 „Vujović preminuo od trovanja i opekotina”, Politika, <http://bit.ly/1gQNY5b>.

SUD

Viši sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

K-642/2012

PODNOŠILAC

Više javno tužilaštvo u Beogradu

PREDMET PRIMLJEN

10. jul 2012.

OKRIVLJENI

Dejan Vučković, Milan Dubočanin, Đorđe Tomin, Marko Novitović, Nikola Kosanović, Dušan Sedlar, Aleksandar Erceg, Filip Backović, Dragan Marinkov, Milan Tomas i Mladen Nebrigić i Draženko Nikolić

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETE

Teška dela protiv opšte sigurnosti - član 288 KZ

TRENUTNI STATUS PREDMETA

U toku

Kriminalistička policija je po nalogu Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, 10. aprila 2012. godine, u više gradova u Srbiji sprovela akciju hapšenja osumnjičenih za napade i paljenje stranih ambasada 2008. godine posle mitinga „Kosovo je Srbija”. Viši sud u Beogradu odredio je pritvor za 11 osoba osumnjičenih za ovo delo, dok je jedan osumnjičeni, koji je bio maloletan u to vreme, pušten da se brani sa slobode. Viši sud u Novom Sadu je odredio pritvor i pokrenuo istragu protiv dvojice osumnjičenih koji su u vreme izvršenja krivičnog dela bili maloletni i protiv njih će se postupak voditi pred tim sudom.²⁷⁴

Više javno tužilaštvo je podnelo zahtev za sprovođenje istrage protiv 15 osumnjičenih za izazivanje nereda i paljenje ambasade. Zahtevom su obuhvaćeni: Dejan Vučković i Milan Dubočanin iz Beograda, Đorđe Tomin, Nikola Kosanović, Dušan Sedlar, Aleksandar Erceg, Marko Novitović, Filip Backović, svi iz Novog Sada, Dragan Marinkov, Milan Tomas i Mladen Nebrigić iz Pančeva, Draženko Nikolić iz Inđije.²⁷⁵

Vučković, Tomin, Kosanović, Sedlar, Erceg, Backović, Marinkov, Nebrigić, Novitović i Tomas terete se za krivično delo teško delo protiv opšte sigurnosti. Oni su osumnjičeni da su 21. februara 2008. godine, po završetku mitinga „Kosovo je Srbija”, zajedno sa većom grupom nepoznatih osoba, kamenicama, bakljama i drugim predmetima gađali ambasadu SAD razbijajući prozore i vrata, pa su tako zapaljene prostorije ambasade. Osumnjičeni Draženko Nikolić i Milan Dubočanin terete se za krivično delo nasilničkog ponašanja. Nikolić se tereti, osim za kamenovanje zgrade ambasade SAD, da je nasilno, metalnom polugom,

²⁷⁴ „Pritvor zbog paljenja ambasade”, RTS, <http://bit.ly/NAUKAz>.

²⁷⁵ Ibid.

pokušao da provali u tu zgradu u Ulici kneza Miloša u Beogradu. Njega je u tom pokušaju sprečila policija, a događaj je zabeležen i na snimku.²⁷⁶ Kako se ovaj proces odnosi samo na napade na ambasadu SAD i Turske, Nemačka je u listu od devet zahteva upućenih Srbiji, a koji se odnose na pregovarački okvir EU za Srbiju, uvrstila i taj da je potreban vidljiv napredak u otkrivanju i gonjenju počinitelja paljenja nemačke ambasade 2008.²⁷⁷

Prvi pretres u ovom slučaju održan je 16. aprila 2013. godine, a od tada do aprila 2015. godine nijedan zakazan pretres nije održan.²⁷⁸ U aprilu 2013. godine, pred Višim sudom saslušani su svi optuženi za paljenje ambasada i svi su negirali krivicu. Optuženi se brane sa slobode, pošto im je dan nakon podizanja optužnice, 10. jula 2012. godine, ukinut pritvor.²⁷⁹

Viši sud je 28. januara 2014. godine Inicijativi odbio da dostavi zapisnike sa održanih pretresa uz objašnjenje da bi „dostavljanje traženih dokumenata tražiocu moglo ozbiljno da ometa dalje vođenje i okončanje ovog sudskog postupka”. Inicijativa je protiv rešenja suda 31. januara podnela žalbu Povereniku.²⁸⁰

U martu 2015. godine u vezi sa ovim slučajem izmenjena je optužnica, a postupak je počeo iznova zbog promene sastava sudskog veća. Održana su tri glavna pretresa prvog, drugog i trećeg aprila. Pretresu su prisustvovali okrivljeni, njihovi branioci, tužilac, a pretresi su bili otvoreni za javnost.

Tužilac je izjavio da ostaje pri optužnici, dok je odbana kao glavnu zamerku vezanu za optužnicu istakla da krivična dela nisu konkretno opredeljena za određene učinioce tj. da je optužnica neprecizna i „nemušta”. Odbrana navodi da optužnica insistira na posledicama navodnih radnji, ali da ne uspeva da uspostavi vezu između mitinga i posledica. Svi optuženi su negirali krivicu za delo koje im se stavlja na teret po optužnici, ali su neki priznali da su preduzeli određene radnje poput gađanja ambasade kamenjem i čupanja sigurnosnih kamera sa turske ambasade. Optuženi su takođe naglasili da su oni putem mitinga želeli da izraze svoje neslaganje sa secesijom Kosova i da je miting organizovala tadašnja

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ „Devet uslova Berlina”, Novosti, <http://bit.ly/1CF9PEu>.

²⁷⁸ Održani su glavni pretresi 16. aprila 2013., 14. juna 2013., 15. oktobra 2013., 11. decembra 2013., 13. februara 2014, dostupno na <http://bit.ly/1piUgV6>.

²⁷⁹ „Negiraju paljenje ambasada”, B92, <http://bit.ly/1iLEPeH>.

²⁸⁰ Rešenje Suda o odbijanju zahteva i žalba podneta Povereniku dostupni u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

državna vlast. Optuženi se nisu sećali detalja poput toga kada su stigli na miting i šta su na sebi imali od garderobe, a na pitanje predsednice sudskog veća kako su umesto na moleban ispred Hrama Svetog Save stigli ispred ambasada uglavnom su odgovarali da ih je ponela masa i da nisu dovoljno poznavali Beograd te da nisu znali kuda tačno idu. Tužilaštvo je pokušavajući da ospori tvrdnju optuženih da su se slučajno našli ispred ambasade tražilo da se pregleda snimak sa bezbednosne kamere američke ambasade, koji je na poslednjem pretresu pregledan u prisustvu javnosti. Jedan od branilaca je predložio da se kao svedok pozove Pavlović Slavko, sudski veštak, budući da je on ranije izjavio da ne može sa sigurnošću da tvrdi da ambasada nije zapaljena iznutra.²⁸¹ Sledeći pretresi zakazani su za 19. i 20. maj.

U oktobru 2014. godine, mediji su pisali o izveštaju radne grupe osnovane na inicijativu ministra policije Nebojše Stefanovića, koji se bavio odgovornošću političkog i policijskog vrha povodom paljenja ambasada. Izveštaj je imao za cilj da utvrdi ko je napravio propuste u obezbeđivanju mitinga „Kosovoje Srbija“, i kao moguća odgovorna lica pominjana su trojica policijskih generala Stevan Bjelić, Borivoje Tešić i Mladen Kuribak, kao i nekadašnji načelnik Policijske uprave Beograd Slobodan Vukolić.²⁸² U februaru 2015. godine pojavili su se navodi da su pred Višim javnim tužilaštvom saslušana gore pomenuta lica, kao i Senad Koštić, bivši komandant niškog odreda Žandarmerije, oficiri iz komande Žandarmerije Bojan Marković, Zoran Rašković i Dragan Vasiljević i Nikola Popovac iz beogradske policije.²⁸³

²⁸¹ Tim Inicijative mladih za ljudska prava je prisustvovao javnim sednicama održanim prvog, drugog i trećeg aprila 2015. godine.

²⁸² „Za paljenje ambasada odgovorna tri generala i policijski načelnik!“, Večernje novosti, <http://bit.ly/1OamcOd>.

²⁸³ „Generali MUP saslušani zbog paljenja ambasada“, Večernje novosti, <http://bit.ly/1LCoQb8>.

Paljenje zastava na skupovima Srpske radikalne stranke

Visokom funkcioneru Srpske radikalne stranke²⁸⁴ Nemanji Šaroviću je prvog aprila 2015. godine pred Višim sudom u Beogradu počelo suđenje zbog paljenja zastava Sjedinjenih Američkih Država, Evropske Unije, Kosova i NATO. Zastave su zapaljene na protestu povodom oslobađajuće presude Ramušu Haradinaju²⁸⁵ u novembru 2012. Krivično delo koje mu stavlja na teret je povreda ugleda strane države ili međunarodne organizacije.²⁸⁶ On je prethodno na pripremnom ročištu održanom 20. februara rekao da se ne oseća krivim jer Republika Srbija ne može štititi simbole država koje ne priznaje, to jest nepostojećih država.²⁸⁷ Šarović je izneo odbranu, koja se bazira na tome da je u pitanju politički progon, da je skup na kome su paljene zastave bio politički, kao i da je čin paljenja zastava telefonom naredio Vojislav Šešelj.²⁸⁸ On je zatražio da se u nastavku suđenja obezbede snimci televizija i agencija koje su pratile sporni skup radikala kako bi se utvrdilo ko je zapalio zastavu, a za svedoke u nastavku postupka predložio Šešelja i svoje stranačke kolege Vjericu Radetu i Zorana Krasića, kao i američkog ambasadora Majkla Kirbija i državnu tužiteljku Zagorku Dolovac.²⁸⁹

Istovremeno, stotinak pristalica Srpske radikalne stranke, zajedno sa liderom stranke Vojislavom Šešeljem okupilo se na platou ispred suda gde je Šešelj zapalio zastavu Hrvatske. Istog dana, portparolka Višeg javnog tužilaštva u Beogradu Tatjana Sekulić, izjavila je da je tužilaštvo „povodom događaja koji se odigrao 1. aprila 2015. godine oko 13 sati ispred Palate pravde kojom prilikom je zapaljena hrvatska zastava”, pokrenulo krivični postupak protiv Vojislava Šešelja i drugih.²⁹⁰

284 Srpska radikalna stranka (SRS) nastala je 1991. Godine ujedinjenjem Srpskog četničkog pokreta i najvećeg broja opštinskih odbora Narodne radikalne stranke. SRS je trenutno vanparlamentarna stranka.

285 Bivši komandant paravojske Oslobođilačke vojske Kosova (OVK).

286 Zaprećena kazna za ovo delo je novčana kazna ili zatvor do tri meseca, Krivični zakonik RS Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

287 „Šarović: Ne osećam se krivim za paljenje zastava”, Blic, <http://bit.ly/1IJijOq>.

288 Vojislav Šešelj, predsednik Srpske radikalne stranke i haški optuženik, trenutno se nalazi na slobodi jer je 12. novembra 2014. pušten na privremenu slobodu zbog lošeg zdravstvenog stanja. U martu 2015. godine Žalbeno veće Haškog tribunala naložilo je Pretresnom veću da momentalno opozove odluku o puštanju Šešelja na privremenu slobodu i da naredi njegov povratak u Pritvorsku jedinicu Tribunala u Šveningenu.

289 „Radikali ponovo šire mržnju: Šešelj pred Palatom pravde zapalio hrvatsku zastavu (VIDEO)”, Blic, <http://bit.ly/1N8riPH>.

290 „Šešelj palio zastavu Hrvatske, podneta krivična prijava”, Tanjug, <http://bit.ly/1a4XDEQ>.

Slučaj Dario Milenković

Inicijativa mladih za ljudska prava je u saradnji sa organizacijom ARTum od 10. do 13. maja 2007. godine organizovala dolazak Mirovnog karavana u Niš. Učesnici i učesnice Mirovnog karavana su bili mladi ljudi sa prostora bivše SFRJ koji su putujući regionom promovisali nenasilje, mir i demilitarizaciju. Jedna od manifestacija karavana su bili koncerti u klubu niškog Pravnog fakulteta na kojima su svirali bendovi i didžejevi iz karavana. U petak, 11. maja 2007. godine koncert je počeo oko 23h pred oko 150 do 200 ljudi. Oko ponoći se pojavila grupa skinheda sa jaknama na kojima su nosili jasno vidljive kukaste krstove. Jednom od posetilaca koncerta prišao je skinhed rečima „Šta ti to organizuješ?“, pribio ga uz kola i počeo da ga udara šakama i pesnicama u glavu.²⁹¹

Jedan od suorganizatora, Dario Milenković, izašao je napolje i odmah dobio udarac u glavu, posle čega su skinhedsi bacili dve flaše od kojih je jedna napravila posekotinu jednom učesniku karavana. Nakon toga su skinhedsi pobjegli iz dvorišta Pravnog fakulteta uzvikujući: „Jebem vam mater muslimansku!“ i „Jebem vam mater ustašku!“²⁹²

Nakon ovog događaja je pozvana policija koja je napravila zapisnik o događaju, posle čega je od strane učesnika zamoljena da ostane zbog bezbednosti učesnika i straha da bi događaj mogao da se ponovi. Kada su policajci rekli da je sve u redu i da će pronaći napadače, da to nije ništa neuobičajeno i razlog za paniku, svi policajci su otišli.²⁹³

Posle toga se grupa skinheda vratila, a oni učesnici karavana koji su bili napolju počeli su da ulaze u klub. Jedan od skinheda je nakon toga zatvorio ulaz u klub i nije puštao učesnike da uđu u klub, dok su skinhedsi koji su bili ispred kluba intenzivno i neselektivno nastavili da tuku pesnicama i flašama. Nakon opšte tuče, skinhedsi su se povukli, a učesnici karavana su ponovo pozvali policiju.²⁹⁴

²⁹¹ Izveštaj o upadu skinheda na skup Mirovnog karavana 11. maja 2007. u Nišu, dostupan u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

²⁹² Ibid.

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ Ibid.

SUD*Osnovni sud u Nišu***BROJ PREDMETA***K-3767/2010***SUDIJA***Vladica Simonović***OKRIVLJENI***Dario Milenković***PODNOŠILAC***Osnovno javno tužilaštvo***PREDMET PRIMLJEN***1. januar 2010.***KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETI***Teška telesna povreda iz čl. 121 st. 1 KZ²⁹⁵**Status predmeta: U postupku žalbe*

295 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS
br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr.,
72/2009, 111/2009

Dario Milenković se tereti da je kao jedan od organizatora 12. maja 2007. godine oko 00.20 časova ispred Pravnog fakulteta udario pivskom flašom u glavu Miloša Brankovića koji je došao sa grupom skinheda i pritom mu naneo tešku telesnu povredu.²⁹⁶

U toku dokaznog postupka saslušani su okrivljeni Dario Milenković, oštećeni Branković Miloš i svedoci koji su te večeri bili prisutni, a zakazano je 12 glavnih pretresa. Zamenik Osnovnog javnog tužilaštva Dragana Pešić se u toku postupka pojavila na prvom pretresu 7. oktobra 2011. i na pretresu 22. oktobra 2013. kada je tražila još vremena za pripremu završnih reči kako bi se upoznala sa predmetom.

Presuda u kojoj se okrivljeni Milenković oslobađa optužbi je doneta 18. novembra 2013. godine, i na nju je Osnovno javno tužilaštvo podnelo žalbu.²⁹⁷ Slučaj je još uvek u postupku žalbe iako je od njenog podnošenja 13. decembra 2013. godine prošlo više od godinu dana.

²⁹⁶ Optužnica se nalazi u arhivi Inicijative.

²⁹⁷ Presuda doneta 18. novembra 2013. nalazi se u arhivi Inicijative.

Slučaj Uroš Mišić - incident u klubu „Plastik”

Navijač Crvene Zvezde Uroš Mišić osuđen je na 10 godina zatvora za pokušaj ubistva žandarma Nebojše Trajkovića na fudbalskoj utakmici Crvena Zvezda–Hajduk 2. decembra 2007. godine. Okružni sud u Beogradu presudu je izrekao 19. septembra 2008. godine. Sudsko veće je ocenilo da je napad na Trajkovića, koga je Mišić napao upaljenom navijačkom bakljom, pokušavajući da mu je ugura u usta, predstavljao „linč službenog lica”, pošto Trajković nije dao povoda za napad. Kao dokazni materijal na suđenju su prikazani i snimci na kojima se vidi Mišićev napad na Trajkovića. Zbog učestvovanja u prebijanju Trajkovića na toj utakmici još dvojica navijača Crvene zvezde osuđena su 5. septembra, u Drugom opštinskom sudu, na zatvorske kazne.²⁹⁸

Vrhovni sud je 3. marta 2009. godine ukinuo presudu Urošu Mišiću, kojom je on pred Okružnim sudom bio osuđen na 10 godina zatvora za pokušaj ubistva žandarma na tribinama stadiona. Tom odlukom Vrhovni sud je uvažio žalbe branilaca i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.²⁹⁹

Mišić je u ponovljenom postupku, 28. aprila 2010. godine ponovo osuđen na zatvorsku kaznu u trajanju od 10 godina, ali je Apelacioni sud 30. aprila 2011. godine preinačio prvostepenu presudu i izrekao konačnu od 5 i po godina zatvora.³⁰⁰ Vrhovni kasacioni sud je u martu 2012. godine potvrdio ovu pravosnažnu presudu, a u maju iste godine je pravosnažno odbijena Mišićeva molba za uslovno puštanje na slobodu.

Nakon stupanja Zakona o amnestiji,³⁰¹ Uroš Mišić je pušten na slobodu 4. decembra 2012. godine jer je ispunjavao uslove koji su njim predviđeni.³⁰²

Posle puštanja iz zatvora, Mišić je učestvovao u još jednom incidentu koji je poznat javnosti. On je 21. februara 2013. godine, kako navode neki svedoci u postupku, učestvovao u tuči u beogradskom klubu „Plastik” u kojoj je pripadnik obezbeđenja ambasade SAD u Beogradu zadobio povrede i posekotine po glavi.

298 „Kriv za pokušaj ubistva policajca”, B92, <http://bit.ly/1g59l2Q>,

299 „VSS: Urošu Mišiću novo suđenje”, B92, <http://bit.ly/1mjaUOb>.

300 „Urošu Mišiću kazna prepolovljena”, B92, <http://bit.ly/OERbtU>.

301 Zakon o amnestiji, Službeni glasnik RS br. 107/2012.

302 „Uroš Mišić na slobodi”, RTS, <http://bit.ly/1oAogbM>.

U ovom slučaju, Mišić se tereti za nasilničko ponašanje.³⁰³ Pre dolaska policije na mesto incidenta napadači su uspeli da pobegnu.³⁰⁴ Mišić se jedno vreme nije odazivao sudskom pozivu povodom ovog incidenta, a kada je 6. marta 2013. godine došao na saslušanje u Policijsku upravu Beograda, određeno mu je policijsko zadržavanje od 48 sati, a dva dana kasnije pritvor od 30 dana. On je pre isteka određenog pritvora, 21. marta bio pušten, a sutradan mu je odlukom krivičnog vanpretresnog veća Prvog osnovnog suda ponovo određen pritvor na predlog tužioca. Okrivljeni je negirao da je učestvovao u tuči.

Na glavnom pretresu održanom 11. aprila 2013. godine pročitana je optužni predlog (Kt. br. 2431/13), saslušan je okrivljeni i nekoliko svedoka, izvedeni su dokazi, a potom je okrivljeni oslobođen optužbe.³⁰⁵ Okrivljeni je negirao da je učestvovao u incidentu, napomenuo da napustio klub čim je video neku gužvu u kojoj je učestvovalo nekoliko muškaraca. Devojke koje su bile u društvu okrivljenog su u svojstvu svedoka izjavile da je tuča izbila između grupe srpskih i grupe američkih državljana, ali da okrivljeni nije učestvovao u tuči. Svedok koji je radio u obezbeđenju kluba tvrdi da je u trenutku kada je on došao na mesto na kom se odigrala tuča, okrivljeni stajao sa strane i nije učestvovao u sukobu. Glavni svedok tužilaštva, maloletna T. M., pred istražnim sudijom je navela da je sporne večeri okrivljeni više puta prilazio separeu u kome je bila u društvu američkih marinaca, kao i da je oko 4 ujutru inicirao tuču tako što je oštećenog udario u predelu lica.³⁰⁶ Oštećeni se nisu pojavili na sudu. Zamenik javnog tužioca je u završnoj reči izjavio da nesporno da je okrivljeni učestvovao u tuči i da je „inicijalni akt koji je doveo do masovne tuče, koji nije sporan iz iskaza svedoka... je taj prilazak okrivljenog i taj jedan udarac za koji je nesporno da je zadat”, da je time poremećen javni red i mir, pa predlaže sudu da ga oglasi krivim. Branilac okrivljenog je u završnoj reči izneo mišljenje da se policija ponašala pristrasno i vršila pritisak na svedoke, kao i da razlog zbog kog je određen pritvor „ne stoji”. Zbog nedostatka dokaza, Mišić je 11. aprila 2013. godine oslobođen svih optužbi, a istom presudom ukinut mu je pritvor.³⁰⁷ Prvo osnovno javno tužilaštvo je 7. maja 2013. godine podnelo žalbu na presudu. Presuda je ukinuta zbog bitnih povreda postupka.

303 Nasilničko ponašanje iz člana 344 stav 2 u vezi stava 1 KZ za koje je zaprećena kazna od jedne do osam godina zatvora.

304 „Uroš Mišić učestvovao u tuči u kojoj je povređen američki marinac”, Blic, <http://bit.ly/1hHXsho>.

305 Zapisnik o glavnom pretresu održanom 11. aprila 2013. godine dostupan u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

306 Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu K br. 2301/13 od 11.04.2013. dostupna u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

307 „Uroš Mišić oslobođen svih optužbi”, RTS, <http://bit.ly/OEQtwH>.

SUD*Prvi osnovni sud u Beogradu***BROJ PREDMETA***K-514/14***DATUM PRIJEMA***31. mart 2014. godine***SUDIJA***Janković Debeljak Marija***STATUS PREDMETA***U toku***KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETI***Nasilničko ponašanje iz člana 344 stav 2 KZ*

Posle devet zakazanih, a neodrţanih pretresa počevši od 29. aprila 2014. godine, 25. februara 2015. održan je glavni pretres. Zamenik javnog tužioca predložio je ispitivanje oštećenih i svedoka, kao i uvid u medicinsku dokumentaciju. Branilac okrivljenog ponovio je da on nije učinio navedeno krivično delo i naveo da oštećeni tokom postupka nikada nisu ispitani. Predložio je da se iz iskaza svedoka utvrdi ko je započeo sukob i da se izvrši suočenje između okrivljenog i predloženih svedoka, kao i da se pregledaju DVD snimci i fotografije koji se nalaze u spisima predmeta. Takođe je predloženo izdvajanje iz spisa lekarskog nalaza Roberta M. iz Ambasade SAD, s obzirom na to da odbrana osporava da je u pitanju validan lekarski izveštaj jer isti nema oznaku ili pečat lekarske ustanove, a ni potpis navedenog lekara. Odbrana je predložila da se u nastavku postupka od Ambasade SAD zatraži izveštaj putem kog će se utvrditi po kom osnovu su oštećeni posle spornog incidenta navodno proterani iz Srbije.³⁰⁸

Na glavnom pretresu održanom 1. aprila svedok A. E., koji je za vreme incidenta radio u obezbe enju kluba „Plastik”, rekao je da je tu a trajala manje od minuta i da nije video njen početak, a da kada je on došao, Mišić nije učestvovao u tu i. Svedok M. J. koja je u klubu bila u društvu okrivljenog, ponovila je da on nije učestvovao u tu i, a T. M. koja je bila u društvu marinaca rekla je da ostaje pri svom ranijem iskazu, kao i da se zbog vremena koje je proteklo od incidenta ne se a detalja.³⁰⁹

³⁰⁸ Zapisnik sa glavnog pretresa dostupan u arhivi Inicijative mladih za ljudska prava.

³⁰⁹ „Nastavljeno suđenje Urošu Mišiću zbog prebijanja američkog marinca”, Blic, <http://bit.ly/1akpOAb>.

Slučaj napada na Vladimira Mavrenovića

Vladimir Mavrenović je u decembru 2011. godine brutalno pretučen od strane dvojice muškaraca dok je džogirao na Zemunskom keju. Mavrenovića su dvojica muškaraca napala s leđa, najpre mu rukama zadavši više udaraca u predelu glave. Napad je nastavljen i nakon što je Mavrenović uspeo da se skloni u obližnju kućicu Zelenila Beograd, gde su mu napadači naneli povrede akumulatorom koji su pronašli u kućici. Prilikom napada Vladimir Mavrenović je zadobio teške telesne povrede koje su za posledicu imale dve operacije lobanje u decembru 2011. i januaru 2012. godine. Policija je uzela iskaz desetak minuta nakon što se napad dogodio, a Mavrenović je tom prilikom dao opise napadača i broj tablica automobila u koji su napadači ušli. Napad na Mavrenovića video je i radnik Zelenila Beograd, koji je policiji dao identičan iskaz. Na osnovu registarskog broja tablica koji je Mavrenović dao u svom iskazu policiji, Stefan Kovačević je pozvan u policiju, i njega je oštećeni prepoznao kao jednog od napadača. Stefan Kovačević je svoj iskaz menjao nekoliko puta, a svoje učešće u napadu na Vladimira Mavrenovića negira.

SUD

Treći osnovni sud u Beogradu

SUDIJA

Ružica Živanović

BROJ PREDMETA

K-4817/13

OPTUŽENI

Stefan Kovačević

TUŽIOCI

Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu

TUŽBA PODNETA

18. juna 2013. godine

KRIVIČNO DELO

Nasilničko ponašanje i Teška telesna povreda – članovi 344 i 121 KZ³¹⁰

STATUS PREDMETA

u toku

310 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu podnelo je tužbu 18. juna 2013. godine protiv Stefana Kovačevića zbog sumnje da je izvršio krivična dela nasilničko ponašanje i teška telesna povreda. Više od tri godine nakon napada na Mavrenovića, postupak je još uvek raspravnoj fazi, i nije izvesno da će biti pravosnažno okončan u razumnom roku. Ovome svakako doprinosi i neodazivanje sudskog veštaka na poziv za dopunsko veštačenje medicinske dokumentacije. Naime, od medicinske dokumentacije veštačena je samo dokumentacija sa prve operacije, tako da se postupak vodi bez finalne kvalifikacije povreda, što za posledicu ima neodgovarajuću kvalifikaciju krivičnog

dela. Na ovaj propust ukazao je sam Mavrenović, budući da se samostalno zastupao u jednom delu procesa. Međutim, nakon medijskog izveštavanja o ovom slučaju, advokat Nenad Cvjetićanin ponudio je oštećenom Mavrenoviću da ga zastupa pro bono.

Prvi pretres u ovom slučaju održan je 24. decembra 2014. godine. Od osam zakazanih glavnih pretresa pet nije održano.

Slučaj afera “Indeks”

Deset profesora Pravnog fakulteta u Kragujevcu uhapšeni su 20. februara 2007. godine pod sumnjom da su zloupotrebili položaj, primali mito i falsifikovali dokumenta. Na samom početku ove akcije uhapšeni su Sveto Purić, dekan fakulteta, Božin Vlašković, Ivan Čukalović, Predrag Stojanović, Dragana Petrović, Dragan Bataveljić, Srđan Đorđević, Saša Jovanović, Zoran Simić, profesori na Pravnom fakultetu u Kragujevcu i Emilija Stanković, koja je u tom trenutku bila i pomoćnica ministra prosvete i sporta. Kod uhapšenih je pronađena velika količina novca, nekoliko desetina indeksa i prijave sa Univerziteta u Banja Luci.³¹¹ Slučaj koji je u javnosti poznat kao afera „Indeks”, koja je započela ovom akcijom, završio se privođenjem i daljim procesuiranjem 87 osoba. Suđenje je trajalo više od sedam godina.

Osumnjičeni: Saša Jovanović, Dragana Petrović, Emilija Stanković, Srđan Đorđević, Sveto Purić, Božin Vlašković, Dragan Bataveljić, Ivan Čukalović, Predrag Stojanović, Zoran Simić, Milena Petrović, Jasmina Nektarijević, Nenad Đurđević, Miroslav Galjka, Dejan Atanacković, Rajko Čosović, Zoran Kovačević, Branislava Stojković, Novak Purić, Olivera Kojić, Bora Čejović, Andrija Tomović, Nenad Obradović, Vladimir Dimitrijević, Radoje Brković, Miodrag Mićović, Miroljub Simić, Slobodan Svorcan, Radomir Stojanović, Živorad Lekić, Goran Stevanović, Živadinka Iskrenović, Biljana Vićentijević, Vesna Vasić, Branislava Marković, Oliver Antić, Slobodan Panov, Nevenka Bačanin, Nada Todorović, Zvonko Marković, Dragutin Šoškić, Vladimir Andeselić, Katarina Antić, Bošković Marija, Radošin Bošković, Danijela Bošković, Somaja Bulić, Valentina Barjaktarević, Besna Veličković Mitrović, Milorad Veličković, Goran Vukašinović, Gordana Gvozdenović, Golub Garović, Ivan Grbić, Sreten Dimitrijević, Maja Drča, Dragoslav Đurđević, Irena Jovanović, Vladan Jevtić, Emilija Jovanović, Radmila Jovanović Canić, Snežana Jovanović, Marija Jovanović, Dragana Jovanović, Mirko Katančić, Srđan Kljajin, Marija Leković, Milan Lazarević, Dejan Momčilović, Jelena Milosavljević, Ana Manić, Marija Milićević, Milun Milutinović, Marija Novaković, Jasmina Petrović, Todor Podgorac, Dragana Petrović, Ana Stojanović, Jelena Simić, Ljiljana Sojkić, Dragana Sarić, Ivana Stijepović, Natalija Sekulić, Ivanka Smiljanić, Milan Smiljanić, Stanika Sindelić, Saša Tiosavljević, Radiša Urošević.

311 „Uhapšeni profesori i pomoćnica ministra”, Politika, <http://bit.ly/1eX5Kzu>.

SUD

Viši sud u Smederevu

PREDSEDNIK SUDSKOG VEĆA

Slađana Bojković

BROJ PREDMETA

K-121/2010

PODNOŠILAC

Okružno javno tužilaštvo

KRIVIČNO DELO KOJE SE STAVLJA NA TERETI

Zloupotreba službenog položaja, primanje mita, davanje mita i falsifikovanje dokumenata – članovi 355, 359, 367 i 368. KZ³¹²

OPTUŽNICA PODIGNUTA

17. avgust 2007. godine

TREKUTNI STATUS PREDMETA

Pravosnažan

312 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

Optužnicom koja je podignuta 17. avgusta 2007. godine obuhvaćena je 41 osoba, od toga su 23 osobe profesori sa kragujevačkog, beogradskog i niškog univerziteta. Optužnicom je određen pritvor za 16 lica zbog mogućeg bekstva.

Zamenik javnog tužioca je u optužnici predložio da se u slučaju optuženih Dragane Petrović, Emilije Stanković, Srđana Đorđevića, Svete Purića, Božina Vlaškovića, Dragana Bataveljića, Ivana Čukalovića, Predraga Stojanovića, Zorana Simića, Jasmine Nektarijević, Milene Petrović, Nenada Đurđevića, Radoja Brkovića, Miroljuba Simića, Miodraga Mićovića, Radomira Stojanovića, Bore Čejovića i Slobodana Svorcana izrekne bezbednosna mera zabrane vršenje poziva delatnosti i dužnosti, budući da je krivično delo izvršeno zloupotrebom položaja i vršenjem dužnosti.

Prema podacima objavljenim na internet sajtovima fakulteta, većina optuženih profesora i dalje obavlja profesorsku funkciju (Emilija Stanković, Srđan Đorđević, Božin Vlašković, Dragan Bataveljić, Ivan Čukalović, Predrag Stojanović, Milena Petrović, Nenad Đurđević, Radoje Brković, Miodrag Mićović, Slobodan Svorcan, Oliver Antić, Slobodan Panov, Nevenka Baćanin, Nada Todorović, Sveto Purić).

Dana 31. marta 2008. godine optužnica je proširena na još 46 osoba, tako da se u okviru ovog slučaja sudski procesuiraju 87 osoba. U dosadašnjem toku postupka održano je 40 glavnih pretresa. Osumnjičeni se terete za krivična dela zloupotrebe službenog položaja, primanja mita, davanja mita, falsifikovanje službenih isprava i nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materijala.

Dana 1. septembra 2009. godine, okružni javi tužilac u Beogradu odustao je od krivičnog gonjenja Olivera Antića optuženog za primanje mita, bez

obrazloženja.³¹³ Prvog februara 2012. godine saslušana je svedokinja Ljubinka Jovanović. Ona je bila daktilografkinja u PU Smederevo, a u penziji je od jula 2010. godine. Njen zadatak je bio kucanje izveštaja, zapisnika, krivičnih prijava i beleški. Prilikom saslušanja konstatovano je da svedokinja nije potpisala najveći broj zapisnika koje je sačinila (39 od 45 napisanih). Sudija je donela rešenje da se ispituju svi zapisnici koje je sačinila svedokinja i da se naredni glavni pretnes održi 2. februara 2012. godine.

Prema podacima koje je dostavio Pravni fakultet u Kragujevcu, zaposleni na tom fakultetu koji su bili u pritvoru udaljeni su sa posla za vreme trajanja pritvora. Jednom broju optuženih radnika radni odnos je prestao po drugim osnovama, dok svi ostali optuženi i dalje obavljaju delatnost.³¹⁴ Neki su, od optužnice do danas, uspeali da obavljaju jednu, a neki i više funkcija.

Do 14. novembra 2013. godine održano je 38 pretnesa, a 53 nije održano. U toku postupka moglo se uočiti često izostajanje optuženih sa zakazanih ročišta, što je dovelo do ogromnog broja odlaganih ročišta.³¹⁵ Iako je sudija najavila da će presuda biti doneta do leta 2013, postupak se nastavio.³¹⁶ Dana 5. februara 2014. godine doneto je rešenje o obustavi postupka.³¹⁷ Rešenje je doneto zbog odustanka zamenika javnog tužioca Višeg javnog tužilaštva u Smederevu od krivičnog gonjenja.³¹⁸ Razlog odustanka je nastupanje apsolutne zastarelosti.³¹⁹ Ovim je pored obustavljanja postupaka prema preminulom optuženom Dragutinu Šoškiću, kojem se stavljalo na teret izvršenje krivičnog dela primanje mita iz člana 361 tada važećeg Krivičnog zakonika,³²⁰ obustavljen i postupak protiv optuženih Sretena Dimitrijevića i Katarine Antić, kojima se na teret

313 „Profesor bez optužnice”, Večernje novosti, <http://bit.ly/Nysvsg>.

314 Odgovor Pravnog fakulteta u Kragujevcu na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja dostupan u arhivu Inicijative mladih za ljudska prava.

315 „Sudija se pravda: Pustila sam optužene jer nije imao ko da dočeka ministra”, Blic, <http://bit.ly/1fKXfXK>.

316 „Sudija: Presudu za aferu ‘Indeks’ doneću na leto”, Blic, <http://bit.ly/PVBu2D> (21. mart 2014. godine).

317 Rešenje o obustavi postupka, Viši sud u Smederevu (Dostupno u arhivu Inicijative mladih za ljudska prava, Index: 03-226 od 09. marta 2015).

318 Rešenje o obustavi postupka, Viši sud u Smederevu (Dostupno u arhivu Inicijative mladih za ljudska prava, Index: 03-226 od 09. marta 2015).

319 Primenjena je odredba člana 104(6) Krivičnog zakonika: Zastarelost krivičnog gonjenja nastaje u svakom slučaju kad protekne dvostruko vreme koje se po zakonu traži za zastarelost krivičnog gonjenja.”.

320 Primenjena je odredba člana 20. Zakonika o krivičnom postupku: „Ako se u toku krivičnog postupka utvrdi da je okrivljeni umro, organ postupka će rešenjem obustaviti postupak.”.

stavljalo izvršenje produženog krivičnog dela davanje mita iz člana 368 Krivičnog zakonika, zatim Radošina Boškovića i Danijele Bošković, kojima se na teret stavljalo krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 359(1) Krivičnog zakonika i Maje Drče, koja je terećena za izvršenje produženog krivičnog dela davanja mita iz člana 368 Krivičnog zakonika. U obrazloženju se navodi da se usled izmena Krivičnog zakonika utvrđuje da za krivična dela zloupotreba službenog položaja i davanje mita relativna zastarelost nastaje kada protekne pet godina od izvršenja krivičnog dela (ova krivična dela počinjena su 2003, što implicira da je relativna zastarelost nastupila 2008.). Apsolutna zastarelost nastaje kada protekne dvostruko vreme koje se po zakonu traži za zastarelost krivičnog gonjenja, koja je nastupila tokom druge polovine 2013. godine.

SUD

Viši sud u Smederevu

PREDSEDNIK SUDSKOG VEĆA

Slađana Bojković

BROJ PREDMETA

K-14/2014

PODNOŠILAC

Okružno javno tužilaštvo

KRIVIČNO DELO KOJE SE STAVLJA NA TERET

Zloupotreba službenog položaja, primanje mita, davanje mita i falsifikovanje dokumenata – članovi 355, 359, 367 i 368 KZ³²¹

DATUM PRIJEMA

6. februar 2014. godine

TREKUTNI STATUS PREDMETA

Pravosnažan

321 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

Dana 6. februara 2014. primljen je izdvojeni predmet i dodeljen sudiji Slađani Bojković. Predmet se odnosi na izvršenje krivičnih dela kao u predmetu K-121/2010, za optužene za koje nije doneto rešenje o obustavi postupka. Ukupno je održano 6 zasedanja u glavnom pretresu, dok je neodržano ukupno 14 zasedanja u glavnom pretresu.³²²

Rešenje o obustavi postupka doneto je 23. maja 2014. godine zbog nastupanja apsolutne zastarelosti krivičnog gonjenja.³²³ Ovim rešenjem obustavljen je postupak protiv optuženih Marije Bošković, koja se teretila za izvršenje krivičnog dela davanje mita iz člana 368(1) Krivičnog zakonika, zatim Srđana Kljajina, Dragane Petrović i Ane Mandić, zbog produženog krivičnog dela davanje mita,

322 Održani pretresi: 19., 22., 23., 26., 27., 28. i 30. maj 2014. godine, prema: Portal sudova Srbije, dostupno na: <http://bit.ly/1EqvqRh>.

323 Rešenje o obustavi postupka, Viši sud u Smederevu (Dostupno u arhivu Inicijative mladih za ljudska prava, Index: 03-227 od 09. marta 2015).

takođe iz člana 368(1) Krivičnog zakonika i Ane Stojanović, zbog produženog krivičnog dela zloupotreba službenog položaja podstrekavanjem iz člana 359(1) Krivičnog zakonika. Obrazloženje je identično obrazloženju o obustavi postupka iz predmeta K-120/2010, te je apsolutna zastarelost nastupila krajem 2013. godine, odnosno početkom 2014.³²⁴

324 U skladu sa članom 352(1): „Predsednik veća će rešenjem obustaviti krivični postupak ako ustanovi (...) da je tužilac odustao od optužbe ili je oštećeni odustao od predloga za gonjenje”.

SUD

Viši sud u Smederevu

PREDSEDNIK SUDSKOG VEĆA

Sladana Bojković

BROJ PREDMETA

K-72/2014

PODNOŠILAC

Okružno javno tužilaštvo

KRIVIČNO DELO KOJE SE STAVLJA NA TERET

Zloupotreba službenog položaja, primanje mita, davanje mita i falsifikovanje dokumenata – članovi 355, 359, 367 i 368 KZ³²⁵

DATUM PRIJEMA

30. maj 2014. godine

TREKUTNI STATUS PREDMETA

Pravosnažan

325 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012 i 104/2013.

Klinika „Perfekta”

Anja Grahovac je nakon operacije u očnoj klinici Perfekta 21. maja 2007. godine preminula 4. juna 2007. zbog nedostatka kiseonika, kako je izvestio sudski veštak. Tužilištvo je podnelo tužbu za krivično delo teško delo protiv zdravlja ljudi. Okrivljeni su Božidar Ilić, direktor klinike „Ilić”, koji je brinuo o devojčicinom zdravlju, anesteziolog Stanoje Glišić i suvlasnik klinike „Perfekta” Dejan Milutinović. Milan Vasiljević je optužen za pomaganje u izvršenju krivičnog dela. Lekar koji je operisao devojčicu preminuo je 8 meseci nakon operacije, od srčanog udara.

SUD

Viši sud u Beogradu

BROJ PREDMETA

K-1246/2010

SUDIJA

Violeta Jovanović

PODNOŠILAC

Okružno javno tužilaštvo

PREDMET PRIMLJEN

21. aprila 2009.

OKRIVLJENI

Božidar Ilić, Stanoje Glišić, Dejan Milutinović, Milan Vasiljević

KRIVIČNO DELO ZA KOJE SE TERETE

Teško delo protiv zdravlja ljudi – član 259 KZ³²⁶

TREKUTNI STATUS PREDMETA

U toku

326 Krivični zakon RS Službeni glasnik RS br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009.

Slučaj je pred sudom od 2007. godine i još uvek traje. Prvi sudija kome je predmet dodeljen bio je Života Đoinčević koji je na ročištu 8. decembra 2009. rekao da se povlači jer nije prošao reizbor. Drugi sudija, kome je predmet zatim dodeljen je Slavica Nikolić, koja ga je vodila do kraja 2010. Ona je 25. decembra te godine saopštila da više ne može da vodi slučaj jer je prebačena u Odeljenje za maloletnike. Kod trećeg sudije, Jasmine Vasović, predmet je bio od 2011. Ona ga je vodila do 4. decembra 2013. kada je prebačena u Apelacioni sud. Sada je za slučaj zadužen četvrti sudija po redu Violeta Jovanović. Za vreme štrajka advokata, ročište je četiri puta odlagano.

Na prvom ročištu koje je održano nakon štrajka advokata 27. januara 2015. okrivljeni anesteziolog Glišić je zahtevao da direktno diktira na zapisnik jer je imao ozbiljne zamerke na sudijino diktiranje. Sudija je u zapisnik unela da je devojčica u toku operacije bila bez vazduha 5 minuta, a anesteziolog je naglasio da su u pitanju bile sekunde. Takođe, kada je govorio o smeši gasova koje su devojčici dali, sudija nije znala da izgovori pravilno, pa je omogućila direktno diktiranje na zapisnik okrivljenom. Ne postoje naznake da će suđenje biti pravosnažno okončano u razumnom roku.

SPISAK KORIŠĆENIH DOKUMENATA, NACRTA, KNJIGA, ANALIZA, IZVEŠTAJA, PRAVILNIKA, REZOLUCIJA

- Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije pravosuđa za period 2013-2018. godine
- Drugi nacrt akcionog plana za Poglavlje 23
- Izveštaj o kontroli rada Bezbednosno-informativne agencije u primeni mere tajnog nadzora
- Izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2014. godinu
- Izveštaj Zaštitnika građana za 2014. godinu
- Javna uprava (Dejan Milenković, FPN Čigaja štampa, 2013)
- Ljudska prava (Vojin Dimitrijević, Milan Paunović, Beogradski centar za ljudska prava, 1997.)
- Ljudska prava u Srbiji 2014 (Beogradski centar za ljudska prava, 2015)
- Nacionalni program za usvajanje pravnih tekovina Evropske Unije (Kancelarija za evropske integracije)
- Odluka Komisije za žalbe Saveta za štampu
- Pravilnik o bezbednosti i sigurnosti (Fudbalski savez Srbije)
- Pravna analiza ustavnog okvira o pravosuđu u Republici Srbiji
- Pravo na pravično suđenje - razumni rok, Kriterijumi za ocenu povrede prava na suđenje u razumnom roku Evropskog suda za ljudska prava prema izveštaju SEREJ-a (Snežana Andrejević, sudija Vrhovnog kasacionog suda)
- Pregovaračka poglavlja 23, 24/O čemu pregovaramo/Vodič za novinare (GIZ Projekat za pravnu reformu u Srbiji, 2013)
- Primena standarda pravičnog suđenja u pravosudnom sistemu Srbije (Inicijativa mladih za ljudska prava, 2014)
- Rezolucija o ulozi Narodne skupštine i načelima u pregovorima o pristupanju Republike Srbije Evropskoj Uniji
- Zaštita prava na pravično suđenje prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima (Dovydas Vitkauskas, Grigory Dikov, Vijeće Evrope Strasbourg, 2012.)

SPISAK KORIŠĆENIH PRAVNIH PROPISA I DRUGIH DOKUMENATA

- Krivični zakonik Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014
- Nacionalna strategija reforme pravosuđa za period 2013-2018. godine, „Službeni glasnik RS“, br. 57/2013.
- Nacrt Zakona o suđenju u razumnom roku
- Priručnik o zaštiti prava na pravično suđenje
- Ustav Republike Srbije, „Službeni glasnik RS“ br. 98/2006
- Zakon o amnestiji, „Službeni glasnik RS“ br. 107/2012
- Zakon o javnim beležnicima, „Službeni glasnik RS“ br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014, 93/2014, 121/2014, 6/2015
- Zakon o javnom informisanju, „Službeni glasnik RS“, br. 43/2003, 61/2005, 71/2009, 89/2010, 41/2011

- Zakon o parničnom postupku, „Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 49/2013(odluka Ustavnog suda), 74/2013 (odluka Ustavnog suda), 55/2014
- Zakon o sudijama, „Službeni glasnik RS“, br. 116/2008, 58/2009(odluka Ustavnog suda), 104/2009, 101/2010, 8/2012(odluka Ustavnog suda), 121/2012, 124/2012(odluka Ustavnog suda), 101/2013, 111/2014(odluka Ustavnog suda), 117/2014
- Zakon o uređenju sudova, „Službeni glasnik RS“, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2010 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011 i 101/2013
- Zakon o uređenju sudova, „Službeni glasnik RS“, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2010 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011 i 101/2013
- Zakon o zabrani diskriminacije, „Službeni glasnik RS“, br. 22/2009
- Zakonik o krivičnom postupku, „Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014
- Zakonom o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava, „Službeni glasnik RS“, br. 101/13

MEDIJI I INTERNET PORTALI

— Al Jazeera	— Naša borba	— Politika	— Reuters
— Alo	— Nezavisne	— Portal Ni	— Sportski žurnal
— Arhiv.rs	novine	— Press online	— Tanjug
— Blic	— Nova srpska	— Radio Slobodna	— Telegraf
— Danas	politička misao	Evropa	— VaseljenskaTV
— Dnevnik	— Novi magazin	— Radio-televizija	— Večernje novosti
— E-novine	— Novosti	Srbije	— Vesti
— Kurir	— NUNS	— RT Vojvodine	

OSTALE INTERNET STRANICE

— Portal sudova	mladih za ljudska	Republike Srbije	— Sajt Srpske
Srbije	prava	— Sajt Nacionalnog	radikalne stranke
— Pravni fakultet u	— Sajt Javno.rs	konventa o	— Sajt Sud za
Beogradu	— Sajt Jedinstvene	Evropskoj uniji	sportsku
— Pravni fakultet u	Srbije	— Sajt Poverenika	arbitražu
Kragujevcu	— Sajt Kulturnog	za zaštitu	— Sajt Ustavnog
— Sajt Beogradske	centra Novog	ravnopravnosti	suda Srbije
otvorene škole	Sada	— Sajt Praxis	— Sajt Vrhovnog
— Sajt Fudbalskog	— Sajt Ministarstva	— Sajt Propisi.com	kasacionog suda
saveza Srbije	pravde Republike	— Sajt Saveta	— Sajt Zaštitnika
— Sajt Gej strejt	Srbije	Evrope	građana
alijanse	— Sajt Ministarstva	— Sajt Saveta za	— Twitter
— Sajt Inicijative	spoljnih poslova	štampu	— Youtube

CIP—Каталогизација
у публикацији
Народна библиотека Србије,
Београд

342.722:347.962.6(497.11)
347.9(497.11)

PRIMENA standarda pravičnog
suđenja u pravosudnom sistemu
Srbije : primena tranzicionih zakona
u Srbiji 2014. godine. – Beograd :
Inicijativa mladih za ljudska prava,
2015 (Beograd : Dual-mode). – 132 str;
24 cm. – (Program ljudskih prava)

Tiraž 300. – Napomene i
bibliografske reference uz tekst. –
Bibliografija: str. 131–132.

ISBN 978-86-85381-33-1

а) Правосуђе – Србија б) Право
на правично суђење – Србија
COBISS.SR-ID 214737420

back a Dec 8/11. D

for prep work. I. DT. 201

11/11/13; D. 11/11/11

11/11/11; D. 11/11/11

11/11/11; D. 11/11/11

11/11/11; D. 11/11/11

11/11/11; D. 11/11/11